

Fragmenty českých knižních sbírek v evropských knihovnách

Žitava, Drážďany, Vratislav,
Vídeň, Řezno, Paříž

NÁRODNÍ
MUZEUM

Fragmenty
českých knižních sbírek
v evropských knihovnách

~
Žitava, Drážďany, Vratislav,
Vídeň, Řezno, Paříž

JAROSLAVA KAŠPAROVÁ - PETR MAŠEK - MATĚJ MĚŘIČKA - RICHARD ŠÍPEK

Tato publikace byla vydána s finanční podporou Ministerstva kultury ČR poskytnutou v rámci Programu na podporu aplikovaného výzkumu a experimentálního vývoje národní a kulturní identity (NAKI II) v projektu *Virtuální rekonstrukce rozptýlených provenienčně bohemikálních knižních celků v tuzemských i zahraničních knihovnách* (DG18P02OVV009).

Editor: Richard Šípek

Foto na obálce: Jan Novotný

Odborně lektorovala: Jindra Pavelková

Za spolupráci na výzkumu děkujeme: Adamu Jaškovi, Zdeňku Mužíkovi a Janě Vlachové

Za pomoc s korekturami textu děkujeme: Tomáši Bártovi Pražákovi, Zdeňku Mužíkovi, Barboře Nebeské, Monice Veverkové a Janě Vlachové

© Národní muzeum, 2022

Authors © Jaroslava Kašparová – Petr Mašek – Matěj Měříčka – Richard Šípek

Obsah:

Knihy na cestách.....	6
Knihovna Christiana Weiseho v Žitavě a Saská zemská a univerzitní knihovna v Drážďanech: Knihovna kazatele českého exulantského sboru v Žitavě Pavla Crupia (1594–1668).....	7
Univerzitní knihovna ve Vratislavi a Ossolineum: Provenienční bohemika v univerzitní knihovně a prodej českých duplikátů do Ossolinea roku 1833.....	21
Rakouská národní knihovna: K rozptýlené barokní knihovně Františka Eusebia hraběte z Pöttingu (1626–1678), císařského vyslance v Madridu (Po stopách knižní sbírky Františka Eusebia hraběte z Pöttingu a Persingu. III. část).....	28
Dvorní knihovna knížat z Thurnu a Taxisu v Řezně: Zámecká knihovna Chroustovice.....	42
Institut d'études slaves: Bohemikální fondy v pařížských knihovnách	46
Prameny a literatura.....	65
Literatura	65
Prameny.....	71
Elektronické zdroje.....	72
Summary	73
Obrazová příloha.....	74

Knihy na cestách...

Knihy, kterou držíte v ruce, shrnuje výsledky průzkumu provenienčně bohemikálních knih, knihovních fragmentů či celých knihovních sbírek ve více než deseti zahraničních knihovnách ve čtyřech evropských zemích, který si kladl za cíl tyto knihy identifikovat, analyzovat a v základní podobě představit.¹

Bohemikalita fondu z hlediska provenience je nesnadno specifikovatelná a do značné míry elastický atribut. Primárně se jedná o knihovny shromážděné Čechy, Moravany a Slezany v zemském smyslu toho slova, tedy lidmi, kteří se v Českých zemích narodili a žili nebo se zde jako cizinci trvale usadili a prožili významnou část svého života. Přitom se může jednat o knihovny, které vznikly a rostly na českém území, ale také o knižní sbírky, které byly částečně nebo zcela od základu vybudovány obyvateli Českých zemí v zahraničí, ať už je k tomu vedly jakékoliv důvody a pohnutky (o jedné z těchto sbírek bude řeč v první kapitole). Proto mezi provenienčně bohemikální knihy řadíme *cum grano salis* i knihy z majetku dánského astronoma Tychona Brahe, jenž působil u dvora císaře Rudolfa II., v Praze zemřel a je zde pochován, i knihy českých pobělohorských exulantů, které z velké části získali jejich vlastníci až ve vyhnanství. Provenienční bohemikalita knih či celých fondů může být tedy atributem velmi variabilním a závislým na konkrétních okolnostech vzniku té které knihovny.

Výzkum se soustředil na knihovny v Žitavě, Drážďanech, Vratislavi, Řezně, Vídni a Paříži. S tamními knihovnými fondy měli již autoři zkušenosti. Z autopsie a na základě dostupné relevantní literatury proběhl výběr nejzajímavějších, nejvýznamnějších či nejméně zmapovaných knihovních fragmentů, o jejichž přítomnosti v zahraničních paměťových institucích existovala věrohodná svědectví. Vlastní excerpci nerealizovali pouze autoři textu, ale rovněž další pracovníci spolupracující na projektu *Virtuální rekonstrukce rozptýlených provenienčně bohemikálních knižních celků v tuzemských i zahraničních knihovnách*, jenž v letošním roce 2022 končí. Jedním z jeho cílů byla virtuální rekonstrukce propojující fragmenty starších českých knihoven dochovaných na českém území se souvisejícími zlomky fondů z majetku týchž vlastníků identifikovanými v zahraničí.

Knihy je rozdělena na základě geografického hlediska podle lokace knihoven. Pouze první kapitola pracuje souběžně s fondem žitavské Knihovny Christiana Weiseho a drážďanské Saské zemské a univerzitní knihovny, které spojuje knižní pozůstalost prvního kazatele žitavského exulantského sboru Pavla Crupia rozptýlená v obou institucích. Vratislavská univerzitní knihovna obsahuje nejen řadu provenienčně bohemikálních knih, ale vzhledem k historii nejstarší části fondu je s ní spjata majorátní knihovna v malostranském Nostickém paláci. V knihovně vratislavského Ossolinea jsou i přes pohnutou historii této instituce dosud identifikovatelné knihy z akvizice, kterou z Čech prostředkoval první knihovník Národního muzea Václav Hanka. V Rakouské národní knihovně ve Vídni pokračovala další etapa rekonstrukce knihovny významného barokního diplomata a bibliofila Františka Eusebia hraběte z Pöttingu. Součástí Dvorní knihovny knížat z Thurnu a Taxisu v Řezně je někdejší chroustovická zámecká knihovna hrabat Kinských a v Paříži se průzkum zaměřil na mapování historie Institutu slovanských studií, jeho pozoruhodné knihovny a českých stop v ní.

Jednotlivé kapitoly knihy mají odlišné autory a odlišnou formu, spojuje je však téma osudu knih, které patřily do českých knihoven a později se staly – ať už dobrovolně, nebo nedobrovolně – součástí zahraničních fondů. Odráží tak osobitou odlišnost knihoven, v nichž probíhalo pátrání po knihách s českou stopou v cestovním pase.

1 Tato publikace je jedním z výstupů projektu „Virtuální rekonstrukce rozptýlených provenienčně bohemikálních knižních celků v tuzemských i zahraničních knihovnách“ (č. DG18P02OVV009) financovaného Ministerstvem kultury ČR v rámci Programu na podporu aplikovaného výzkumu a experimentálního vývoje národní a kulturní identity (NAKI II).

Knihovna Christiana Weiseho v Žitavě a Saská zemská a univerzitní knihovna v Drážďanech: Knihovna kazatele českého exulantského sboru v Žitavě Pavla Crupia (1594–1668)

RICHARD ŠÍPEK

Impulsem k pátrání po knihách, které mají prostřednictvím svých dřívějších vlastníků vztah k Českým zemím, byly v případě žitavské Knihovny Christiana Weiseho (*Christian-Weise-Bibliothek*, CWB)² informace o bohemikálním rázu významné části žitavského fondu ve starší sekundární literatuře.³ Hlavní směr výzkumu vyplynul z konzultací se správcem historického knihovního fondu CWB Uwe Kahlem, který nám pro potřeby provenienčního výzkumu laskavě poskytl digitální kopie nejstarších přírůstkových knih, katalogů a záznamů o darech.⁴ Jedním z nich byl také soupis odkazu knihovny prvního kazatele protestantského sboru českých exulantů v Žitavě Pavla Crupia (1594–1668). Významná část historického fondu žitavské CWB však byla v letech 1977–1983 vyřazena z evidence knihovny a převezena do Saské zemské a univerzitní knihovny (*Sächsische Landes- und Universitätsbibliothek*, SLUB) v Drážďanech,⁵ kde byla zaevidována jako součást sbírky rukopisů a starých tisků SLUB, nově zkatologizována a knihám byly přiřazeny nové signatury. Transfer byl zdůvodněn nevyhovujícími podmínkami v žitavských knihovních depozitářích. Přesun, změna fondu a signatur se dotkly i knih z Crupiova odkazu, a bylo tedy třeba prozkoumat i sbírku starých tisků drážďanské SLUB.⁶ Během tří cest do Žitavy a čtyř cest do Drážďan podrobili řešitelé projektu Richard Šípek a Jana Vlachová detailnímu průzkumu několik set starých tisků vytipovaných na základě soupisu Crupiova daru, který kromě zkráceného titulu uváděl rovněž místo a rok vydání knihy. Zkrácené tituly v soupisu Crupiových knih však neodpovídaly vždy přesně bibliografické předloze (v případě jazykově bohemikální produkce byly zkrácené tituly uváděny v latině), ani místa a roky vydání nebyly vždy zapsány v souladu s předlohou. Přesto řešitelé identifikovali více než 170 svazků v obou knihovnách jako knihy, které s jistotou nebo s vysokou pravděpodobností patřily do knihovny Pavla Crupia. Tato kapitola se věnuje především rozboru teologické literatury zachycené v Crupiově soupisu a současně přibližuje nejzajímavější fyzicky identifikované svazky. Detailní rozbor Crupiovy knihovny s informací o všech fyzicky identifikovaných knihách by bohužel svou šíří přesáhl možnosti této publikace, autor tohoto příspěvku se však nevzdává naděje na jeho brzkou edici, která by zahrnovala i úplné znění soupisu Crupiova knižního odkazu.

Pavel Crupius⁷ se narodil roku 1594 v Pacově a ke svému rodišti se po celý život hlásil posledním písmenem svého supralibros (MPCP = Magister Paulus Crupius Pacoviensis). Cru-

2 SPERLICH – KAHL 2004; HANDBUCH 1995–2000, 18, s. 273–277; KNESCHKE 1811; PESCHECK 1834–1837, 1, s. 605–613.

3 UDOLPH 2014; KAHL 2015; KAHL 2003; KAHL 2002; SVOBODA 2002a; SVOBODA 2002b.

4 Uwe Kahlovi patří naše vděčné díky i za neocenitelné rady především v počátcích výzkumu, za možnost v maximální možné míře využívat historický fond CWB, za individuální přístup i veškeré studijní materiály a relevantní sekundární literaturu k tématu, kterou nám laskavě poskytl.

5 HANDBUCH 1995–2000, 17, s. 95–156; BÜRGER – HERMANN 2006.

6 Srdečné a vděčné díky bychom rádi vyjádřili také vedoucí fondu starých tisků drážďanské SLUB Janě Kocourek za veškerou pomoc, vstřícnost a trpělivost během exemplářového průzkumu historického knižního fondu ve SLUB i za pomoc při identifikaci starších provenienčních poznámek a značek drážďanské knihovny saských kurfiřtů.

7 ŠTĚŘÍKOVÁ 2004, s. 112–120 passim; MORAWEK 1847, s. 5, 61–62, 89; OTTO 1800–1821, sv. 2.1, s. 355–356; UDOLPH 2007, passim, zejm. s. 332, 340–341; UDOLPH 2014, s. 401–403.

pius studoval podle dvou nejvýznamnějších historiografů českého žitavského exilu Gottlieba Friedricha Otty a Karla Gottloba Morávka nejprve v Královci a později na artistické fakultě pražské univerzity, kde dosáhl mistrovského stupně. Zastával funkci konrektora malostranského gymnázia (1615) a pak ředitele dalších městských latinských škol. Mezi lety 1617–1623 působil jako kazatel ve Velkém Loukově.⁸ Roku 1623 byl vyhoštěn. Skrýval se v okolí Turnova, kde příležitostně také kázal po domech protestantů. Odešel do Žitavy a ujal se funkce prvního schváleného, ale dosud nejmenovaného kazatele evangelického sboru českých exulantů. Po vítězném tažení saských vojsk se v roce 1632 vrátil do Prahy, kde byl 1. února dosazen jako farář ke kostelu sv. Jindřicha na Novém Městě pražském a zvolen přísedícím obnovené konzistoře. Krátce nato, když se válečná situace obrátila, byl však nucen opustit Čechy a vrátit se do žitavského exilu, kde žil opět jako český kazatel exulantského sboru až do své smrti roku 1668. Podle jeho vlastnoručních záznamů v knihách a podle dalších svědectví se podobně jako řada dalších exulantů do Čech opakovaně vracel. Zatímco většina žitavských exulantů se do své staré vlasti vydávala za obchodem, Crupius pravděpodobně proto, aby vedl bohoslužby a poskytoval duchovní útěchu tajným evangelíkům na českém území.

Pavel Crupius byl též literárně činný. Mezi jeho nejznámější spisy patří pohřební kázání nad rakví jeho přítele a kolegy Samuela Martinia z Dražova (1593–1639),⁹ někdejšího administrátora pražské utrakvistické konzistoře a faráře ve staroměstském chrámě Matky Boží pod Týnem.¹⁰ Martinius, podobně jako Crupius, Později emigroval a stal se duchovním správcem exulantského sboru v Pirně. Crupius rovněž skládal duchovní písně. Několik z nich zařadil do kancionálu, na jehož redakci pracoval, který však vydal až jeho nástupce v úřadu žitavského kazatele Jan Milesyus (činný 1667–1673) roku 1668 u žitavského tiskaře Johanna Kaspara Dehneho.¹¹ Do současnosti se bohužel nedochoval žádný výtisk. O Crupiově poetickém talentu svědčí kromě jeho písní také latinské příležitostné básně.¹²

Čeští exulanti byli s Crupiovým působením ve funkci kazatele a správce žitavského sboru podle dochovaných zpráv spokojeni a vzpomínali na něj ještě dlouho po jeho smrti, když někteří, nespokojeni s volbou kazatele Kašpara Motěšického (1651–1689), volali po kazateli, jako býval Crupius.¹³ A to přesto, že Crupiovy žádosti adresované městské radě, jež měly zlepšit situaci sboru a duchovní život jeho oveček, žitavští radní zpravidla zamítali. I obyvatelé města se k českým exulantům stavěli při nejlepším velmi zdrženlivě, většinou spíše podezřívavě a s nedůvěrou. Radní opakovaně usilovali o rozpuštění sboru po Crupiově úmrtí i po smrti každého dalšího kazatele, kdy exulanti žádali saskou církevní správu v Drážďanech o jmenování nového správce sboru. Současně po dlouhou dobu (do roku 1690) městská rada odpírala exulantům možnost scházet se jinde než v malé nevyhovující místnosti, kde lidé omdlávali nedostatkem čerstvého vzduchu a kde hrozil propad podlahy.¹⁴

Podle prvního svazku knihy dárců žitavské městské knihovny¹⁵ jí Pavel Crupius odkázal svou knižní sbírku čítající 510 knih krátce před svou smrtí 28. ledna 1668.¹⁶ Tento dar byl evidován

8 S největší pravděpodobností se jednalo o Loukov mezi Mnichovým Hradištěm a Turnovem.

9 BOBKOVÁ 1999, s. 9, 75–76, 164–165; URBÁNEK 2009.

10 CRUPIUS 1639.

11 CRUPIUS – MILESYUS 1668.

12 RUKOVĚŤ 3, s. 103–104.

13 ŠTĚŘÍKOVÁ 2004, s. 125.

14 ŠTĚŘÍKOVÁ 2004, s. 120, 130.

15 FRÖDE – KAHL 2014, s. 6.

16 M. Paulus Crupius Bohemorum apud Zittaviensium]. exulantium Pastor grata et liberali donatione, paulo ante mortem ipsius beatam facta consecravit A[n]no. 1668 28 Januarii 510 libros. Ke Crupiovu daru viz především UDOLPH 2007, s. 332–333. Dále pak: FRÖDE – KAHL 2014, s. 6; PESCHECK 1834–1837, 1, s. 610; KNE-SCHKE 1811, s. 19, 21,

v soupisu (*Catalogus librorum*), který řadí knihy, jak bylo obvyklé, podle formátu do čtyř skupin¹⁷ a následně podle jazykového kritéria tak, že vždy na konci každého formátového oddílu jsou uvedeny odděleně knihy v češtině (*Libri Bohemici*), zapsané ovšem latinsky. Pozůstalostní soupis obsahuje celkem 516¹⁸ záznamů, přičemž se jedná o svazky, nikoliv tituly, kterých je kvůli hojnému výskytu konvolutů podstatně vyšší počet. Inventář rozepisuje podle autora a titulu všechny tisky svázané v jednotlivých konvolutech, což při fyzickém průzkumu žitavských a drážďanských exemplářů umožnilo v řadě případů nezpochybnitelnou identifikaci konkrétního svazku jako někdejšího majetku Pavla Crupia na základě srovnání titulů dochovaných přívazků v knize a jejich pořadí s odpovídajícím záznamem v inventáři. Tituly přívazků a jejich pořadí ve svazku tak představují sice nezamýšlený, ale průkazný provenienční atribut knihy.

Kromě formátového dělení a již zmíněné jazykové dichotomie soupisu (jazykově bohemi-kální knihy a knihy v ostatních jazycích) není v inventáři důsledně uplatněno žádné další členění. Místy však lze v inventáři sledovat buď reliktů staršího tematického řazení knihovny, nebo Crupiovu dodatečnou snahu vnést do knihovny určitý řád. Podle podoby pozůstalostního inventáře se lze s opatrností domnívat, že zachycuje původní řazení a lokaci knih v Crupiově knihovně. Obvyklým sdíleným atributem systému řazení raně novověkých knihoven je ukládání biblických edic, umožňuje-li to jejich formát, na začátek knihovny, tedy na místo „nejčestnější“. Inventář uvádí na prvním místě tři bible.¹⁹ Také *Libri Bohemici in Fol.* začínají blíže nespecifikovanou českou biblí bez místa a roku vydání.²⁰ Další biblické edice jsou již rozptýleny *passim* v celém soupisu a žádný ze zbývajících formátových oddílů je na začátku neshromažďuje. Obdobnou stopu obvyklého systému řazení teologických knih v knihovních skříních lze spatřovat v záznamech děl církevních otců Aurelia Augustina a Lactantia Firmiana²¹ za biblickými edicemi spolu s teologickou referenční a „příručkovou“ literaturou. Od Písma svatého je symptomaticky dělí zpravodajské dílo Poggia Braccioliniho (1380–1459) o životě Jana Husa a Jeronýma Pražského v norimberské edici z roku 1528.²² Knihy v Crupiově knihovně byly pravděpodobně sdružovány podle autorů, ač nikoliv nezbytně a nikoliv důsledně po celou dobu její existence. Zdržíme-li se ještě na prvních stranách pozůstalostního soupisu, můžeme za nepřímé svědectví o takové agregaci knih považovat skupinu pěti svazků (z toho tři konvolutů) s díly reformovaného teologa a představeného curyšského sboru Heinricha Bullingera (1504–1575).²³ Po nich následuje devět svazků (včetně čtyř konvolutů) z pera Bullingerova nástupce v čele curyšských

17 BIBLIOTHECA CRUPIANA Continet libros in folio 81, IN QUARTO 114, IN OCTAVO 268, In Sedec[imo]: 53.

18 Počet 510 uvedený v knize dárců a dle ní i na začátku odstavce je chybný. Celkový součet svazků je 516.

19 In 2° 1. 2. Novum Testamentum XII lingvis editum ab Elia Huttero. Norinbergae 1599. || In 2° 3. Biblia S. Tremellij et Franc[isci]: Iunij – Hannoveriae 1603. || In 2° 4. Bibliorum Lucae Osiandri, pars prima. Tubingae 1589. CATALOGUS LIBRORUM, s. 3

20 In 2° 68. Biblia Bohemica. CATALOGUS LIBRORUM, s. 9.

21 In 2° 6. D. Aurelij Augustini de Civitate DEi Libri 22, cum annotationibus Thomae Valoys. etc. Basileae 1515. || In 2° 7. Lactantii Firmiani divinae Institutiones adversus Gentes. CATALOGUS LIBRORUM, s. 3.

22 In 2° 5. Iohan[nis]: Hussij et Hieronymi Pragensis Historia et Monumenta s. scripta. CATALOGUS LIBRORUM, s. 3. CWB Hist. 2° 170.

23 In 2° 17. Henrici Bullingeri Decades V. de potissimis Christianae Religionis Capitibus. Tiguri 1557. It[em]. Ejusdem Sermones in dies Festos. Tiguri 1558. || In 2° 18. Ejusdem de Origine erroris Libri duo. Tiguri 1568. || In 2° 19. Ejusdem in Ieremiam Conciones 170. It[em]. Explicatio Threnorum. Tiguri 1568. || In 2° 20. Ejusdem Homiliae in Daniele 66. It[em]. Epitome temporum ejusdem. It[em]. Rodolphi Gualteri Homiliae in I. Partem Psalmorum. It[em]. Iohannis Wolfij in 5tum librum Psalmorum Homiliae. Ibidem [!]. || In 2° 21. Henrici Bullingeri in Epistolas Apostolicas Commentarii. Tiguri 1599. CATALOGUS LIBRORUM, s. 4. K Heinrichu Bullingerovi viz např. BÄCHTOLD 2008.

protestantů Rudolfa Gwalthera (1519–1585).²⁴ Slovo „Ejusdem“ substituující autora na začátku záznamu se v pozůstalostním soupise objevuje samozřejmě i jinde, nikde však počet knih téhož autora zapsaných na jednom místě nepřekoná soubory homiletických spisů dvou curyšských teologů.

Co se tematického složení Crupiovy knižní sbírky týče, převládá přirozeně theologická literatura a v jejím rámci z profesních potřeb majitele vystupují do popředí díla homiletická a exegetická. Jedná se tedy o příkladnou profesně zaměřenou knihovnu protestantského duchovního. Dva větší soubory homiletiky předních osobností švýcarské reformované teologie mohly mezi žitavskými luteránskými obyvateli, kdyby snad měli příležitost nahlédnout do knihovny Pavla Crupia, vzbudit podezření a nedůvěru, pramenící ze zakořeněného podezření české konfese z kryptokalvinismu. Rovněž Crupius musel v Drážďanech předtím, než byl schválen jako český kazatel žitavského sboru, skládat zkoušky z konfesijní kompatibility s učením Martina Luthera.

V Crupiově knihovně však při kvantitativní analýze výskytu děl luteránských a reformovaných teologů vítězí jednoznačně první z nich v přibližném poměru 200 ke 100 titulů theologické a obecně náboženské literatury identifikované na základě pozůstalostního soupisu.²⁵ Stranou prozatím ponechme bohemikální literaturu spadající obsahově do prostředí české konfese, usilující o její apologii a uznání ve vztahu k ostatním evangelickým konfesím raného 17. století. Bude pojednána samostatně.

Mezi autory luterské teologie jsou nejpočetněji zastoupeni Polykarp Leyser starší (1552–1610)²⁶ a Aegidius Hunnius (1550–1603).²⁷ Leyser, který je v knihovně Pavla Crupia zastoupen 12 tituly, patřil nejen k zakladatelům a obhájčům luterské ortodoxie, ale současně k nejvýznamnějším osobnostem protestantského Saska druhé poloviny 16. století. Působil jako profesor na univerzitě ve Wittenbergu, kolébce německého protestantismu. Tamtéž byl v roce 1575 ustanoven superintendantem a farářem městského sboru. Současně působil ve službách saského kurfiřta Augusta jako jeho dvorní kazatel. Na začátku (hned za dvěma svazky *Syntagma theologiae* Amanda Polana, 1561-1610) druhé části pozůstalostního inventáře, který obsahuje přehled 114 svazků *in quarto*, je zapsáno 11 z 12 Leyserových děl. Ve dvou případech jde o konvoluty a v jednom případě o edici šesti exegetických titulů týkajících se výkladu prvních šesti kapitol biblické knihy Daniel.²⁸ Třetí až šestá položka kvartových knih v pozůstalostním inventáři eviduje šest dílů Leyserových exegezi

24 *In 2° 22. Rudolphus Gwaltherus de Christi et Christianorum vita et Officio. Tiguri 1588. || In 2° 23. Ejusdem Homiliae 327. in Esaiam Prophetam. Tiguri 1583. || In 2° 24. Ejusdem Homiliae 311. in Matthaeum Evangelistam. Ibidem. || In 2° 25. Ejusdem in Marcum Homiliae 139. It[em]. In Acta Apostolorum Homiliae 175. Tiguri 1587. || In 2° 26. Ejusdem Homiliae 215. in Lucam. Tiguri 1585. || In 2° 27. Ejusdem Homiliae 150. in Iohannem. Tiguri 1582. It[em]. in Iohannis Canonicam Homiliae 37. Tiguri 1576. || In 2° 28. Ejusdem Homiliae in Epistolam ad Romanos. Tiguri 1580. It[em]. in Utramq[ue] Epistolam ad Corinthios. Tiguri 1572. || In 2° 29. Ejusdem in Epistolam ad Galatas Homiliae 61. Tiguri 1581. It[em]. In duodecim Prophetas minores Homiliae. It[em]. In Malachiam Prophetam. Tiguri 1582. || In 2° 30. Ejusdem Homiliae in Evangelia Dominicalia, partibus duabus. Lugduni 1585. CATALOGUS LIBRORUM, s. 4–5. K Rudolfo Gwaltherovi viz např. GOOD 1913, s. 7–12.*

25 V případě kvantitativní analýzy pozůstalostního inventáře byly záměrně zohledňovány jednotlivé tituly knih, nikoliv svazky, protože Knihovna Pavla Crupia, podobně jako srovnatelné knihovny té doby, obsahovala řadu konvolutů, takže skutečný počet titulů je vyšší než počet svazků

26 NISCHAN 2000, s. 397, 403; REAL-ENCYKLOPÄDIE 8, s. 628–630.

27 REINIS 2007; REAL-ENCYKLOPÄDIE 6, s. 316–321.

28 *In 8° 7. Schola Babylonica s[eu]. Commentatio in 1 Caput Danielis, Polyc[arpi]: Lyseri. Francofurti. 1609. It[em]: Colossus Babylonicus s[eu]. Capitis 2. Daniel[is]. expositio. Darmstadii. 1610. It[em]: Fornax Babylonica s[eu]. expositio 3. Capit[is]: Danielis Francofurti: 1610. It[em]: Cedrus Babylonica, s[eu]: Expositio: 4. Capit[is]: Danielis. Francofurti. 1610. It[em]: Epulum Babylonicum s[eu]. Expositio 5ti Capitis Danielis. Darmstadii. 1610. It[em]: Aula Persica s[eu]. Expositio 6ti Capitis Danielis. Darmstadii. 1610. CATALOGUS LIBRORUM, s. 10.*

k první knize Mojžíšově.²⁹ V případě Leyserova výkladu katechismu v osmi kázáních zapsaného pod číslem 94 v knihách *in quarto* pozůstalostního soupisu, údajně vydaného v Drážďanech v roce 1606,³⁰ jde pravděpodobně o chybný zápis jedné ze tří edic jeho komentářů k Lutherovu katechismu, které však vyšly poprvé v Drážďanech roku 1602 a následně ve Wittenbergu v letech 1610 a 1623. Pravděpodobně se jedná o první drážďanskou edici. Polycarpus Leyser byl rovněž editorem spisu *Harmonia euangelica*, díla Martina Chemnitze (1522–1586), někdejšího brunšvického superintendanta a jednoho ze tří hlavních autorů tzv. *Formulae svornosti* (*Formula concordiae*). V Crupiově inventáři je zaznamenán jako čtyřsvazkové dílo.³¹

Z Leyserových knih se podařilo dohledat všechny díly výkladů ke knize Genesis v drážďanské SLUB, přičemž všech pět svazků nese na přední desce Crupiovo iniciálové supralibros nadepsané perem ve své obvyklé podobě „MPCP“.³² Tamtéž byl identifikován i výklad knihy proroka Daniela.³³

Aegidius Hunnius, představitel luterské ortodoxie a obhájce luteránství vůči reformovaným protestantům, působil na univerzitách v Marburgu a Wittenbergu, kam byl povolán, aby znovu upevnil postavení Lutherova učení v Sasku po kalvínském intermezzu za vlády kurfiřta Kristiána I. (1560–1591). Všechny Hunniovy knihy (celkem 16 titulů v 15 svazcích) jsou s jedinou výjimkou zapsány mezi knihami *in octavo* Crupiova pozůstalostního soupisu. Nejpočetněji jsou z Hunniových spisů zastoupeny exegetické práce k novozákonně

29 *In 8° 3. D. Polycarpi Lyseri Adamus s[eu]. Expositio 1 Partis Geneseos. Lipsiae 1604. Ejusdem. Noachus s[eu]. expositio 2dae Partis Geneseos. Lipsiae 1605. || In 8° 4. Ejusdem Abrahamus s[eu]. expositio tertiae partis Geneseos. Lipsiae 1606. It[em]: Ejusdem Isaacus s[eu]. expositio 4tae partis Genes[eos]. Lipsiae 1608. 5. Ejusdem Iacobus s[eu]. 5. partis Geneseos expositio. Lipsiae 1608. It[em]: F. Spinolae Caroli Responsio opposita Epistolae Widenfeldii. Lipsiae 1651. Confessio fidei Bohemiae Latinae. || In 8° 6. Ejusdem Polycarpi Lyseri Iosephus, s[eu]. 6tae et ultimae Partis Geneseos expositio. Lipsiae 1609. CATALOGUS LIBRORUM, s. 10–11.*

30 *94. Explicatio Catechismi octo concionibus comprehensa a Polycarpo Lysero. Dresdae 1606. CATALOGUS LIBRORUM, s. 20.*

31 *In 8° 8. Ejusdem Polycarpi Lyseri Harmoniae Evangelicae a Chemnitio coepta Libri tres. Francofurt[i]. 1608. || In 8° 9. Ejusdem Liber tertius Harmoniae Evangelicae. Francofurti: 1608. || In 8° 10. Ejusdem Liber quartus Harmoniae Evangelicae. Francofurti: 1608. || In 8° 11. Ejusdem V. et Postremus Liber Harmoniae Evangelicae. Francofurti: 1611. CATALOGUS LIBRORUM, s. 10–11.*

32 LEYSER, Polycarpus. *Adamus D. Polycarpi Lyseri. Hoc est Theologica expositio primae partis Geneseos, quae continet historiam Adami, primi mundi genitoris.* [S.l.], 1604. SLUB 3.A.9393–(1) 2. Starší žitavská signatura: Theol 4° 24. – Supralibros perem: „MPCP 1618“.

LEYSER, Polycarpus. *Abrahamus Polycarpi Lyseri hoc est theologica expositio tertiae partis Geneseos, quae continet historiam Abrahami, Patris omnium credentium.* Lipsiae: Abrahami Lambergi, 1606. SLUB 3.A.9393–3.4. Starší žitavská signatura: Theol 4° 25. – *Původní slepotiskové supralibros: „PCT 1611“ přepsáno na „PCP 1618“* (T na P a 1 na 8) a nadepsáno M [= Paulus Crupius Pacoviensis]. Na tit. l. připsi: „Sobrie, Juste, Pie. Sum M. Pauli Crupij Patzow. 1 ssg 8 glabb.“ – Pod „Crupij a Patzow“ skryto jméno předchozího majitele.

LEYSER, Polycarpus. *Iacobus D. Polycarpi Lyseri. Hoc est, Theologica expositio quintae partis Geneseos, quae continet historiam vitae, laborum peregrinationum periculorum & miraculosarum liberationum Iacobi, quinti Patriarchae ...* Lipsiae: Abrahamus Lambergus, 1608. – *Přívzazek: Confessio Bohemica ...* Praeae: typis Danielis Carolidae a Carlspergka, 1619[?]. – Crupiem bohatě okomentováno česky a latinsky, černým a červeným inkoustem. SLUB 3.A.8760. Supralibros perem: „MPCP 1619“.

LEYSER, Polycarpus. *Iosephus D. Polycarpi Lyseri. Hoc est, Theologica expositio sextae & ultimae partis Geneseos, continens historiam vitae, humiliationis & exaltationis Iosephi, sexti Patriarchae, Principis Aegypti ...* Lipsiae: Abrahamus Lambergus, 1609. SLUB 3.A.9393–6. Starší žitavská signatura: Theol 4° 27. Supralibros perem: „MPCP 1619“. Na titulním listě přeškrtnáno starší rkp. exlibris – zcela nečitelné.

33 LEYSER, Polycarpus. *Schola Babylonica, Hoc est: Ecclesiasticae commentationes D. Polycarpi Lyseri, In Primum caput sanctissimi et praestantissimi prophetae Danielis. Hanc scholam Babylonicam subsequentur ordine, Colossus Babylonicus. Fornax Babylonica. Cedrus Babylonica. Epulum Babylonicum. Aula Persica ...* Francofurti: Porssius, 1609, 1610. SLUB 4.A.6831. Starší žitavská signatura: Theol. 4° 28. – Supralibros perem: „MPCP 1620“. Rukopisné exlibris na titulním listě: „Uuamus in praesenti seculo || Sobrie, Iusté, Pié. Titu[s?] [et]c. V 12 || Sum ex libris M. Pauli Crupij Patzouini || An[no]. D[omi]ni. 1618.“

ním epištolám a evangeliím.³⁴ Do konvolutu tisků rozebírajících konfesijní kontroverze je vedle dvou titulů Lucase Osiandra (1534-1604) přivázán také Hunniův traktát týkající se sporu o znovuzrození při křtu a otázky vyvolení křesťanů.³⁵ Jedno z nejdůležitějších děl Hunniových se věnuje tématu všudypřítomnosti Krista (*ubiquitas*).³⁶ Proti kalvinismu se obrací *Calvinus judaizans*.³⁷ Dvě Hunniovy knihy se věnují ekleziologii³⁸ a jedna otázce svátostí v knihách Starého a Nového zákona.³⁹ Z Hunniových knih se podařilo v žitavské CWB fyzicky identifikovat konvolut týkající se kontroverze znovuzrození a vyvolení,⁴⁰ a to nikoliv na základě provenienčních záznamů, ale podle titulů jednotlivých děl a jejich pořadí v konvolutu, které odpovídá pozůstalostnímu inventáři. Dále konvolut s Hunniovým antikalvinistickým spisem *Calvinus judaizans*, který byl rovněž identifikován na základě svého složení a Crupiovy poznámky postrádá.⁴¹ V drážďanské SLUB se dochovaly obě části Hunniovy postily označené Crupiovým iniciálovým supralibros. Zimní část obsahuje české komentáře k textu a opis latinského epitafu určeného manželce Jana Černovického († 1599) z Německého Brodu.⁴² Text letní části je částečně podtrháván zeleným a červeným inkoustem, což jsou čtenářské zásahy obvyklé také v dalších Crupiových knihách.⁴³

Početně nepřehlédnutelná jsou díla otců evropské reformace Martina Luthera (1483–1546)⁴⁴ a Philippa Melanchthona (1497–1560).⁴⁵ Crupius odkázal žitavské knihovně 9 titulů

- 34 In 8° 11. *Ejusdem Hunnij Expositio Epistolae prioris ad Corinthios*. Wittebergae: 1601. It[em]: *Jodoci Nahumi in Epistolam ad Hebraeos Com[m]entari[us]*. Hannoviae 1602. It[em]: *In Epistolam ad Galatas, et ad Epheseos ibid[em]*. || In 8° 39. *Aegidii Hunnij Pars hyberna Epistolarum Dominicalium ab ipso exposita*. Wittebergae. 1595. || In 8° 40. *Ejusdem Epistolarum Pars aestiva*. Wittebergae. 1595. || In 8° 41. *Ejusdem Hunnij Pars hyberna Evangeliorum Dominicalium expositor[um]*. Wittebergae. 1596. || In 8° 42. *Ejusdem Pars Evangeliorum aestiva*. Wittebergae. 1596. || In 8° 55. *Aegidij Hunnij Epistolarum Expositarum Pars hyberna*. Wittebergae: 1595. || In 8° 64. *Aegidij Hunnij in Epistolam Pauli ad Timotheum*. Enarratio. Francofurti: 1602. || In 8° 140. *Aegidius Hunnius in Evangelium Iohannis*. Francofurti. 1604. || In 8° 152. *Aegydi Hunnij Commentari[us] in Epistola[m] ad Colossenses*. Tubingae 1603. *Ejusd[em]: Epistolae ad Hebraeos Enarratio*. Francofurti. 1592. CATALOGUS LIBRORUM, s. 24–26, 32–33.
- 35 In 8° 27. *M. Lucae Osiandri Enchiridion controversiarum Religionis cum Pontificiis*. Tubingae 1602. It[em]: *Ejusdem Enchiridion controversiarum cum Calvinianis*. Tubingae 1604. It[em]: *Gemma Fabri s[eu]. Dispositio et summa sacroru[m] Bibliorum*. Ambergae 1603. It[em]: *Controversiae inter Theologos Wittenbergenses, de Regeneratione et Electione explicatae ab Aegidio Hunnio etc.* Wittebergae 1599. CATALOGUS LIBRORUM, s. 23.
- 36 In 8° 10. *Egidij Hunnij de Persona Christi Libellus*. Francofurti. 1595. It[em]: *Purioris antiquitatis sensus[us] de majestate Christi secundum assumptam humanam Naturam*. Francofurti. 1595. CATALOGUS LIBRORUM, s. 21.
- 37 In 8° 176. *Severini Sculteti Erotemata de com[m]unicatione Idiomatum in Persona Christi*. Barthphae 1593. || It[em]: *Aegidii Hunnij Calvinus Judaizans*. Wittebergae 1593. CATALOGUS LIBRORUM, s. 36.
- 38 In 8° 234. *Articulus de Ecclesia ab Aegidio Hunnio Explicatus*. Francofurti: 1596. || In 16° 5. *Apostasia Romanae Ecclesiae a Nicolao Hunnio scripta*. Lubecae 1632. CATALOGUS LIBRORUM, s. 41, 44.
- 39 In 8° 22. *Aegidi Hunni Articulus s[eu]. Loc[us] de Sacramentis V[eteris]. et N[ovi]. Testam[enti]*. Wittebergae. 1619. || It[em]: *Disputationes Johannis Winckellmanni in Augustanam confessionem*. Gissae 1610. CATALOGUS LIBRORUM, s. 22.
- 40 OSIANDER, Lucas. *Enchiridion controversiarum religionis: Quae hodie inter Augustanae confessionis theologos, & pontificos habentur ...* Lipsiae: Grossius ; Tubingae: Gruppenbachius, 1602. CWB Theol. 8° 184/adl.1–4. – Vyradované nečitelné supralibros.
- 41 SCULTETUS, Severinus. *Erotemata de communicatione idiomatum, hoc est, Proprietatum Divinae et humanae naturae in una individua persona Christi ...* Barthphae: Guttgesel, [s. a.]. CWB Theol. 8° 238. – Obsahuje přívazek.
- 42 HUNNIUS, Aegidius. *Pars hyberna evangeliorum dominicalium expositione ecclesiastica ...* Witebergae: Müller, 1596. SLUB Theol.ev.past.355.d. Starší žitavská signatura: [Theol. 8°] 117b. – Supralibros nadepsané perem: „MPCP 1618“. Na rubu zadní předsádky jinou, patrně starší rukou: „EPITAPHIVM ||Honestae [et] pie Matronae Mariannae uxoris ornatissimi D. Ioannis Czernoviceni, civis Teutobrodensis, quae obiit Anno 1599 die Martis Sancti Mathaei Apostoli. ... M. Nicolaus Troilus Hagio[choranus]. Autor. Teutobro[densis]. – Jan Černovický je bezpochyby bratrem duchovního Pavla Černovického z Německého Brodu a zmiňuje jej společně s bratrem *Rukověť humanistického básnictví*, včetně jeho úmrtí v roce 1599. – RUKOVĚŤ 2, s. 18.
- 43 HUNNIUS, Aegidius. *Pars aestiva evangeliorum dominicalium expositione ecclesiastica explicatarum ...* Witebergae: Müller, 1596. SLUB 4.A.5670. Starší žitavská signatura: Theol. 8° 117a. Crupiovo supralibros nadepsané perem: „MPCP 1618“. Na předním předešlé vypsána témata a odkazy na stránky knihy, snad rukou Crupiovu.
- 44 LUTHER 2018; LUTHER 2017.
- 45 GRESCHAT 2010; VOGEL – FRIEDRICH 1997.

z Lutherova pera a 11 od Melanchthona. Kromě Lutherových biblických výkladů a kázání⁴⁶ uvádí inventář jeho malý a velký katechismus,⁴⁷ pojednání o svátostné povaze večeře Páně,⁴⁸ výklad modlitby *Otče náš*⁴⁹ a traktát proti lichvě.⁵⁰ Formu oslavného díla má sborník věnovaný Lutherově teologii, do nějž přispěla řada věhlasných teologů a Lutherových následovníků.⁵¹ Pouze dvě Melanchthonovy knihy zapsané v inventáři Crupiovy knihovny se věnují biblické exegezi, a to jednak Pavlově epištole Římanům, jednak oběma listům Korintským a starozákonní knize Kazatel.⁵² Reformačnímu učení obecně se věnuje v jednoduché a tak říkajíc snadno přístupné formě Melanchthonův dětský katechismus⁵³ a *Doctrina scholae Melanchthonis de filio Dei*.⁵⁴ Komplexně pojednává Melanchthon evangelickou věrouku v obsáhlém díle *Corpus doctrinae Christianae*,⁵⁵ v německých *Loci communes*⁵⁶ a do jisté míry i v komentáři k nikajskému vyznání víry.⁵⁷ Ekleziologické dílo *De ecclesiae auctoritate et veterum scriptis*⁵⁸ doplňuje obhajoba kněžského manželství.⁵⁹ Melanchthonův kolega z wittenberské univerzity profesor Johann Matthaues obhajoval ve své knize *Quaestiones*

- 46 In 2° 45. *M. Lutheri Postillae s[eu]. Enarrationes majores Evangeliorum: et Epistol[arum]*. Basileae 15. [!] || In 8° 82. *Martini Lutheri in Epistolam Pauli ad Galatas Com[m]entari[us]*, Basileae 1525. It[em] *Georgij Majoris Enarratio Epist[olae]: Pauli ad Epheseos*. Wittebergae, 1561. || In 8° 122. *Mart[inus]: Luther[us] de novissimis verbis Davidis Latine*. It[em]: *D. Iodoc[us] Willichi[us] Resel[ianus]. de formando studio*. Francofurti, 1550. It[em]: *Enarratio Symboli Nicenij Philipp[i]. Melanch[thonis]*. Witt[en]bergae, 1550. It[em]: *Alexandri Alesij Epitome Catechismi Melanchthonis*. Francofurti, 1550. || 249. *Conciunculae quaedam Lutheri amico cuidam praescriptae*. Wittebergae, 1537. CATALOGUS LIBRORUM, s. 7, 27, 31.
- 47 In 4° 73. *Concordia et repetita confessio fidei Augustanam confessionem amplectentium Lipsiae 1580*. It[em]: *Catechismus Lutheri Minor et major*. CATALOGUS LIBRORUM, s. 26
- 48 In 8° 204. *Catechesis Puerilis Melanchthonis recognita*. Lipsiae, 1593. It[em]: *Catechismus Erasmi Sarcerii*. Francofurti, 1542. It[em]: *de Sacramento Coenae Concio Lutheri*. N. 1524. It[em]: *Plutarchi libell[us]: de Liberis educandis Latine*. Colon[iae], 1531. CATALOGUS LIBRORUM, s. 39.
- 49 In 8° 132. *Erasmus Sarcerinus in Evangelia Festivalia*. Francofurti. 1539. It[em]: *De Ecclesiae auctoritate et veterum scriptis Melanchthonis*. Argentoratj 1529. It[em]: *Divi Aurelij Augustini de vita Christiana liber unus*. Lipsiae, 1539. It[em]: *Stephani Vigilij Catechismus Augustae Vindel[icorum]*, 1536. It[em]: *Lutheri Mod[us] orandi*. Wittebergae, 1541. It[em]: *Testimonia Papistarum et Patrum de Justificatione hominis coram Deo per solam fidem Joh[annis]*. Freyeseleben. Calae, 1539. CATALOGUS LIBRORUM, s. 32.
- 50 In 8° 175. *De usura taxanda ad Pastores Ecclesiarum commonefactio Lutheri*. Francofurti, 1554. It[em]: *Barmi Angli Sententiae ex Patrib[us] et Scriptura collectae et in certas classes distributae*. Ursellis, 1558. It[em]: *Farrago Opinionum dissidentium de Coena Domini congesta per M. Joachimum Westphalium*. Magdeburg[i], 1552. CATALOGUS LIBRORUM, s. 36.
- 51 In 8° 169. *Theologia Lutheri s[eu]. Aphorismi de doctrinae Christianae capitibus ex ipsius monumentis descripti*. It[em]: *Theologia Bernhardi et Tauleri edita a Michaele Neandro in fine compacti*. N. 1581. || It[em]: *Oratio continens adhortationem ad legenda scripta Lutheri habita A. M. Cunrado Porta*. Wittebergae, 1584. || It[em]: *A Conrado Porta habita Oratio de vita et morte Andreae Fabricii*. CATALOGUS LIBRORUM, s. 35.
- 52 In 8° 89. *Joh[annis]: Caesarei Dialectica*. Coloniae 1529. It[em]: *Philippi Melanchthonis Enarrationes in Epistolam Pauli ad Romanos et in utrumq[ue] ad Corinthios*. It[em]: *Jonae Philologi Dialogi*. Moguntiae 1529. It[em]: *Erasmi Roterodami de civilitate morum libell[us]*. Lipsiae 1530. || 216. *Philippus Melanchthon in Ecclesiasten*. Wittebergae: 1551. It[em]: *Jacobus Schenkus in Epistolam Pauli ad Titum*. Lipsiae 1542. It[em]: *Tilemanni Cragii de Imagine Dei imprimis Parentib[us] Explicatio*. Wittebergae: 1549. CATALOGUS LIBRORUM, s. 28, 40.
- 53 CATALOGUS LIBRORUM, s. 39 – In 8° 204, viz. pozn. 48. – Melanchthonovu katechismu se věnuje kniha Alexandra Alesia, německého teologa skotského původu: CATALOGUS LIBRORUM, s. 27 – In 8° 122, viz. pozn. 46.
- 54 In 8° 181. *Davidis Chytraei Regulae vitae*. Lips[iae]: 1554. || It[em]: *Johannis Posselii Regulae vitae versib[us] Graecis comprehensae*. Wittebergae: 1583. || It[em]: *Doctrina Scholae Melanchthonianae*. Servestae 1588. CATALOGUS LIBRORUM, s. 37.
- 55 In 8° 1. *Philippi Melanchthonis Corpus doctrinae Christianae*. Lipsiae, 1561. CATALOGUS LIBRORUM, s. 21.
- 56 In 8° 194. *Loci communes Philippi Melanchthonis*. Wittebergae: 1538. CATALOGUS LIBRORUM, s. 38.
- 57 CATALOGUS LIBRORUM, s. 31 – In 8° 122, viz. pozn. 46.
- 58 CATALOGUS LIBRORUM, s. 32 – In 8° 132, viz. pozn. 49.
- 59 In 8° 69. *Erasmi Sarcerij de Consensu verae Ecclesiae et sanctorum Patrum Liber*. Francofurti: 1540. || It[em]: *Defensio Conjugij Sacerdotum scripta a Philippo Melanchthone*. Argentor[ati]: 1540. CATALOGUS LIBRORUM, s. 26.

duae Philippa Melanchthona před nařčením z kryptokalvinismu ve výkladu večere Páně.⁶⁰ Z Lutherových a Melanchthonových knih se na základě katalogu Crupiova odkazu podařilo fyzicky identifikovat celkem 14 titulů v 10 svazcích, přičemž ve čtyřech případech se signatury tisků překrývají, jelikož se jedná o konvoluty obsahující díla obou reformátorů. Nejdůležitějším vodítkem při identifikaci exemplářů z Crupiovy knihovny byla opět shoda mezi tituly přívazků, jejich pořadím v konvolutu a záznamy v katalogu Crupiových knih. Tímto způsobem byly v drážďanské SLUB identifikovány všechny svazky obsahující Lutherova díla. Jen jediný byl na přední desce doplněn Crupiovým supralibros.⁶¹ Jde o konvolut dvou tisků obsahující Lutherův komentář k Pavlově epistoletě Galatským.⁶² Konvolut je na předním příděští doplněn rukopisným záznamem kněze Jana Brozanského, řečeného Bradáček,⁶³ o jeho prohlášení na téma kněžského manželství a kněžských dětí před roudnickým proboštem Jiříkem Kunšem Pražským z roku 1575. První tisk na titulním listě v poznámce *ex dono* eviduje věnování knihy Sigismundu Penzpergerovi Urbanem Pfefferkornem z Ottopachu, výběřčím posudného v Praze.⁶⁴ V případě zbývajících čtyř svazků obsahujících Melanchthonovy knihy absentují Crupiovy provenienční záznamy docela, nicméně shoda obsahu fyzicky dochovaného konvolutu s jeho záznamem v katalogu je dostatečně průkazným svědectvím o původu knihy. Konvolut s Melanchthonovou obranou kněžského manželství⁶⁵ přešel do Crupiova vlastnictví z knihovny Zikmunda Crinita († 1618),⁶⁶ administrátora pražské konsistoře podobojí.⁶⁷ Na titulní straně přívazku s Melanchthonovou defenzí *coniugii sacerdotum* se jako dárce svým podpisem zvěčnil Matouš Aurogallus (1480–1543),⁶⁸ profesor latiny, řečtiny a hebrejštiny na wittenberské univerzitě.⁶⁹

Kromě Lutherových a Melanchthonových knih tvořících kánon luterské teologie si Crupius obstaral řadu dalších děl významných autorit, které navazovaly na reformační myšlenky někdejšího wittenberského augustiniána, rozpracovávaly je v nová ramena teologického řečiště, nezřídka bouřlivá nebo slepá. Devět tisků v sedmi svazcích v Crupiově pozůstalosti pochází z pera Nikolause Selneckera (1530–1592),⁷⁰ wittenberského teologa a drážďanského kazatele saského kurfiřta Augusta, které se kromě biblické exegeze⁷¹ věnovaly rovněž obsahu jednoho ze základních luterských věroučných spisů *Formula concordiae* (též *Liber concordiae*). Ten měl

ukončit věroučné spory uvnitř luterské teologie a na jeho přípravě se Selnecker podílel.⁷² Nechybělo ani jeho biografické dílo o Martinu Lutherovi⁷³ a pojednání na soudobé kontroverzní téma *communicatio idiomatum*, tedy spojení lidských a božských vlastností v osobě Ježíše Krista;⁷⁴ v tomto případě v jednom svazku s teologickou prací týkající se téže otázky *De duabus naturis in Christo* od Martina Chemnitzze,⁷⁵ který se rovněž podílel na artikulaci *Formula concordiae*. Pojednání o dvojí přirozenosti Krista brunšvíckého superintendanta Chemnitzze uvádí katalog Crupiových knih ještě jednou v pozdější edici jako třetí přívazek k Chemnitzovým *Loci communes* a pojednání o večeri Páně.⁷⁶ Kritika tridentského koncilu z pozic luterské konfese zaznívá v dalším Chemnitzově *díle Examen decretorum concilii Tridentini*.⁷⁷ Komplexní shrnutí luterské věrouky, ale i praktické otázky každodenního života církve, nabízí Chemnitzova příručka komponovaná katechetickou formou otázek a odpovědí *Enchiridion de praecipuis doctrinae coelestis capitibus*.⁷⁸

V inventáři Crupiových knih bylo identifikováno celkem 54 teologů, kteří se konfesijně hlásili k luterství. Kromě šesti zmíněných autorů (Leyser, Hunnius, Luther, Melanchthon, Selnecker, Chemnitz) si Crupius obstaral tři a více děl od jedenácti protestantských teologů wittenberské konfese. Mezi pěti tituly Davida Chytraea (1530–1600),⁷⁹ profesora teologie univerzity v Rostocku a dalšího z autorů luteránské *Formula concordiae*, uvádí soupis kromě Chytraevých exegetických děl⁸⁰ rovněž „navedení“ k řádnému životu, které se zabývá nejen náboženskou, ale i sociální stránkou lidského života.⁸¹ Představitel luterské ortodoxie, marburský profesor teologie Johannes Winckelmann (1551–1626),⁸² je v Crupiově pozůstalosti zastoupen svým komentářem k augsburské konfesi a pěti tituly exegetické literatury. Učení kontroverzního luteránského teologa Matthiae Flaccia (1520–1575),⁸³ původem z Istrie, dokladují tři knihy.⁸⁴ Flaccius popíral jakoukoliv možnou synergii lidské vůle při procesu spásy, který dle

60 In 4° 31. *Libri Martini Lutheri contra Coelestes Prophetas. Synopsis Analytica. It[em]: Duae Quaestiones de Philippo Melanchthone. Francofurti [!], 1592. It[em]: Num Fides possit supra Coelos evolare, et illic carnem Christi apprehendere. Wittebergae 1584. It[em]: Apologia Enarrationis Grammaticae: Epistolae ad Romanos Laurentij Ludovici. Gorlicl, 1586. It[em]: Johan[nis]: Corvini Oratio de dignitate Ministerij Ecclesiastici. Wittebergae, 1601. It[em]: Bartholomei Crackeri oratio de Nativitate Christi Wittebergae, 1602. CATALOGUS LIBRORUM, s. 12.*

61 *Synopsis analytica. Libri contra coelestes prophetas, quem reverendus Lutherus in causa sacramentaria scripsit, in forma thesium proposita.* [S.l.], [ca 1585]. – SLUB 3.A.6075. Starší žitavská signatura: Theol. 4° 211.

62 LUTHER, Martin. *In Epistolam Pavli ad Galatas D. Martini Lutheri commentarius.* Basileae: Cratander, 1525. SLUB 3.A.5621. Starší žitavská signatura: Theol. 8° 430.

63 DVORSKÝ 1886, s. 571.

64 PAMÁTKY 1866, sl. 416.

65 SARCERIUS, Erasmus. *De consensu verae ecclesiae, et ss. patrum, in primis autem D. Augustini, super praecipuis Christiani religionis articulis, liber Erasmi Sarcerii Annaemontani.* Francofurti: Egenolphus, 1540. SLUB 3.A.6904. Starší žitavská signatura: Theol. 8° 255.

66 TISCHER 1939, s. 23.

67 „*Sum Sigismundi Criniti Miseni.*“

68 HLAVÁČEK 2008.

69 „*venerabili viro Matthaeo Iune[n]si sacro pontifici d. d. Aurogallus.*“

70 LYSTER 2012, passim; REAL-ENCYKLOPÄDIE 14, s. 226–228.

71 In 8° 43. *D. Nicolai Selnecceri Explicatio Evang[eliorum]. et Epistol[arum]. Dominicalium et festivalium pars. 1. et 2. Passionis Dom[ini]: Francofurti]. 1575. || In 8° 44. Ejusd[em]. Evangel[iorum]. et Epistol[arum]. Pars 3. Jenae 1593. || It[em]: Epistol[arum] et Evangeliorum: Expositiones 9 in diebus Festis proponunt[ur]. Jenae 1593. Et Historia Lutheri. CATALOGUS LIBRORUM, s. 24.*

72 In 4° 37. *Examen Recitationum D. Nicolai Selnecceri de Libro Concordiae. Neapoli 1582. It[em]: Epistola Monitoria Angeli Masarelli ad Jacobum Schroppium de Synodo Oecumenica. Romae, 1682. CATALOGUS LIBRORUM, s. 13. – Konvolut se fyzicky dochoval ve SLUB (signatura 3.A.6052, starší žitavská signatura Th 4° 244), označen Crupiovým supralibros nadepsaným perem na přední desce*

73 *Historia Lutheri.* Viz pozn. 71.

74 In 8° 143. *Ex Nic[olai]: Selnecceri Lectionib[us] publicis collectica [!] repetitio doctrinae de communicatione idiomatum in Chr[ist]o. Lipsiae 1581. It[em]: Theses quaedam de unioni duar[um] Naturarum in Christo. It[em]: de officijs et majestate Christj a Martino Chemnicio scriptae. Lipsiae 1581. CATALOGUS LIBRORUM, s. 32. – Konvolut se fyzicky dochoval ve SLUB (signatura 3.A.9186, starší žitavská signatura Theol. 8° 344). Odpovídají tituly a pořadí přívazků, bez provenienčních poznámek a značek.*

75 LUTHER 2018, s. 684–685,

76 In 2° 12. *Martini Chemnitii Loci Theologici. It[em]: Ejusdem fundamenta. SS. Cenae. It[em]: De duabus Naturis in Christo. Wittebergae. 1615. CATALOGUS LIBRORUM, s. 4.*

77 In 2° 11. *Martini Chemnitii Examen Concilij Tridentini. Francofurti 1574. CATALOGUS LIBRORUM, s. 4.*

78 In 16° 16. *Martini Chemnitii Enchiridion Doctrinae coelestis. It[em]: Urbani Rhegii Formulae caute loquendi de praecipuis doctrinae Christianae locis. Ibidem. CATALOGUS LIBRORUM, s. 45. Konvolut se dochoval ve SLUB (signatura 4.A.5501, starší žitavská signatura Theol. 12° 38). Odpovídají tituly a pořadí přívazků, v textu podtrháváno a místy marginální poznámky.*

79 WALSER-BÜRGLER 2020.

80 In 2° 49. *Davidis Chytraei in DEvtronomium [!] enarratio. Witte[be]rgae. 1590. || In 8° 159. Andreas Muscul[us] de bonorum operum et novitatis vitae Libertate. Erfurdiae. 1562. It[em]: Davidis Chytrei in Genesin Enarratio. Witteberg[ae]: 1561. || In 8° 222. Davidis Cytraei Explicatio Apocalypseos Johann[is]. Witte[be]rgae]: 1525. CATALOGUS LIBRORUM, s. 7, 34, 40. Druhé dílo se jako přívazek dochovalo fyzicky v drážďanské SLUB (signatura 6.A.3138, starší žitavská signatura Theol. 8° 239). Na přední desce perem nadepsáno neidentifikované supralibros: „ICM“*

81 In 8° 181 *Davidis Chytraei Regulae vitae. Lips[iae]: 1554. CATALOGUS LIBRORUM, s. 37.*

82 TIETZ 2004; DEUTSCHE BIOGRAPHIE, ADB 43, s. 362–363.

83 REAL-ENCYKLOPÄDIE 4, s. 410–415.

84 In 2° 14. *Mathiae Flacii Clavis Scripturae, utraq[ue] pars. Basileae 1609. || In 2° 53. Catalogus Testium Veritatis, Temporum Superiorum contra Papam editus a Matthia Flacio Illyrico, cum Appendice. Argent[orati]. 1562. || In 8° 230. Matthiae Flacii Illyrici Scripta Latina. Magdeburgi]: 1549. CATALOGUS LIBRORUM, s. 4, 7, 41.*

něho zcela závisel na Boží milosti. Tato kontroverze byla těžištěm jeho střetu s jenským profesorem Victorinem Strigeliem (1524-1569), jehož tři knihy Crupius zařadil do své knihovny. Dvě z nich se věnují exegezi biblických knih a třetí obsahuje Strigeliův komentář (*hypomnemata*) k Melanchthonově *Dialektice*.⁸⁵ Současně se jedná o jediný ze tří svazků, který se podařilo v žitavské CWB fyzicky určit jako pravděpodobný Crupiův exemplář. Neobsahuje sice jeho provenienční poznámky a nejedná se ani o konvolut, takže je vyloučena komparace přívazků se záznamem v katalogu, nicméně na přední desce je perem nadepsáno dosud neidentifikované iniciálové supralibros „ICM“, které se objevuje i v dalších knihách, prokazatelně pocházejících z Crupiovy pozůstalosti.⁸⁶ Marburský profesor teologie Balthasar Mentzer (1565–1627)⁸⁷ proslul především svou písemnou polemikou s francouzským reformovaným protestantským teologem a básníkem Antoinem de la Roche Chandieu (1534–1591), jehož dílo je v Crupiově knihovně rovněž zastoupeno jedním svazkem.⁸⁸ Kromě tohoto polemického spisu eviduje katalog Crupiových knih rovněž jeho komentář k augsburské konfesi.⁸⁹ Za všechny zbývající luterské teology, jejichž díla jsou zapsána v Crupiově odkazu žitavské městské knihovně, uvedme generálsuperintendanta Felixe Bidembacha staršího (1564–1612),⁹⁰ autora prvního evangelického katechismu Andrease Althamera (1500–1539), chebského rodáka a autora populární evangelické modlitební knihy Johanna Avenaria (Habermanna, 1516–1590),⁹¹ dvorního kazatele saského kurfiřta a svého času direktora českých protestantských škol a kostelů Matthiase Hoe von Hoenege (1580–1645).⁹²

Jak již zmíněno v úvodu, disponoval Crupius rovněž solidním souborem děl reformované teologie, tedy teologie vycházející ve svých základech z učení švýcarských reformátorů Jeana Calvina (1509-1564) a Huldriha Zwingliho (1484-1531), která mohla v přísně luterské Žitavě budit nejen pozornost, ale rovněž posilovat podezření, které je zřetelné v dochovaných zprávách i stížnostech žitavské městské rady vůči českým exulantům. Přítomnost knih konfesijně nepřátelských byla nicméně u protestantských kněží a teologů obvyklá jakožto nezbytný prostředek studia bludného učení. Ostatně o tom, že byl Crupius v tomto směru zcela bez obav, svědčí rovněž jeho obrana proti osočování žitavských luterských kněží, že se obohacuje vykonáváním církevních úkonů, které mu nepřislouží. Crupius ve svém listě zve členy žitavské městské rady k návštěvě a zmiňuje, že má větší počet knih, ale jinak nic.⁹³ Současně je třeba znovu připomenout, že knihy luterských teologů oponujících reformovaným konfesím v knihovně Pavla Crupia převládaly dvojnásobně. Jména dvou curyšských teologů Rudolfa Gwalthera a Heinricha Bullingera byla zmíněna již na počátku kapitoly, jakožto překvapivě početné celky knih reformovaných teologů (Gwaltherovy knihy představují vůbec nejpočetnější skupinu knih v Crupiově pozůstalosti) v knihovně duchovního v luterském prostředí. Avšak překvapivě jen zdánlivě, jak vyplynulo z bližší kvantitativní i kvalitativní analýzy teologické literatury luterských teologů v Crupiově odkazu. Co lze však říci o literatuře autorů z prostředí reformované teologie? Představuje v podstatě reprezentativní výběr ve své době nejdůležitějších jmen a titulů, které současně tvořily

85 In 8° 162. Victorini Strigelii in *Didacticam Melanchthonis Hypomnemata*. Lipsiae 1591. CWB, signatura Ps. 8° 9.

86 Sr. pozn. 80 (SLUB 6.A.3138). Velmi pravděpodobně nejde o supralibros bratrského kněze a staršího Jana Crucigera († 1612), který používal stejné iniciály. Jeho supralibros byla slepotisková, popř. používal emblematické plotny. VÁVRA 1970, s. 102-105.

87 HAGA 2102, s. 218–238.

88 In 8° 205. Theodori Bezae Quaestiones duae de Peste. Genevae 1579. It[em]: *Locus de Verbo Dei Scripto adversas humanas traditiones Tractatus a Sadeele. Morgis 1580*. CATALOGUS LIBRORUM, s. 45. Konvolut se dochoval v žitavské CWB (Med. 8° 79). Odpovídají tituly a pořadí přívazků.

89 In 16° 9. Balthasaris Mentzeri Exegesis Augustanae Confessionis. Gissae. 1621. CATALOGUS LIBRORUM, s. 45.

90 KÜMMERLE 2006, s. 207–208.

91 Lyster 2012.

92 KANCÍROVÁ 2018.

93 ŠTĚŘÍKOVÁ 2004, s. 119.

materiálovou základnu pro konfesijně polemickou práci svého majitele. Kromě Gwalthera a Bullingera uvádí *Catalogus librorum* Crupiovy pozůstalosti zcela samozřejmě knihy Jeana Calvina, Theodora Bezy, Benedicta Aretia, Christophela Pelarga a řady dalších.

Všechny Gwaltherovy knihy jsou obsahově homiletické, vystavené na perikopách Starého i Nového zákona.⁹⁴ Fyzicky se podařilo identifikovat dvě z nich, jednu v žitavské CWB⁹⁵ a druhou v drážďanské SLUB.⁹⁶ Drážďanský exemplář přitom dokladuje Crupiovy cesty z Žitavy do Čech, které konal již coby exulant. Obsahuje totiž dva provenienční záznamy, z nichž starší zaznamenává dedikaci knihy knězi Janovi Nigrinovi Třebeňickému, toho času duchovnímu správci Týna u Rovenska pod Troskami (dnes součást obce Rovensko) od Jana Jaroslava Tuhanského z Branče⁹⁷ roku 1619.⁹⁸ Druhý záznam dokumentuje nákup knihy Pavlem Crupiem od kněze Nigrina v Turnově 6. července 1639 za tři kopy grošů.⁹⁹ Žitavský svazek je provenienčně označen dosud neidentifikovaným supralibros „SSSW 1589“.

Rovněž mezi Bullingerovými knihami převládá homiletická a komentářová literatura, která se však s výjimkou komentářů k novozákonním epištolám soustřeďuje výhradně na starozákonní knihy. Jako někdejší majetek Pavla Crupia z nich byl fyzicky identifikován jediný svazek, který sice neobsahuje Crupiovy vlastnické poznámky nebo značky, ale na řadě míst je *in margine* okomentován pravděpodobně Crupiovou rukou.

Z Calvinových tří svazků (7 titulů) uvedených v katalogu Crupiových knih¹⁰⁰ nebyl v Žitavě a v Drážďanech fyzicky dohledán ani jeden. Součástí sbírky starých tisků drážďanské SLUB je však zkrácená komentovaná verze Calvinova nejvýznamnějšího díla *Institute*, tedy souhrn Calvinova učení a reformních myšlenek z pera anglického teologa a kazatele Edmunda Bunnyho (1540–1619),¹⁰¹ kterou rovněž eviduje soupis Crupiova knižního daru.¹⁰² Kromě Crupiova supralibros „MPCP 1644“ nadepsaného perem na přední desce knihy se na titulním listě jakožto majitel zvěčnil v latinském rukopisném exlibris¹⁰³ Jiří Vodička z Horažďovic († 1603),¹⁰⁴ královéhradecký učitel, písař a posléze primas a také dědeček českého barokního historika Bohuslava Balbína.

94 Viz pozn. 24.

95 GWALTHER, Rudolf. *Homiliarum in Evangelia dominicalia a vigilia Nativitatis Domini nostri Iesu Christi usq[ue] ad festum Paschalis pars I. ...* Lugduni Batavorum: [s. n.], 1585. CWB Theol. 2° 172.

96 GWALTHER, Rudolf. *D. Matthaues Evangelista. Rodolphi Gualtheri Tigurini homiliarum in Euangelium Iesu Christi secundum Matthaem pars prima. ...* Tiguri: Froschauer, 1583. SLUB 1.B.3021.

97 Jana Jaroslava Tuhanského zmiňuje stručně *Rukověť humanistického básnictví* jako syna Martina Tuhanského z Branče, správce valdštejnských a později smiřických panství. Jan Jaroslav se roku 1611 stal bakalářem pražské univerzity a následně pomocným kantorem (sukcentorem) v Čáslavi. RUKOVĚŤ 5, s. 410.

98 „Letha 1619. Ja Jan Jaroslav Tuchanský z Branczie tyto Knihy opus tzely Gwalteri darowal sem Dwoji Czti hondnému [!] [... škrtnuto nečitelné] mužj Knězy Janowj Nigrinovi Trzebenitzkemu na ten čas Spráwtzy Czyrkwe Božj Na tegnie Rowenskjm pod Kameniky Actum ut supra. Jan Jaroslav Tuchansky z Branczie mp.“

99 „A Ja M: Pawel Crupius Pacowský to týž opus Gwalteri [... přeškrtnuto nečitelné] od wýš gmenowaného K[něze]. Jana Nigrina Trzebenického sem kaupil za 3 Jř Kop. w Turnowě stalo se Měsyce Czerwence dne 6 genž byl památný Muczedlniků Českých M: Jana Husy a M: Hieronymy z Prahy. Letha Paně 1639.“

100 In 2° 35. Johann[is]: *Calvini Commentarii in Harmoniam ex tribus Evangelistis Matth[aeo]: Marc[o]: et Luc[ae]: compositam*. Genevae 1582. *Ejusdem Commentarius in Johannem*. Ibidem. It[em]: *Henrici Bullingeri Homilia 66 in Daniele*. Tiguri 1576. *Ejusdem Epitome Temporum et Rerum ab Orbe condito usque ad Excidium Hierosolymae*. Ibidem. *Ejusdem Conciones 100 in Apocalypsin Johannis*. Tiguri 1590. || In 2° 36. *Johannis Calvini Commentarii in V Libros Mosis*. Genevae 1573. *Item: in Historiam Iosuae*. Genevae 1575. It[em]: *Wolfgangi Musculi in Genesin Commentarius*. Basileae. 1565. || In 2° 37. *Johannis Calvini Commentarius in Acta Apostolorum*. Genevae. 1609. CATALOGUS LIBRORUM, s. 6.

101 CALVIN, Jean. *Institutionis Christiani religionis, a Ioanne Calvino conscriptae ac methodi enarratio, per Edmundum Bunnium ...* Antverpiae: Aegidius Radaeus, 1582. SLUB 3.A.9340.

102 In 8° 241. *Ioh[annis]: Calvini Compendium Christianae Religionis*. Antuerpiae 1582. CATALOGUS LIBRORUM, s. 41.

103 „Nil alti cogitat dedita mens vitij. M. Georgius Vodiczka Horaždouicius. Anno Salutis 15[... oříznuto] Mense Martio.“ K Vodičkově úvodní latinské devize sr. ŠVENDA 1804, s. 29.

104 RUKOVĚŤ 1, s. 100.

Z knih¹⁰⁵ ženevského reformovaného teologa Theodora Bezy (1519–1605)¹⁰⁶ zaslouží pozornost konvolut dvou tisků týkajících se kolokvia v Montbéliard, na němž probíhala diskuse mezi Theodorem Bezou a luterským teologem Jakobem Andreae o interpretaci večere Páně a Kristovy fyzické přítomnosti v ní.¹⁰⁷ Knihu se podařilo identifikovat s dochovaným exemplářem v drážďanské SLUB.¹⁰⁸ Nalezený exemplář sice postrádá Crupiovy vlastnické záznamy, nicméně složení konvolutu odpovídá soupisu. Na jeho titulním listě se v rukopisném exlibris¹⁰⁹ zvětšil starší vlastník knihy Havel Gigenius (Terrigena) († 1612),¹¹⁰ nejprve děkan v Berouně a později v Mladé Boleslavi. Dost možná se kniha do Crupiova vlastnictví dostala během jeho působení na pozici duchovního správce ve Velkém Loukově nedaleko Mladé Boleslavi. Gigenius byl v té době sice již mrtev, ale jeho knihovna měla být podle zpráv uložena ve zvláštní místnosti jeho syna Izajáše. Bezovy zbývající tři knihy zahrnují kromě homiletického titulu žaltář přebásněný Bezou do latinské časoměrné poezie a jeho známý spis o moru, jež kromě duchovního povzbuzení obsahuje také praktické rady zdravotního charakteru včetně soupisu bylin proti mornímu nakažení. Ten se dochoval fyzicky v žitavské CWB rovněž bez Crupiových vlastnických poznámek, ale s přívazkem odpovídajícím soupisu.¹¹¹ Ze tří homiletických knih¹¹² Christoph Pelarga (1565–1633),¹¹³ profesora univerzity ve Frankfurtu nad Odrou, se se starými tisky dochovanými v Drážďanech a v Žitavě nepodařilo ztotožnit ani jednu. Braniborský superintendant Pelargus konvertoval od luteránství k reformovanému protestantismu v pokročilém věku, především pod vlivem kurfiřta braniborského. Od švýcarského teologa a přírodovědce Benedicta Aretia (1522–1574)¹¹⁴ si Crupius obstaral jeho nejnámější dílo *Problemata theologica* ve třech částech a komentář k Novému zákonu.¹¹⁵ Ani z tohoto souboru, který patřil mezi knihami reformovaných autorů k těm početnějším, se nepodařilo identifikovat ani jeden svazek. Další jména reformovaných teologů, jejichž knihy si Crupius zařadil do své knihovny, nelze kvůli rozsahu této monografie uvést v úplnosti. Zmínku si však zaslouží anglický teolog a biskup z Bangor Lewis Bayly († 1631),¹¹⁶ autor proslulého a hojně překládaného dílka *Praxis pietatis*, či německý teolog Johann Hein-

rich Alstaed (1588–1638),¹¹⁷ který silně ovlivnil mladého Jana Amose Komenského v jeho zájmu o encyklopedické práce. Basilejský profesor teologie a antistes zdejší církve Johann Jakob Grynaeus (1540–1617),¹¹⁸ protestantský myslitel a profesor filozofie na pařížské Sorboně a jedna z obětí Bartolomějské noci Pierre de la Ramée (1515–1572)¹¹⁹ a Pierre Du Moulin (Molinaeus) (1568–1658),¹²⁰ francouzský protestantský teolog a profesor působící střídavě ve francouzském Sedanu a v Anglii.

O mnohdy ostrém konfesijním boji mezi luterstvím a reformovaným protestantismem svědčí mezi Crupiovými knihami dva polemické tisky německého luterského teologa Alberta Grauera (1575–1617)¹²¹ *Bellum Joannis Calvinii et Jesu Christi a Absurda, absurdorum absurdissima, Calvinistica absurda*.¹²²

Specifické postavení v soupisu Crupiových knih zaujímají jazykově české tituly. Jsou řazeny vždy v závěru každého formátového celku, pravděpodobně z prostého důvodu jazykové nerosozumitelnosti a – opět předpokládáme – jisté konfesijní podezřelosti, která jim byla v očích žitavské městské rady, adresátky daru, bezesporu imanentní. V Crupiově soupisu je evidováno celkem 70 svazků označených v záhlaví *LIBRI BOHEMICI* (In 2° 15 sv., In 4° 34 sv., In 8° 18 sv., In 16° 3 sv.), přičemž 59 z nich obsahuje teologická díla. Významnou část z náboženských spisů opět tvoří homiletická literatura, a to nezřídka v rukopisech. To, že jde o rukopisnou knihu, je v případě českých knih explicitně zmíněno celkem u 22 položek seznamu. Kromě sbírek kázání a pravděpodobně také kazatelských příprav shromáždil Crupius několik spisů týkajících se české konfese. Dvě edice české konfese z let 1579 a 1583, o jejíž uznání císařem české stavy – prozatím neúspěšně – usilovaly, se dochovaly v konvolutu společně s apologií českého vyznání z roku 1618 a českým překladem *Zlaté buly Karla IV.*¹²³ Jedná se prokazatelně o Crupiův exemplář s jeho iniciálovým supralibros „MPCP 1630“ nadepsaným perem na přední desce. Obě konfese jsou bohatě okomentovány *in margine* pravděpodobně Crupiovou rukou a přípisky se vyjadřují rovněž ke konfesijním otázkám, jak vyplývá z komentáře k titulu edice z roku 1583.¹²⁴ Fyzicky neidentifikovanou rukopisnou verzi české konfese zachycuje Crupiův soupis rovněž mezi českými knihami *in quarto*.¹²⁵

Podstatná část bohemik byla v roce 1958 předána z žitavské CWB coby státní dar Německé demokratické republiky Československé socialistické republiky. Následně byly tyto knihy zařazeny do sbírek oddělení rukopisů a starých tisků Státní knihovny České socialistické republiky (současné Národní knihovny ČR). Přehlednou zprávu o obsahu tohoto daru sepsaly roku 1971 Emma Urbánková a Bedřiška Wižďálková.¹²⁶ Věnovaly v ní pozornost nejen bibliografickému, ale rovněž exemplářovému popisu a s ním souvisejícím provenienčním záznamům a značkám. Součástí tohoto daru byly také dva konvoluty evidované v katalogu Crupiových knih, jež se obsahově vztahují k Jednotě bratrské, přičemž se v obou případech

105 4° 32. *Acta Colloqvij Montis Belligartensis. Tubingae 1587. It[em]. Theodori Bezae ad Colloqvium Montis Belligartense responsio. Genevae, 1587. || In 8° 111. Theodori Bezae Homiliae in Historiam Resurrectionis Christi. Genevae. 1593. || In 8° 205. Theodori Bezae Quaestiones duae de Peste. Genevae 1579. It[em]: Locus de Verbo Dei Scripto adversas humanas traditiones Tractatus à Sædeele. Morgis 1580. || In 16° 14. Theodori Bezae Psalterium metricè expressum. Genevae. 1590. It[em]: Canticum Cantorum versib[us] Latinis expressum: It[em]: Cantica sacra ex V. et N. Testamento metricè reddita ab Eodem. Ibidem. CATALOGUS LIBRORUM, s. 12, 30, 39, 45.*

106 VACULÍNOVÁ 2014.

107 NIEDEN 2015, s. 147–148.

108 ANDREAE, Jacob, BEZA, Theodor. *Acta Colloqvij Montis Belligartensis: Quod habitum est, Anno Christi 1586 ... Tubingae: Gruppenbachius, 1587. SLUB 4.A.6012, starší žitavská signatura: Theol. 4° 257.*

109 „[Sacerdos]. Gallus Terrigena Sla[nensis]: me cum suis haeredib[us]. pro 50 alb[is] tenet. || Viujt Redemptor meus. Job 19 || Quod uiuis noster scio CHRISTE Redemptor et olim || Quod te uestitum carne ujdebo Deum.“

110 RUKOVĚT 2, s. 214–216.

111 BEZA, Theodor. *De peste quaestiones duae explicatae ... Genevae: Eusthatius Vignon, 1579. CWB Med. 8° 79.* Na přední předsádce je latinsky zapsán recept na lék z perských ořechů, máku a heřmánkového výluhu, na jehož konci: „27 Septembris A[nn]o [15]80 p[ro] d[omi]no quodam magno.“

112 In 4° 14. *Christophori Pelargi in Genesin Commentarius. Lipsiae. 1612. Ejusdem in Exodum Commentari[us]. Lipsiae 1604. Ejusdem in Leviticum Commentari[us]. Lipsiae 1604. || In 4° 15. Ejusdem, in librum Numerorum Commentarius. Lipsiae 1606. Ejusdem in Devteronomium Commentarius. Lipsiae 1609. || In 4° 33. Christophori Pelargi Evangelicarum Quaestionum et Responsionum Liber. Francofurti: 1617. Ejusdem in Johannem Evangelistam Commentarius. Francofurti: 1615. CATALOGUS LIBRORUM, s. 11, 13.*

113 FLOOD 2006, 4, s. 2369–2371.

114 REAL-ENCYKLOPÄDIE 1, s. 489–490.

115 In 2° 34. *Benedicti Aretii in N[ovum]. Testamentum Commentarius. Morgijs. 1580. || In 8° 16. Benedicti Aretij Problemata Theologica. part[es]. prim[ae]. Morgijs 1580. || In 8° 17. Ejusdem Problematum Theolog[icorum]: pars tertia. Morgijs 1580. CATALOGUS LIBRORUM, s. 6, 22.*

116 DOUGLAS 2012, 1, s. 143–144.

117 HOTSON 2000.

118 REAL-ENCYKLOPÄDIE 5, s. 404–405.

119 BIHLMAIER 2015.

120 MOUSSEAU 1963.

121 BEPLER 2010, s. 157.

122 In 4° 35. *M. Alberti Graueri Bellum Calvinii et Jesu Christi. Magdeburg 1605. It[em]. Absurda, Absurdorum, Absurdissima, Calvinistica Absurda a Graeuo Calvinianis opposita. Magdeburg, 1606. CATALOGUS LIBRORUM, s. 13*

123 In 4° 81. *Aurea Bulla Imperatoris Caroli Quarti. Pragae 1619. It[em]: Confessio fidei, trium [!] statuum Bohemiae sub utraq[ue] specie communicantium. N. 1583. Alia de eodem Articulo confessio, 1609 Imperatori Rudolpho tradita. Ejusdem confessionis Apologia. Pragae 1618. Adjecta est Historia de Procerum aliquot Regni ex arce Pragensi deturbatione. Ibidem. CATALOGUS LIBRORUM, s. 19. CWB Boh a 27 XXIII.*

124 „Hic Titulus Calvinianis favet[ur]: et licet bono fine...“

125 In 4° 110. *Confessio communicantium sub utraq[ue] specie. Manuscr[iptus]. CATALOGUS LIBRORUM, s. 20.*

126 URBÁNKOVÁ – WIŽĎÁLKOVÁ 1971.

jedná o polemické spisy Samuela Martinia z Dražova (1593–1639).¹²⁷ Crupius vlastnil blíže nespecifikované foliové vydání české bible¹²⁸ (snad se mohlo jednat o některou z Melantrichových edic) a Nový zákon *in quarto*, u nějž je výslovně uvedeno, že jde o překlad z řeckého jazyka.¹²⁹ Vzhledem k vročení tisku 1564 šlo bezpochyby o první vydání překladu Nového zákona od Jana Blahoslava (1523–1571).

Vedle převažující náboženské literatury je řada titulů mezi Crupiovými bohemiky obsahově světská. Za zmínku stojí známé vydání českého překladu knihy Francesca Petrarcky *Kněhy dvoje o lékařství proti štěstí a neštěstí* z roku 1501.¹³⁰ Crupiův exemplář se podařilo identifikovat v žitavské CWB opět díky iniciálovému supralibros „MPCP 1645“ nadepsanému perem na přední desce knihy vázané do pergamenového folia středověkého hudebního rukopisu. Crupiovo vlastnictví potvrzuje také jeho vlastnoruční záznam o nákupu knihy v Turnově roku 1645.¹³¹ Současně přípis svědčí o další Crupiově cestě do Čech v období žitavského exilu. Rovněž v žitavské CWB byl identifikován Crupiův exemplář Veleoslavína *Kalendáře historického* s nadepsaným supralibros „MPCP 1622“.¹³² Crupius si ho tedy pořídil ještě před odchodem do exilu. Výtisk druhého vydání Mattioliho herbáře z Crupiovy pozůstalosti se dochoval v souboru bohemik, které nebyly součástí státního daru v závěru 50. let minulého století a zůstaly v Žitavě.¹³³ Z nadepsaného supralibros je čitelný jen rok 1648 a poslední písmeno P, Crupiův rukopis je však v tomto případě dobře patrný. Na zadním přidešti je vlepen papírový lístek s českým receptem na *Lékařství prospěšné proti dušnosti, zacpání jater, plic, začátečním souchotinám* napsaný snad rovněž rukou Crupiovou.

Světská literatura tvořila nezanedbatelný podíl cizojazyčné části Crupiovy knihovny. Nejpočetnější žánrovou skupinou jsou knihy, které lze klasifikovat jako školní literaturu, tedy jako knihy vztahující se k sedmi svobodným uměním, přičemž do této skupiny řadíme i edice řeckých a římských klasiků. Jejich celkový počet se pohybuje kolem 70 svazků (u některých titulů a autorů je jejich klasifikace přece jen sporná). Historicko-politická literatura, čítající v Crupiově knižní pozůstalosti na 50 svazků, rovněž stojí na pomezí školní literatury. Řadu knih, které do této skupiny žánrově spadají, si jejich majitelé zakupovali již během studií, a tyto svazky tak zpravidla tvořily nejstarší jádro profesně profilovaných knihoven. Příležitostné básnické skladby (genethliaca, epithalamia, epicedia atp.), kázání i slavnostní řečnické projevy jsou svázány do 13 svazků, nicméně jejich počet je řádově vyšší, jelikož se jedná, jak je u tohoto typu knižní produkce obvyklé, o konvoluty obsahující až šestnáct tisků v typickém kvartovém formátu. Co do počtu svazků je přírodovědná literatura stejného rozsahu jako efemerida, přičemž do ní spadá i literatura lékařská, která věnuje největší pozornost moru a morové horečce (*febris pestilentialis*).

Knižní dar Pavla Crupia žitavské městské radě umožnil jedinečnou identifikaci fyzicky dochovaných exemplářů s Crupiovými poznámkami a komentáři na základě dochovaného soupisu. Je současně svědectvím o širokém rozhledu svého majitele, který se tematicky neomezoval pouze náboženstvím s těžištěm v homiletické literatuře, byť tato z profesních důvodů v Cru-

127 In 4° 87. *Triginta qvinq[ue] causae propter quas Bohemi cum confessione Augustana conspirarunt. It[em]: Defensio contra Calvinistas M. Samuelis Martini. N. 1636. || In 4° 90. Cur M. Samuel Martini non responderit Waldensibus. N: 1637. It[em] Concio Funebris in Exequiis M. Samuelis Martini habita a M. Paulo Crupio. Pirnae 1639. CATALOGUS LIBRORUM, s. 19. NK ČR, Boh 42–43.*

128 In 2° 68. *Biblia Bohemica. CATALOGUS LIBRORUM, s. 9.*

129 In 4° 85. *Novum testamentum ex Lingva Graeca. N. 1564. CATALOGUS LIBRORUM, s. 19.*

130 In 2° 75. *Petrarcha de Remedio utriusq[ue] fortunae. Bohemicae. CATALOGUS LIBRORUM, s. 9. CWB Boh a 201.*

131 „*Hic liber festivus, per legitimum Contractum, meam auxit Bibliothecam, Turnovii cis Iseram, 24 Septembris, Anno 1645.*“

132 In 2° *Diarium Historicum per totum annum Bohemice. Pragae. 1590. CATALOGUS LIBRORUM, s. 9. CWB Boh a 4.*

133 In 2° 69. *Matthioli Herbarius a Camerario auctus. Bohemice. Pragae. 1596. CATALOGUS LIBRORUM, s. 9. CWB Boh a 7.*

piově knihovně převládala. Úctyhodný knižní odkaz Pavla Crupia žitavské městské knihovně, či přesněji knihovně žitavské městské rady (*bibliothecae senatoriae*), je o to pozoruhodnější, přihlédneme-li ke zdrženlivému a převážně podezřívavému postoji žitavských obyvatel reprezentovaným nejmarkantněji právě městskou radou a jejím pravidelně se opakujícím zamítavým stanoviskům vůči jakýmkoliv žádostem, jež měly usnadnit duchovní život exulantského sboru. Dnes se již nelze než dohadovat, zdali byl Crupiův velkorysý odkaz motivován křesťanskou pokorou a vděčností za azyl, třebaš skrovný a poskytovaný jen váhavě, nebo snahou posmrtně naklonit přízeň města exulantskému sboru. Možná byl motiv mnohem prostší, totiž přání zachovat knihovnu v celistvosti a zabránit jejímu rozptýlení. Exulantský sbor v té době nedisponoval ani vhodnými bohoslužebnými prostorami, kam by se bez obtíží vešli všichni jeho členové, a pro Crupia tak alternativa odkazu knihovny sboru, o který velkou část svého života pečoval, patrně nepřicházela v úvahu.

Univerzitní knihovna ve Vratislavi a Ossolineum: Provenienční bohemika v univerzitní knihovně a prodej českých duplikátů do Ossolinea roku 1833

RICHARD ŠÍPEK

Průzkum fondu starých tisků vratislavské univerzitní knihovny (*Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu, BUWr*)¹³⁴ probíhal v rámci čtyř pracovních cest v letech 2018, 2019 a 2021 s přestávkou v době pandemie Covid–19. Částečně navazoval na studijní cesty autora této kapitoly během rekonstrukce někdejší knihovny svobodného pána Otty mladšího z Nostic (1608–1665),¹³⁵ kterou Otto zbudoval ve třetí čtvrtině 17. století na dolnoslezském zámku Javor (Jauer, Jawor). Po Ottově smrti ji v roce 1670 od pozůstalých odkoupil jeho bratr Jan Hartvík z Nostic (1610–1683) a položil ji za základ nové knihovně v nedávno dokončeném paláci na malostranském Maltézském náměstí. Jejich téměř 5 000 svazků tvoří dodnes nejstarší jádro Majorátní knihovny hrabat z Nostic a Rienecku. Ta byla na základě poválečných dekretů prezidenta Edvarda Beneše konfiskována a svěřena Knihovně Národního muzea, jejíž oddělení rukopisů a starých tisků ji spravuje do současnosti.¹³⁶

Průzkum vratislavských historických knihovních fondů, který souvisel s Nostickou knihovnou, se soustředil na šlechtické, měšťanské, církevní i světské institucionální knihovny s cílem identifikovat knihy z provenienčních souborů, jejichž fragmenty jsou součástí nejstaršího jádra pražské Nostické knihovny. Z celkového počtu 1 079 starších provenienčních celků (ať fyzických, nebo institucionálních) byly v BUWr identifikovány kompatibilní fragmenty u 135 z nich. Hranice mezi bohemikální a nebohemikální povahou provenience je v rámci fondů BUWr neostrá a v řadě případů variabilní s ohledem na postavení Vratislavi coby metropole jedné z vedlejších zemí Koruny české. Proto v některých případech pokračoval průzkum fragmentů, které nesplňují *sensu strictu* kritéria bohemikálních celků. Jejich význam však tkví v konstituční roli při vzniku nejstaršího jádra Nostické knihovny.

Průzkum ve Vratislavi byl ve srovnání s žitavskou CWB a drážďanskou SLUB metodicky odlišný vzhledem k existenci sice neúplné, ale přesto obsáhlé lístkové kartotéky vlastníků knih, která vznikala v BUWr od 70. let minulého století paralelně s prací na lístkových katalogích

134 HANDBUCH 1999, s. 179–203; MILKAU 1911; OŽÓG 1995.

135 ŠÍPEK 2017, 1, s. 15–40; DEVENTER 2004.

136 ŠÍPEK 2017; HANDBUCH 2000, s. 37–39.

knihovných fondů a již nám laskavě zpřístupnila kurátorka sbírky starých tisků Weronika Karlak.¹³⁷ Každý kartotéční lístek uvádí souhrnně provenienční záznamy všech vlastníků vyskytující se v jedné knize. Kopie karty jsou abecedně zařazeny na příslušných místech kartotéky podle jmen jednotlivých vlastníků knihy. Tento systém většinou umožňuje sledovat celou provenienční historii knihy a zpravidla rekonstruovat její cestu do BUWr.

Provenienční historie podstatné části fondu BUWr dokládá, jak významným akvizičním zdrojem byly v minulosti pro její růst knihovny sekularizovaných klášterů, jejichž svoz směřoval v rámci pruského Slezska do vratislavské univerzitní knihovny, byť nikoliv v takovém množství a s takovou důsledností, jak se přesouvaly knihovny zrušených klášterů v Čechách do pražské a na Moravě do olomoucké univerzitní knihovny. Ve Slezsku byly kláštery rušeny císařským výnosem teprve v roce 1810, přičemž do Vratislavi směřovaly svozy celkem 35 klášterních knihoven a výběrově knihy z dalších 30 míst.¹³⁸ Spolu s klášterními knihovnami se do fondů současné BUWr dostaly významné fragmenty převážně lokálních měšťanských, šlechtických a přirozeně také významných církevních knihoven, tedy celků, které vznikly sběratelskou činností na našem území, popř. činností původem českých čtenářů v zahraničí. Mezi nimi byla také řada provenienčně bohemikálních zlomků sbírek, na které se zaměřovala pozornost řešitelů během pracovních cest.

Excerpci fondu starých tisků BUWr v uplynulých pěti letech lze rozdělit do dvou vzájemně souvisejících etap. Hlubší průzkum pozůstatků bohemikálních knižních sbírek, jejichž zlomky byly identifikovány během virtuální rekonstrukce provenienční struktury Nostické knihovny, a současně jejich fotografická dokumentace. Tu nebylo možno realizovat dříve vzhledem k zázkazu fotografování, který byl zrušen teprve nedávno. S první se časově částečně kryla druhá etapa, tedy průzkum knih s provenienčně bohemikální historií identifikovaných na základě excerptce kartotéky vlastníků. V rámci druhé etapy byly zaznamenány nejzajímavější nálezy, jimž bude v této kapitole věnována zvláštní pozornost, včetně knih z majetku lékaře Jana Jessenia, Tychona Brahe či faráře z doby třicetileté války Eliase Reymanna.

Třetí samostatná etapa vratislavského pátrání se netýkala BUWr, ale knihovny *Zakladu Narodowego im. Ossolińskich*, tzv. Ossolinea, jejíž fondy byly obohaceny jazykově i provenienčně českými knihami zejména v roce 1833 akvizicí 142 knih z vyřazených dubletních exemplářů tehdejší Knihovny Musea Království českého.

Během obou etap průzkumu fondu starých tisků BUWr bylo excerptováno více než 400 signatur z majetku 158 vlastníků, z nichž většinu (105) představují jména identifikovaná při průzkumu pražské Nostické knihovny. Další 53 relevantních jmen bylo identifikováno na základě průzkumu provenienční kartotéky.¹³⁹ V případě vlastníků spojených se staršími provenienčními fragmenty v Nostické knihovně se jednalo z části o kanovníky vratislavské metropolitní kapituly,¹⁴⁰ zčásti o raně novověké lékaře¹⁴¹ a o příslušníky nižší slezské šlechty.¹⁴²

Nejvýznamnější osobnosti identifikované mezi vlastníky knih ve vratislavských historických fondech byly zpravidla zastoupeny jednou nanejvýš třemi až čtyřmi knihami. Původem uher- ský lékař a rektor pražské univerzity, popravený roku 1621 společně s dalšími účastníky českého stavovského povstání, Jan Jessenius z Jeseně, byl majitelem dvou knih evidovaných vratislavskou provenienční kartotékou. Jednu z nich dostal darem a jednu zakoupil. V prvním případě jej jako

137 Také paní Weronice Karlak patří naše srdečné díky a vděk za vstřícnost a pomoc, již jsme se na pracovních cestách těšili a bez níž by naše práce nepochybně neprobíhala tak hladce a bez problémů.

138 HANDBUCH 1999, s. 181; MILKAU 1911, s. 25–40.

139 ŠÍPEK 2017.

140 ŠÍPEK 2014, s. 161–177.

141 ŠÍPEK 2014, s. 128–161; ŠÍPEK 2012.

142 ŠÍPEK 2014, s. 101–128.

vlastníka identifikuje poznámka *ex dono*¹⁴³ o věnování knihy Jesseniovi dědici doktora Paula Sigismunda roku 1618.¹⁴⁴ Jedná se o lékařské dílo *Praxis medicinae theorica et empirica familiarissima* od Waltera Bruela v plantinovské edici z roku 1579.¹⁴⁵ Kniha je bohatě okomentována nejen *in margine*, ale rovněž na vakátech vevázaných před knižní blok. Na přeloženém dvoulistu jsou zapsána pojednání o léčbě úplavice a koliky.¹⁴⁶ Komentáře v knize jsou psány střídavě německy a latinsky toutéž rukou, která však s největší pravděpodobností nepatřila Jesseniovi, ale spíše předchozímu majiteli Paulu Sigismundovi, německému lékaři ze Zhořelce. Sigismund promoval roku 1564 v italské Padově a po návratu působil jako dvorní lékař Rudolfa II.¹⁴⁷ Byl přítomen jako svědek Jesseniově promoci, jak o tom svědčí závěr textu Jesseniova diplomu vystaveného 9. prosince 1591.¹⁴⁸ Na titulní list druhé knihy *De doctrina promiscua*¹⁴⁹ kontroverzního italského učence, humanisty a lékaře Galeotta Marzia (ca 1442–1494),¹⁵⁰ si Jessenius zapsal poznámku o jejím nákupu datovanou ve Vídni roku 1612.¹⁵¹ Přípisek přeškrtl patrně následující majitel, bližší nespecifikovaný Martin Schies, který knihu získal roku 1632 a své vlastnictví zaznamenal nad Jessenioým zápisem.¹⁵² Kniha se do vratislavské knihovny dostala s největší pravděpodobností v proudě svozů zrušených knižních sbírek sekularizovaných klášterů. V záhlaví titulního listu se dochoval nejmladší z vlastnických přípisů, rukopisné exlibris kláštera augustiniánů kanovníků ve slezské Zaháni¹⁵³ z roku 1680.¹⁵⁴

Dalším jménem spatřným, byť zprostředkovaně, s pobělohorskými událostmi je Václav Theodor Budovec z Budova († 1659),¹⁵⁵ vnuk Václava Budovce z Budova, popraveného spolu s Janem Jesseniem za účast na stavovském povstání. Po porážce českých stavů žil Václav Theodor Budovec ve Slezsku v Lehnickém knížectví, kde zakoupil několik statků ve vsi Modelsdorf (dnes Modlikowice). Téměř úplná „životní“ pouť knihy je zapsána na líci přední předsádky spisů italského právníka Marca Antonia Natty.¹⁵⁶ Nejstarším vlastníkem knihy byl Marcus Zverius Boxhorn (1612–1653), profesor rétoriky a historie na leidské univerzitě, a především přední reprezentant historické lingvistiky v Evropě 17. století.¹⁵⁷ Boxhorn dedikoval knihu jistému Hieronymu Brucknerovi.¹⁵⁸ Snad se jednalo o Hieronyma Brücknera

143 Na základě srovnání s jinými autografy Jana Jessenia jde skutečně o jeho vlastnoruční poznámku a nikoliv o dedikaci zapsanou dárce knihy.

144 „Doct[ori] Iohan[ni]. Iessenio Rect[ori]. Acad[emiae]. Prage[nsi]s. Ded[erunt] haeredes D[octoris]. Pauli Sigismu[n]di. An[no] 1618.“

145 BRUEL, Walter. *Praxis medicinae theorica et empirica familiarissima* Gvalteri Brvele ... Antverpiae: Christoph Plantin, 1579. BUWr 463233.

146 „An in Dysenteria medicinae purgantes ex scammonia & similibus confectae conueniant. ... An Colico cruciatu sit utendum purgatorijs.“

147 PICK 1926, s. 24, 68, 177.

148 *Actum Praegae in aedibus nostris prope arcem indictione quarta, die nona Decembris anni millesimi quingentesimi nonagesimi primi. Praesentibus iussu imperatoris magnificis et excellentissimis viris dominis Christophoro et Bartholomaeo Guarigneniis archiatis caesareis et Paulo Sigismundo, Augustino Lucio aulae medicis testibus.* PICK 1926, s. 280.

149 MARZIO, Galeotto. *Galeotti Martii Narniensis, De doctrina promiscua lirin [!], varia multiplici[ue]. eruditione refertus, ac nunc primum in lucem editus.* Florentiae: Lorenzo Torrentino, 1548. BUWr 453186.

150 PAŠTRNÁK 2019.

151 „Doctor Iohan[nes]. Iessenius a Iessen Viennae comparauit An[no]. 1612.“

152 „Ex lib[ris]: Martini Schies 1632.“

153 ROTHER 1925.

154 „Catalogo Inscript[us]. Canonic[orum]. Regul[arium]. Sagani ad B[eatam]. V[irginem]. 1680.“

155 DOBŘENSKÝ, inv. č. 119 (z Budova – Budovec); LUCAE 1689, 2, s. 1737.

156 NATTA, Marco Antonio. *Marci Antonii Nattae Astensis Volumina quaedam nuper excussa numero et ordine, qui subiicitur. De libris suis quibusdam nunc primum in lucem editis & argumetis eorum.* ... Venetiis: Paolo Manuzio, 1562. BUWr 464824.

157 NIEUWSTRATEN 2019.

158 „Eruditissimo praestantissimoq[ue] Juveni D. HIERONYMO BRUCKNERO, L. M. Q. D. D. MARCVS ZVERIVS BOXHORNIVS Lugd[uni]. Bat[avorum]. [Christi – chrison] anno 1634. octob[ris.] XIV.“

(1614–1656),¹⁵⁹ německého právníka a sasko-gothajského dvorního radu v Erfurtu. Lze tak usuzovat jednak podle Brücknerova věku, protože v roce 1634, kdy obdržel knihu, mu bylo dvacet let a Boxhorn ho v dedikaci nazývá mladíkem („juvenes“). Boxhorn byl přitom jen o dva roky starší. Kromě Lipska a Erfurtu studoval Brückner od roku 1633 také v Leidenu, kde se s Boxhornem bezpochyby setkal. Kdy Brückner daroval knihu Budovcovi, není z rukopisné poznámky obdarovaného zřejmé.¹⁶⁰ Za zmínku však stojí, že Václav Theodor Budovec Marcu Zveriovi Boxhornovi adresoval v roce 1652 latinské epithalamium.¹⁶¹ Více než sto let po Budovcově smrti zanechal v knize své grafické exlibris s iniciálami „HS“ v rokokové kartuši¹⁶² jáhen vřatislavského kostela svatě Alžběty Hieronymus Scholz (1723–1807).¹⁶³

Svou knihu *Pansophiae diatyposis* daroval Jan Amos Komenský neznámému „A. V. F.“ v listopadu 1643 v polském Elbinku (Elbląg), v němž pobýval mezi lety 1642 a 1648. Těmito iniciálami signoval adresát svou poznámku o knižním daru, který přijal od autora v listopadu 1643.¹⁶⁴ Knihu v roce 1652 předal „suo I. S. V. S.“. O dvacet let později se kniha ocitla v majetku vřatislavského kláštera křížovníků s červenou hvězdou u sv. Matěje,¹⁶⁵ jehož knihovní fond v celkovém počtu 13 000 svazků skončil po sekularizaci rovněž ve vřatislavské univerzitní knihovně.¹⁶⁶

Knihovna astronoma Tycho Brahe (1546–1601)¹⁶⁷ je ilustrativním příkladem problematické definice sbírky provenienčně bohemikální povahy. Jejím majitelem byl dánský šlechtic s državami ve staré vlasti (proslulá byla jeho observatoř Uraniborg s alchymistickou dílnou a tiskárnou na ostrově Hven¹⁶⁸), který však působil ve službách císaře Rudolfa II., pobýval v Praze a na svém zámku v Benátkách nad Jizerou. Roku 1601 zemřel a byl pohřben v pražském chrámu Panny Marie pod Týnem. Podstatná část jeho knihovny se dochovala ve sbírkách oddělení rukopisů a starých tisků Národní knihovny ČR.¹⁶⁹ V provenienční kartotéce BUWr jsou pod Tychonovým jménem zaevidovány celkem tři svazky. K Uraniborgu, tedy Nebeskému hradu, odkazují jako k místu vydání všechny tři, a nejednalo se tedy přísně vzato o knihy z Tychonovy knihovny, ale o knižní dary autora a nakladatele v jedné osobě. Druhá část edice *De mundi aetherei recentioribus phaenomenis* obsahující popis jeho pozorování velké komety viditelné během průletu v blízkosti Země od listopadu 1577 do ledna 1588.¹⁷⁰ Obsahuje na titulním listě Tychonův přípisek datovaný v Praze v červenci 1599, který je však částečně vyříznut.¹⁷¹ Pravděpodobně se jednalo o dedikaci a chybějící část titulního listu obsahovala jméno jejího adresáta. V druhé polovině 18. století byla kniha v držení astronoma Johanna Ephraima Scheibela (1736–1809),¹⁷² který působil jako profesor na obou vřatislavských

159 JÖCHER 1750–1751, 1, sl. 1410–1411.

160 „Ad colendam ipsius memoriam quoad vivere mihi concedetur accipi dono ab illo Hieronymo Bruckner. Wenceslaus: Theodorus: B[aro]. de Budowecz.“

161 MARTÍNEK 1969, s. 148.

162 „Vřatislaviae ad aedem S. Elisabethae. Diaconus“

163 HEINSIUS 1823, s. 262

164 „Μελέτει τὸ Πάν Πάνσοφος μόνος ὁ θεός. 158 Aphorismis. Munus Authoris IOHANNIS AMOSI COMENI m[ense]. [Novem]br[is]. 1643. Elbinga-Dantiscum mihi A. F. V. – legavit suo I. S. V. S. A[nn]o 1652. m[ense]. mar[tio].“

165 Na titulním listě pod poznámkou *ex dono* rukopisné exlibris křížovnícké knihovny: „Hospitalis S. Mathiae Vřatisl[aviae]. 1677“

166 HANDBUCH 1999, s. 181.

167 ONGARO 2009.

168 CHRISTIANSON 2000.

169 GINGERICH 2002; KLEINSCHNITZOVÁ 1933.

170 BRAHE, Tycho. *Tychonis Brahe Dani De mundi aetherei recentioribus phaenomenis liber secundus, qui est de illustri stella caudata ab elapso fere triente Novembris anni 1577, usq[ue] in finem Ianuarij sequentis conspecta.* Uraniburgi: Christoph Weida, 1588. BUWr 461817.

171 „Tycho Brahe ... Pragae ... Anno 1599 Mense Julij.“

172 DEUTSCHE BIOGRAPHIE, ADB 30 (1890), s. 693.

gymnáziích, tedy na tzv. *Magdaleneum* při kostele Máří Magdaleny a na *Elisabethanum* při kostele svatě Alžběty, které současně vedl jako ředitel a spravoval proslulou knihovnu *Rhedigerianu*, která byla součástí knihovny *Elisabethana*.¹⁷³ U dalších dvou svazků jde o Tychonovy dary významným členům evropské *res publica litteraria*. Johannu Praetoriiovi (1537–1616),¹⁷⁴ norimberskému astronomovi a profesoru matematiky na místní altdorfské akademii původem z krušnohorského Jáchymova, zaslal druhý exemplář téže edice popisu velké komety vytištěného v Uraniborgu roku 1588.¹⁷⁵ Knihu odeslal bezprostředně po jejím vydání, dedikace na přední předsádce je datována v Uraniborgu 18. září 1588.¹⁷⁶ Je pravděpodobné, že Tycho chtěl znát Praetoriův názor na své dílo, protože se o altdorfském profesorovi vyjadřoval jako o jednom z předních astronomů své doby.¹⁷⁷ Třetí svazek, jednalo se o tiskem vydaný první díl Tychonovy korespondence vztahující se svým obsahem k astronomii,¹⁷⁸ věnoval v zápatí titulního listu¹⁷⁹ vřatislavskému humanistovi Jakobu von Monau (1546–1603).¹⁸⁰ Rovněž tato kniha náležela později ke knihovně vřatislavských křížovníků u sv. Matěje, jak o tom svědčí rukopisné exlibris v horní části titulního listu.¹⁸¹

Mezi knihami BUWr s bohemikální proveniencí se vzhledem k vazbám žerotínského rodu ke slezskému území přirozeně objevují i knihy z jejich majetku. Provenienční kartotéka eviduje tři knihy, které obsahují jejich rukopisné vlastnické poznámky. Devět raně reformačních teologických tisků vydaných v průběhu let 1520–1523, sepsaných Martinem Lutherem, Matthäusem Hitzscholdem, Casparem Güthelem, Johannem Briessmannem, Joachimem Vadianem, Urbanem Rhegiem, Diepoldem Peringerem a Johannem Oecolampadem¹⁸² a výklad Janova evangelia luterského teologa Johanna Brenze¹⁸³ patřily Bernardovi mladšímu, který zastával úřad rektora pražské koleje.¹⁸⁴ Své rukopisné exlibris zanechal na titulních listech obou svazků.¹⁸⁵ Konvolut tří spisů Lukáše Pražského vydaných v letech 1520–1522¹⁸⁶ vlastnil moravský hejtman Fridrich ze Žerotína († 1598),¹⁸⁷ který svůj vlastnický přípis na titulním listě hlavního díla datoval rokem 1579.¹⁸⁸

Za zmínku stojí mezi vřatislavskými bohemiky rovněž učebnice lékařství od Sebastiana Meyera¹⁸⁹ z majetku českého protestantského lékaře a pozdějšího exulanta Matyáše Borbonia

173 SCHEIBEL 1794.

174 DEUTSCHE BIOGRAPHIE, ADB 20 (2001), s. 667. K rekonstrukci Praetoriiovy knihovny viz MÜLLER 1995.

175 BUWr 461816.

176 „Clarissimo Eruditissimo[ue] Viro D. Iohanni Praetorio, Inclytae Reipublicae]. Noribergensis Astronomo Et eiusdem in scola Altorfiana Mathematicum professori eximio dono misit Tycho Brahe Anno 1588 18 Septe[m]bris Vřaniburgo.“

177 MÜLLER 1995, s. 120.

178 BRAHE, Tycho. *Tychonis Brahe Dani Epistolarum astronomicarum libri: quorum primus hic ... Gulielmi Hassiae Landtgravij ac ipsius mathematici literas, vnaque responsa ad singulas complectitur.* Uraniburgi: ex officina typographica authoris, 1596. BUWr 461815.

179 „Cl[arissimo]: & praestantissimo Viro, D[omi]no I. Monavio Tycho Brahe dono misit.“

180 ŠÍPEK 2014, 1, s. 148–149; ŠÍPEK 2014, 2, s. 157.

181 „Hospitalis S. Mathiae Vřatisl[aviae]. 1640.“

182 LUTHER, Martin. *Von den gute[n] wercken Doctor Martinus Lutter Augustiner zu Wittenburgk.* Nürnbergk: Friderichen Peypus, 1520. + 8 přívazků. BUWr 460080–460088. Viz online katalog starých tisků BUWr, záznam dostupný online: https://katalog.bu.uni.wroc.pl/search/query?term_1=460080&theme=system

183 BRENZ, Johann. *Evangelion quod inscribitur secundum Ioannem, Centum quinquagintaquatuor homilij explicatum per Ioannem Brentivm.* Francoforti: Peter Braubach, 1559. BUWr 463230.

184 KNOZ 2001, passim, s. 472; LUKÁŠEK 1913, s. 106.

185 „Sum ex libris Bernhardi, Baronis a Zierotin.“

186 LUKÁŠ Pražský. *O puowodu cierkwe swate. wprawde swattosti gegie. A teež y o puowodu cierkwe zlostnikuow. A přito[m] o puowodu sluh y vduo obogie cierkwe. A tak y o giných wiecech spis te[n]to včien gest wegménu páne ame[n].* [Mladá Boleslav: Jiřík Štyrsa], 1522. + 2 přívazky. BUWr 392477–392479.

187 KNOZ 2001, s. 169–171; HOSÁK 1940.

188 „1579 Post nubila Phoebus. Fry[drich] a Zierotin baro.“

189 MEYER, Sebastian. *Sebastiani Meyronis Landspergii, Medicinae Doctoris. Institutiones Medicae Primae ... Fri[b]urgi].* Brisgoiae: Böcklerus, 1603. BUWr 470534.

z Borbenheimu (1566–1629)¹⁹⁰ označená jeho iniciálovým supralibros „MBAB 1604“ a doplněná jeho rukopisnými českými překlady latinských názvů léčivých rostlin. Část Borboniovy knihovny se dochovala v Roudnické lobkowiczské knihovně.¹⁹¹ V online prostředí databáze Provenio jsou průběžně zveřejňovány informace k dalším knihovním zlomkům bohemikální provenience známých i zapomenutých čtenářů z historického fondu vřatislavské univerzitní knihovny. Mezi zapomenuté by nejspíše náležel litovelský farář Eliáš Reymann (též Reimann)¹⁹² z první poloviny 17. století, z jehož pozůstalosti bylo ve Vřatislavi dosud identifikováno 8 svazků.¹⁹³ Knihy významného bibliofila Františka Gottfrieda Troila (ca 1583 – ca 1648)¹⁹⁴ se do BUWr dostaly několika odlišnými cestami. Část z nich také prostřednictvím jeho bratra Mikuláše Troila († 1640),¹⁹⁵ vřatislavského kanovníka. Několik Mikulášových knih je součástí pražské Nostické knihovny a tvoří tak oslí můstek k druhému paralelnímu směru průzkumu historických fondů BUWr, totiž dohledávání fragmentů souvisejících se zlomky starších knihovnických celků dochovaných v Nostickém paláci na Malé Straně. Zvláštní pozornost byla věnována fragmentu knihovny Matthiase Stoiia (1526–1583),¹⁹⁶ osobního lékaře prvního pruského vévody Albrechta z Hohenzollern a současně profesora medicíny na královecké univerzitě. Šedesát svazků z jeho pozůstalosti, které se dochovaly v Nostické knihovně, zahrnuje osm knih z pozůstalosti Stoiiova předchůdce ve funkci osobního lékaře pruského vévody i na pozici univerzitního profesora medicíny Andree Aurifabera (Goldschmidt, 1514–1559).¹⁹⁷ Na knihy v knihovnických fondech Ossolinea pocházející z českých knihoven nás laskavě upozornila rovněž Weronika Karlak z oddělení starých tisků BUWr.¹⁹⁸ Ossolineum bylo založeno roku 1817 ve Lvově hrabětem Józefem Maksymilianem Ossolińskim (1748–1826)¹⁹⁹ jako instituce, která měla uchovávat a podporovat polskou kulturu v době po trojím dělení Polska mezi Rusko, Prusko a Rakousko na konci 18. století.²⁰⁰ Založení Ossolinea ve Lvově souviselo s paralelním vznikem lvovské univerzity.²⁰¹ Základem a největším provenienčním celkem v knihovně nově založené instituce se stala úctyhodná knižní sbírka jejího zakladatele hraběte Ossolińského, převezena do Lvova po jeho smrti v roce 1826. Jednalo se o celek čítající téměř 27 000 svazků, z nichž většinu tvořily tisky 16. století. Po několikerém střídání německé a sovětské správy nad Ossolineem podle pohybu fronty za druhé světové války připadlo území Lvova Sovětskému svazu, který po válce vyčlenil polonika z historických fondů a „daroval“ je Polské lidové republice. Tato část původní knihovny lvovského Ossolinea se stala jádrem nového *Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich*, jehož sbírky jsou dodnes uloženy a zpřístupňovány v budově bývalého kláštera a špitálu řádu křížovníků s červenou hvězdou u sv. Matěje na břehu Odry.²⁰² První jazykově české knihy vplynuly do institucionálního fondu spolu s knihovnou jejího zakladatele hraběte Ossolińského, který jimi plánovaně doplňoval svou sbírku. Od roku

190 SVATOŠ 1995; GELLNER 1938; RUKOVĚŤ 1, s. 218–222.

191 KAŠPAROVÁ 1995.

192 KUBÍČEK 1914, s. 358.

193 BUWr 451406, 452905, 455515, 455413, 455409 (dva svazky), 457612, 457836.

194 SVOBODOVÁ 2013; HLINOMAZ 2003. BUWr 464335, 463959–60, 460816, 456621, 460297.

195 ŠÍPEK 2014, 1, s. 171; ŠÍPEK 2014, 2, s. 290. BUWr 460297, 463090, 463959, 463960, 463369, 467225, 460297.

196 ŠÍPEK 2021; ŠÍPEK 2014, 1, s. 136–138; ŠÍPEK 2014, 2, s. 273–278. BUWr 458057, 460587, 459925, 463027.

197 ŠÍPEK 2014, 1, s. 142–143; ŠÍPEK 2014, 2, s. 17–18. BUWr 457205, 458057.

198 Část kapitoly o bohemikách v knihovně vřatislavského Ossolinea vychází z článku Adama Jaška, napsaného na základě studia archivních pramenů a provenienčního průzkumu knihovny vřatislavského Ossolinea. Byl publikován jako jeden z výsledků projektu: JAŠKO 2021.

199 HANDBUCH 1999, s. 209–212. Zde také stručné dějiny Ossolinea.

200 ŘEZNÍK 2010, s. 205.

201 REDZIK 2017, s. 44.

202 KATALOG OSSOLINEUM, s. 41–43.

1823, tedy pět let po založení, jsou doložené kontakty mezi tehdejšími řediteli Konstantym Slotwińskim a Václavem Hankou, který vedl knihovnu o rok mladšího Muzea Království českého. Od začátku 30. let 19. století odebírala knihovna českého muzea *Czasopismo naukowe ze Lwowa*.²⁰³ Současně roku 1833 jednali Slotwiński s Hankou o prodeji duplicitních starých tisků vyřazených z muzejní knihovny do Ossolinea. Hanka měl zájem o výměnu knih,²⁰⁴ kterou však Slotwiński odmítl vzhledem k tomu, že ve Lvově dosud neproběhla selekce duplikátů, a neměl tedy Hankovi co nabídnout. Nicméně z duplikátů, jejichž seznam zaslal Hanka Slotwińskému,²⁰⁵ si ředitel Ossolinea vybral 142 starých tisků v celkové ceně 76 zlatých a 21 krejcarů.²⁰⁶ Součástí tohoto výběru byly dva prvotisky: *Kronika trojanská*²⁰⁷ ve vydání z roku 1488 a *Missale ecclesiae Pragensis*²⁰⁸ v bamberšském vydání z roku 1489. K zajímavějším tiskům uvedeným ve Slotwińského seznamu patřily Petrarkovy *Kněhy dvoje o lékařství proti štěstí a neštěstí*²⁰⁹ v české edici z roku 1501, český překlad Münsterovy *Kozmografie*²¹⁰ v Kosořského edici z roku 1554, druhé vydání Mattioliho *Herbáře* z roku 1596²¹¹ a jeho *Apatéka domácí*²¹² z roku 1595, Veleslavínův *Kalendář historický*²¹³ z roku 1577, *Práva a zřízení zemská Království českého*²¹⁴ z roku 1594, které na titulním listě nesou krom dvou razítek Muzea Království českého také razítko knihovny pražského arcibiskupa Václava Leopolda Chlumčanského z Přestavlk, významného mecenáše muzejní knihovny.²¹⁵ Nenahraditelným vodítkem při evidenci provenienčně bohemikálních starých tisků, jež byly součástí nakuupu realizovaného mezi knihovnou Ossolinea a knihovnou Muzea Království českého v roce 1833, byl jednak soupis 142 tisků, které z Hankovy nabídky vybral Slotwiński, jednak nově vydaný katalog tisků 16. století ve fondech vřatislavského Ossolinea. České muzeum sice v jeho rejstříku proveniencí absentuje, ale jednotlivé záznamy uvádějí poznámku o akvizici v roce 1833. Během provenienčního průzkumu knihovny vřatislavského Ossolinea bylo fotograficky zdokumentováno celkem 104 provenienčních bohemik, přičemž u podstatné části z nich jsou stopovatelné provenienční značky Národního muzea, které je identifikují jako součást akvizice v roce 1833. Informace o konkrétních knihách jsou postupně zveřejňovány v rámci databáze vlastníků knih Provenio.

Vřatislavská BUWr i Ossolineum stále ukrývají množství provenienčně bohemikálních knih. Je tedy více než pravděpodobné, že se v průběhu jejich zpracování budou v katalogích obou institucí stále častěji objevovat nová překvapení nejen pro české badatele, jež nabídnou hlubší vhled do historie českých knihoven a jejich čtenářů.

203 LITERÁRNÍ ZPRÁVY 1832.

204 LNNBU RKP 54, I/1, ff. 454, sken č. 717: Hankův dopis adresovaný ředitelství Zakładu narodowego imienia Ossolińskich.

205 LNNBU RKP 54, I/1, ff. [455], sken č. 719: *Katalog dubletów Biblioteki Muzeum narodowego Czeskiego w Pradze*.

206 LNNBU RKP 54, I/2, ff. 126, sken č. 197: Odpověď na Hankův dopis ze dne 10. srpna 1833 a seznam svazků podle Slotwińského výběru.

207 Ossolineum XV–63.

208 Ossolineum XV–502.

209 Ossolineum CT IV–49048 (SL–33.899). KATALOG OSSOLINEUM, č. 2307.

210 Ossolineum BO–XVI.F.4605 (SL–32.848). KATALOG OSSOLINEUM, č. 2065.

211 Ossolineum BO–XVI.F.13.807 (SL–31.980). KATALOG OSSOLINEUM, č. 1970.

212 Ossolineum BO–XVI.O.9728 (SL–21.623). KATALOG OSSOLINEUM, č. 1971.

213 Ossolineum BO–XVI.Qu.3686 (SL–29.866). KATALOG OSSOLINEUM, č. 11.

214 Ossolineum BO–XVI.F.13.967 (SL–34.498). KATALOG OSSOLINEUM, č. 2465.

215 PROVENIO, *Chlumčanský z Přestavlk a Chlumčan, Václav Leopold, arcibiskup, 1749–1830*. Dostupné online z: <https://provenio.net/records/a5b56ba2-1d6b-4851-992f-44a9719a0a30>

Rakouská národní knihovna: K rozptýlené barokní knihovně Františka Eusebia hraběte z Pöttingu (1626–1678), císařského vyslance v Madridu (Po stopách knižní sbírky Františka Eusebia hraběte z Pöttingu a Persingu. III. část)

JAROSLAVA KAŠPAROVÁ

Tento text navazuje na předcházející příspěvky z roku 2013 a 2014 týkající se jednoho z nejvýznamnějších barokních bibliofilů Františka Eusebia hraběte z Pöttingu a Persingu, v letech 1663–1674 vyslance císaře Leopolda I. ve Španělsku, a virtuální rekonstrukce jeho osobní knižní sbírky, dnes bohužel rozptýlené v řadě institucí v Evropě i v zámoří.

Referuje o nových identifikovaných přírůstcích knih, které Pötting vlastnil, a přináší jejich stručný seznam, a to podle jejich dnešního uložení. Nově bylo zjištěno 53 tisků 16.–17. století, až na několik výjimek jazykově španělských, v nichž dominují díla beletristická, zejména divadelní hry. Nejvíce nově evidovaných knih přibýlo v Rakouské národní knihovně ve Vídni, a to na základě badatelského výzkumu, který se uskutečnil v rámci končícího projektu *Virtuální rekonstrukce rozptýlených provenienčně bohemikálních knižních celků v tuzemských i zahraničních knihovnách* v letech 2019–2022. Celkem je tedy dnes známo 27 rukopisů a 99 knih obsahujících 102 tisky 16. a 17. století, jež byly součástí vyslancovy sbírky knih *Bibliotheca Pöttingana*.

Osobě bibliofila, politika, diplomata, císařského tajného rady a nejvyššího dvorského maršálka Františka Eusebia hraběte z Pöttingu a Persingu (Franz Eusebius Graf von Pötting, též Francisco Eusebio Conde de Petting), který působil v letech 1663–1674 jako vyslanec císaře Leopolda I. v Madridu, jeho sběratelským aktivitám a identifikaci knih z jeho osobní knihovny, jako celek bohužel nedochované, se autorka věnuje intenzivněji od roku 2013. Výsledky svých bádání zveřejnila v několika studiích²¹⁶ i na stránkách databáze Provenio.²¹⁷

Pöttingova knižní sbírka, kterou sběratel plánoval umístit do prostor rumburského kláštera kapucínů, do samostatného knihovního sálu tzv. *Bibliotheca Pöttingana*,²¹⁸ byla nesporně nejen značně početná, žánrově a jazykově velmi zajímavá (obsahuje mnoho beletristických děl, zejména divadelních her, převážně ve španělštině), ale nesla stopy i majitelových bibliofilských zájmů ovlivněných dlouhým pobytem ve Španělsku.²¹⁹ Nejvíce tisků i rukopisů získal Pötting do své knihovny v letech 1668–1669 svého madridského pobytu. Řadu knih si nejen kupoval, ale dostával darem od významných španělských bibliofilů, např. Pedra de Navarra y de la Cueva, markýze de Cábrega 1,²²⁰ od markýze de Mondéjar²²¹ a jiných španělských šlechticů. Knihy mu darovali rovněž cizí vyslanci, učitel krále Carlose II. Francisco Ramos del Manza-

216 KAŠPAROVÁ 2013, s. 112–121; KAŠPAROVÁ 2014, s. 4–42 (zde podrobně Pöttingova biografie a popis identifikovaných tisků), srov. též KAŠPAROVÁ 2015.

217 Viz heslo Francisco Eusebio hrabě Pötting, PROVENIO, <https://stt.opac.nm.cz/authorities/30562>. K osobě Pöttinga jako politika nově viz CERMAN 2000 a působení jeho manželky viz OLIVÁN SANTALIESTRA 2006 a OLIVÁN SANTALIESTRA 2016.

218 V klášteře kapucínů v Rumburku je dochována malá místnost (určená zjevně pro knihovnu) s erbem hraběte Františka Eusebia z Pöttingu nade dveřmi. Blíže viz KAŠPAROVÁ 2014, s. 16, pozn. 58.

219 Srov. jeho rukopisný španělsky psaný deník *Diario*, který vyslanec sepisoval během pobytu v Madridu, kde nashromáždil podstatnou část svých knih – NIETO NUÑO 1990–1993.

220 Pedro de Navarra y de la Cueva, markýz de Cábrega, vikomt de Villalba (1603–1671), španělský státník a bibliofil. Blíže k jeho osobě srov. KAŠPAROVÁ 2020, s. 146–148.

221 Gaspar Ibáñez de Segovia, markýz de Mondéjar, zvaný „Grande Marqués“ (1628–1709), významný španělský historik a bibliofil.

no²²² a další. Kromě toho se hraběti Pöttingovi, jako významnému politikovi a též mecenáši madridských nakladatelů a knihkupců, dostalo té cti, že mu byla řada tisků přímo dedikována (a patrně i fyzicky darována).²²³ Knihy, které patřily Pöttingovi, obsahují jeho datované rukopisné exlibris, jazykově i textově variantní, a řada knižních exemplářů byla opatřena bibliofilskou vazbou (světlý pergamen) vyznačující se na přední desce perem malovaným vyobrazením odznaku Řádu zlatého rouna s iniciálami „F. E. C. D. P.“ [= Franciscus Eusebius comes de Pötting] a dvěma daty – rokem vzniku knihy a rokem, kdy byla do knihovny pořízena. Ne vždy se Pöttingova typická knižní vazba dochovala (kromě poškození v podobě oděru vazby spolu s vyobrazením erbu a datace byly knihy bohužel často opatřeny novodobou vazbou v 18.–19. století). Také rukopisná exlibris jsou nezděděna dochována neúplně vzhledem k převazbě a oříznutí knižního bloku. Můžeme jen litovat, že majitel *Bibliotheca Pöttingana* hrabě František Eusebius Pötting zemřel v dlužích a bez přímých potomků, knihovní sál v klášteře v Rumburku²²⁴ zůstal nedokončen a knižní sbírka, jež přešla závětí do rukou jeho bratrance Jana Sebastiána hraběte z Pöttingu a Persingu (1626–1687), byla patrně brzy po Františkoově smrti roku 1678 rozptýlena²²⁵ mezi členy rozvětvené rodiny. Pöttingův záměr ponechat sbírku vcelku jako knižní odkaz a základ rodové knihovny evidentně nevyšel. Dědicové knihy v různých etapách (patrně i s materiály rodového archivu) rozprodávali nebo věnovali dalším majitelům. Postupný rozpad knižní sbírky se táhl téměř dvě stě let a knihy několikrát změnilly své majitele. K rozptýlení sbírky došlo už na počátku 18. století, ještě za života potomků Jana Sebastiána z Pöttingu: Františka Karla z Pöttingu (1680–1755) a Jana Norberta Marii z Pöttingu (1678–1733). Další větší rozptýlení knižního odkazu z majetku rodiny Pöttingů pak následoval v první polovině 19. století: v letech 1830–1832 prodej knih do vídeňské Dvorské knihovny (viz níže), v roce 1833 prodej knih Lobkowiczům,²²⁶ v letech 1850–1851 pöttingovský odkaz knih Národnímu muzeu²²⁷ apod.). Dnes tak původně Pöttingovy knihy nacházíme jak v českých a moravských knihovnách, tak v knihovnách evropských a ojedinele i v zámoří.²²⁸ Počet zjištěných tisků dále vzrostl díky náhodným nálezům i dalšímu bádání v letech 2019–2022.²²⁹

222 Francisco Ramos del Manzano hrabě de Francos (1604–1683), španělský právník a státník.

223 KAŠPAROVÁ 2014, s. 12–13.

224 V rumburském klášteře se dochoval portrét Francisca Eusebia Pöttinga (Videň, 18. stol., olejomalba 145 x 98 cm), který byl v roce 2015 restaurován. Byl součástí výstavy *Komu asi patříla? – Knihy a jejich lidé, sběratelé i nepřátelé* v Muzeu české hudby na přelomu let 2015–2016 (viz KAŠPAROVÁ – ŠÍPEK 2015, s. 95). Další malovaný portrét hraběte se dochoval jako freska na zámku Rabštejn nad Střelou (Vjezd ambasadora), který nechal vystavět roku 1705 František Karel hrabě z Pöttingu, syn Jana Sebastiána, dědice rabštejského panství. Za informaci děkuji Petru Maškovi.

225 Jan Sebastián hrabě z Pöttingu musel roku 1681 kvůli obrovským dluhům zděděné statky Rumburk a Tolštejn prodat.

226 Do Pražské lobkowiczské knihovny byly roku 1833 zakoupeny za roční rentu 500 zlatých od Adolfa hraběte z Pöttingu (* 1767), který se stěhoval z Prahy do Vídně, jak knihy (údajně 700 svazků!), tak velká sbírka rytin. Blíže VOLF 1937, s. 22–23 a KAŠPAROVÁ 2014, s. 37.

227 Knihovna Národního muzea získala knihy odkazem španělského plukovníka Václava hraběte z Pöttingu a Persingu (Wenzel Graf von Pötting und Persing, 1782–1863), nadporučíka c. k. armády, poté podplukovníka španělské gardy, který odkázal v letech 1850–1851 Knihovně Národního muzea 54 děl v 98 svazcích (tisky z let 1540–1823). Mezi nimi byla „malá pozůstalost kněh hraběte Pöttinga“, která „vyznačuje se tím, že záleží nejvíce v knihách španělských“ (viz KAŠPAROVÁ 2014, s. 38).

228 Viz KAŠPAROVÁ 2014, s. 16–41. K roku 2014 bylo známo 25 rukopisů, převážně kodexů, a 46 knih obsahujících 49 tisků 16. a 17. století (na s. 5 mylně uvedeno 41 položek).

229 Nový výzkum knih Františka Eusebia hraběte z Pöttingu proběhl na základě online přístupné databáze knih Rakouské národní knihovny, kde měla autorka možnost studovat některé tisky a rukopisy spojené s Pöttingovou osobou *de visu*, díky studijnímu pobytu na jaře roku 2019 a také na základě dalších zjištění při katalogizaci zámeckých knihoven (za informace děkuji kolegovi Petru Maškovi) a také bohemikálnímu průzkumu knižních fondů Univerzitní knihovny ve Vratislavi (poděkování patří v této souvislosti kolegům Petru Maškovi a Richardu Šípkovi z Knihovny Národního muzea v Praze a Weronice Karla z Univerzitní knihovny ve Vratislavi, která mi poskytla laskavě bližší informace k provenienci dvou knih patřících původně Pöttingovi).

K říjnu 2022 je evidováno 53 nově objevených tisků, nejvíc v Rakouské národní knihovně (44 tisků), čtyři tisky s Pöttingovým rukopisným exlibris byly nově identifikovány v Národní knihovně ČR, dva tisky jsou uloženy v Univerzitní knihovně ve Vratislavi, fond zámecké knihovny v Mnichově Hradišti uchovává jeden tisk. Ve svozové knihovně ze zámku Vиноň, kterou spravuje odd. zámeckých knihoven Knihovny Národního muzea, byl nalezen rovněž jeden tisk a konečně mezi hispaniky Roudnické lobkowiczské knihovny byl zachycen také jeden tisk pocházející z osobní knihovny Franciska Eusebia Pöttinga.²³⁰ Celkem je tedy zatím známo **27 rukopisů a 99 knih obsahujících 102 tisky 16. a 17. století**, jež byly součástí *Bibliotheca Pöttingana*.

I když osudy Pöttingovy knižní sbírky zůstávají stále zahaleny mlhou, podařilo se díky projektu *Virtuální rekonstrukce rozptýlených provenienčně bohemikálních knižních celků v tuzemských i zahraničních knihovnách* přece jen zjistit některé dílčí informace. Kde se velvyslancova osobní knihovna po r. 1678 nacházela, jak dlouho zůstávala jako celek a kdy došlo k jejímu rozptýlení však, není stále známo.

Studijní cesta do Rakouské národní knihovny (*Österreichische Nationalbibliothek*, ÖNB) na jaře roku 2019 byla z hlediska osudů Pöttingovy knižní sbírky informačně velmi přínosná.²³¹ Ve vídeňské ÖNB se totiž nacházejí archivní dokumenty týkající se tamní akvizice Pöttingových knih.²³² Z nich vyplývá, že pozůstalost po Františku Eusebiovi Pöttingovi (část osobního archivu a také knihy; 21 svazků, mezi nimi také rukopisné Pöttingovo *Diario* a jeho korespondence) Dvorské knihovně ve Vídni nabídl roku 1830 Václav Pötting (1782–1863); prodej se uskutečnil roku 1832. Část pöttingovské knižní pozůstalosti však získala pro Dvorskou knihovnu již roku 1753 císařovna Marie Terezie od sběratele, jistého ministerského úředníka Franze Mathiase von Straka žijícího ve Vídni, který ji koupil u neznámého norimberského kupce.

Španělský pobyt Františka Eusebia z Pöttingu probíhal z hlediska vyslancových bibliofilských aktivit nejen ve znamení intenzivního obohacování vlastní knihovny, ale také knižních akvizic pro císaře Leopolda I. Je známo, že císař byl velkým milovníkem literatury a umění (byl zapáleným bibliofilem i čtenářem) a vlastnil pozoruhodnou knihovnu. Nákupem knih pověřoval nejen svého dvorního knihovníka Petra Lambecka, ale také vyslance Františka Eusebia Pöttinga působícího v Madridu. Ten mu pomohl získat proslulou knihovnu zmíněného Pedra de Navarra y de la Cueva, markýze de Cábrega, majordoma královny Marie Anny Habsburské, vdovy po Filipu IV.²³³ Markýzova proslulá knižní sbírka, ve své době jedna z největších ve Španělsku, obsahovala kromě rukopisů na 6 000 knih tištěných převážně španělsky. Pötting z ní pro císaře ještě za Cábregova života koupil výhodně 2 778 svazků. Nechal pořídit jejich seznam (srov. rukopis „*Memoria de los libros de la libreria*

230 Knižní fond Roudnické lobkowiczské knihovny obsahuje nepochybně další knihy z Pöttingova vlastnictví, nebo knihy související s jeho osobou. Druhá manželka hraběte Pöttinga Marie Sofie roz. z Dietrichsteina (1652–1711) se po smrti manžela podruhé vdala roku 1681 za Václava Ferdinanda z Lobkowicz (1654–1697). Měla s ním jednu dceru Eleonoru Kateřinu Karolínu z Lobkowicz (1685–1720), jež si vzala Philipa Hyacintha z Lobkowicz (1680–1737). Doufáme, že díky provenienčnímu průzkumu a následné katalogizaci budou tyto knihy známy a popsány.

231 Srov. KAŠPAROVÁ 2019, s. 69–71.

232 Srov. ÖNB AKZESSIONSBUCH I zmiňující prodej knih z Pöttingovy knihovny v r. 1832 a listinu potvrzující vyplacení 300 zlatých hraběti Václavu Pöttingovi za prodané knihy (RECHNUNG – PÖTTING 1832).

233 Markýz de Cábrega, celým jménem Pedro de Navarra y de la Cueva, vikomt de Villalba (1603–1671), pocházel z baskického města Pamplona. Roku 1626 vstoupil do služeb krále Filipa IV. který mu roku 1654 udělil titul markýze de Cábrega. Po králově smrti zastával funkci majordoma královny-vdovy Marie Anny Habsburské (1634–1696). Byl členem Řádu svatojakubských rytířů (od r. 1631), starostou města Pamplony a velitelem vojska v království Navarra. Blíže k němu KAŠPAROVÁ 2020, s.147–149.

del Marques de Cabrega“ dochovaný ve dvou exemplářích v Rakouské národní knihovně)²³⁴ a knihy osobně přivezl císaři do Vídně, když v roce 1674 opouštěl jako diplomat Madrid. ÖNB ve Vídni tak získala tímto nákupem skutečně vzácná vydání děl španělské literatury.²³⁵ Vzhledem k tomu, že se hrabě Pötting na tomto obohacení knižních sbírek vídeňské knihovny podílel a také vzhledem k okolnostem, že byly v roce 2019 a 2020 ve fondu Národní knihovny ČR zjištěny některé knižní exempláře z knihovny markýze de Cábrega (do Prahy byly darovány vídeňskou Dvorskou knihovnou jako duplikáty, pravděpodobně za Marie Terezie v roce 1749), staly se předmětem našeho badatelského zájmu ve vídeňské Národní knihovně také rukopisy a španělské tisky z knižní sbírky markýze de Cábrega i jeho rukopisné exlibris v knihách dochované.²³⁶

Jak bylo výše uvedeno, nejvíc nově evidovaných tisků z Pöttingovy osobní knihovny „přibylo“ v Rakouské národní knihovně. Přibylo je nepřesné vyjádření, neboť se jedná vlastně o znovuobjevení Pöttingových knih, které vídeňská knihovna vlastní již po mnoho let. Jejich uživatelské zpřístupnění, které probíhá díky modernímu provenienčnímu výzkumu, katalogizaci a digitalizaci prostřednictvím webové databáze ÖNB patrně v budoucnu přinese další informace v podobě nových záznamů knižních exemplářů patřících kdysi Pöttingovi. Oddělení rukopisů a starých tisků ve spolupráci s oddělením zámeckých knihoven Knihovny Národního muzea (a také s pracovníky ÖNB) o těchto přírůstcích bude informovat v rámci celonárodní databáze vlastníků knih Provenio, kde je osobnosti hraběte Pöttinga a jeho bibliofilským zájmům věnována patřičná pozornost.

Seznam nově zjištěných knih z knihovny F. E. Pöttinga (stav k říjnu 2022)

Národní knihovna ČR

GUEVARA, Antonio de, asi 1480–1545

[*Marco aurelio co[n] el Relox de principes*]. Sevilla: de Juan Cromberger, 1543. Národní knihovna ČR, sign. 13 A 38.

Titulní list ze tří čtvrtin utržený. Na titulním listu utržený rkp. vlastnický přípisek začínající slovy: „*Franciscus Eusebius S. R. I...*“ Na druhém listu u hřbetního okraje stránky rukopisné exlibris: „*Ex bibliotheca Conventus Pragensis ordinis Excalceatorum SSS. Trinitatis Redemptionis Captivorum*“ (Kláster řádu Nejsvětější Trojice pro vykupování zajatců).

https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000152259&local_base=STT

ROJAS, Pedro de, † 1665

Historia de la imperial, nobilissima, inclita, y esclarecida ciudad de Toledo cabeza de su felicissimo reyno. Fundacion, antigvedades, grandezas, y principio de la religion catolica en ella; y de su Santa Iglesia, primada de las Españas: Vidas de sus arçobispos, y santos; y cosas memorables de

234 Oba soupisy *Memoria de los libros de la libreria del Marques de Cabrega* vznikly ve Španělsku a sepsal je pravděpodobně Pöttingův německý sekretář či dnes neznámý knihovník. Jeden rukopisný soupis poslal Pötting císaři na jeho přání (MEMORIA CABREGA I, exemplář v císařské vazbě s iniciálami knihovníka Lambecka). Druhý rukopis (MEMORIA CABREGA II, který si ponechal velvyslanec v Madridu, se do ÖNB zřejmě dostal až v 19. století (v r. 1832 s ostatními Pöttingovými rukopisy a jeho pozůstalostí). Jako dokladový materiál však nebyl součástí Pöttingovy knihovny a nenese tedy ani jeho vlastnické označení v podobě supralibros či exlibris. K tomu blíže KAŠPAROVÁ 2020, s. 147, pozn. 12 (informace čerpány z NIETO NUÑO 1990–1993, 1, s. 159–165).

235 KAŠPAROVÁ 2014, s. 11–12.

236 Srov. rukopisné exlibris markýze de Cábrega „*de don pedro de nauarra*“, „*es de don pedro de nauarra*“ a též exlibris Pedra otce Felipa de Navarra y de la Cueva († 1638): „*felipe de nauarra*“, „*de don Phelippe de Nauarra*“, „*es de donfilipe de nauarra*“, „*de don phelippe de Nauarra*“. Knihy s těmito exlibris se nacházejí jak ve vídeňské, tak pražské Národní knihovně. Zdá se, že osobní knihovna markýze de Cábrega byla částečně i rodovou knihovnou. Podrobněji viz KAŠPAROVÁ 2020, s. 148–149.

su ciudad, y arçobispado. Parte Primera ... En Madrid: por Diego Diaz de la Carrera, Impressor del Reyno, 1654. Národní knihovna ČR, sign. 22 B 83.

Měkká pergamenová vazba, na přední desce supralibros F. E. Pöttinga: datum tisku „1654“, iniciály „F.E.C.D.P.“, majitelův erb a datum akvizice „1665“. Na titulním listu rukopisné exlibris: „*Franciscus Eusebius S. R. I. Com[es] de Poeting A[nn]o 1665*“. – Pouze první část dějin Toleda; druhá část vyšla r. 1663. Pedro de Rojas, conde de Mora byl rytířem řádu Calatrava, kanovníkem katedrály v Toledu a působil jako majordomus španělské královny Marie Anny Habsburské (1634–1696), manželky Filipa IV., a jejich dětí.

https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000058345&local_base=STT

SAN ROMÁN de RIVADENEYRA, Antonio de O.S.B. , 16. stol.

Historia general de la Yndia Oriental los descubrimientos, y conquistas, que han hecho las Armas de Portugal, ... desde sus principios hasta el Año 1557. En Valladolid: acosta de Diego Pérez mercader de libros, 1603 (por Luis Sánchez). Národní knihovna ČR, sign. 22 B 213.

Měkká pergamenová vazba, na přední desce supralibros F. E. Pöttinga: datum tisku „1603“, iniciály „F.E.C.D.P.“, majitelův erb a datum akvizice „1669“. Na titulním listu přeškrtnuté rukopisné exlibris: „*[Franciscus Eusebius Sacri Romani Imperii Comes de Poeting] A[nn]o 1669*“.

https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000059759&local_base=STT

THÉVET, André, 1516–1590

Histoire des plus illustres et scavans hommes de leurs siecles. Tant de l'Europe que de l'Asie, Afrique & Amerique. Avec leurs portraits en tailles-douces, tirez sur les veritables originaux. Par A. Thevet historiographe. Avec Privilege du Roy. A Paris: chez François Mauger, 1670. 7 sv. Národní knihovna ČR, sign. 1 L 58/1, 3, 4, 5, 6, 7, 8.

Na frontispisu 1. dílu přeškrtnutý přípis: „*Franciscus Eusebius S. R. I. Comes de Petting 1674*.“ Na fol. a1a přípisek: „*Fran[ciscus]. Euseb[ius]. S. R. J. Comes de Petting A 1672*“ (podobně Pöttingovo exlibris i v dalších dílech). S rukopisným exlibris knihovny irských františkánů v Praze: „*Bibliotheca PP. Hibernorum ad s. Ambrosium Pragae. Sub lit. G 8 651*“. – Autorem díla je André Thévet (1516–1590), francouzský katolický duchovní, člen řádu františkánů, cestovatel a překladatel ze španělštiny, autor a editor cestopisných děl a kosmografií. Na signatuře dochováno bez 2. dílu.

https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000032118&local_base=STT

Zámecká knihovna Mnichovo Hradiště

ALCÁZAR, Luis del, 1554–1613, S.J.

Rev[erendi]. Patris Ludovici Ab Alcasar Hispalensis ... Vestigatio Arcani Sensus In Apocalypsi Cum opusculo de sacris ponderibus ac mensuris. Antwerpen: J. van Keerberghen, 1614. Zámecká knihovna Mnichovo Hradiště sign. 373 4538, ve správě Národního památkového ústavu

Knih ve světlé pergamenové vazbě, s erbem Fr. E. Pöttinga malovaným perem s iniciálami „F.E.C.D.P.“, nad ním datum tisku knihy „1614“ a pod ním datum akvizice „1670“. – Autorem díla představujícího nejstarší známou reinterpretaci Apokalypsy vydaného posmrtně je španělský jezuita Luis del Alcázar (1554–1613). S mědirytinami Juana de Jáuregui (1583–1641), španělského malíře a básníka.

Roudnická lobkowiczská knihovna

PÉREZ de HITA, Ginés, ca 1544–1619

Historia de los vandos, de los Zegries y Abencerrages, cavalleros moros de Granada, de las civiles guerras ... Madrid: Pedro de Val, a costa de Juan de Valdés 1655. Roudnická lobkowiczská knihovna, sign. II He 22.

Pöttingovo rukopisné exlibris z r. 1665 (viz KAŠPAR 1983, č. 18). – Jedno z vydání autorova populárního díla zakládající tradici tzv. „maureskniho románu“ z pera španělského spisovatele Zlatého věku, jenž v mládí bojoval proti Maurům (první část románu vyšla poprvé v Zaragoze v r. 1595).

Zámecká knihovna Vinoř

BASSOMPIERRE, François de, 1579–1646

Memoires du Mareschal de Bassompierre contenant l'histoire de sa vie et de ce qui s'est fait de plus remarquable à la Cour de France pendant quelques années. Cologne: Pierre du Marteu, 1665. 3 sv. Zámecká knihovna Vinoř 302 (svozová knihovna, Knihovna Národního muzea)

Na titulním listě prvního svazku Pöttingovo rukopisné exlibris z r. 1670. – Třídílná sada vytištěná v Leydenu dědici a vdovou po Jeanu Elzevierovi. Toto druhé vydání slavných francouzských memoárů polního maršála vyšlo ve stejném roce jako první vydání. Velký oblíbenec krále Jindřicha IV. maršál de Bassompierre se osvědčil během války proti Turkům (1603) a během hugenotského povstání v letech 1621–1622, které mu přineslo povýšení do hodnosti francouzského maršála. Jeho „Mémoires“ jsou důležitým pramenem pro historii své doby.

Univerzitní knihovna ve Vratislavi

Tisky pocházející ze zámku Czocha ležícím v dolním Slezsku (bývalé území Horní Lužice), jehož posledním majitelem byl Ernst Gütschow (1869–1946), německý podnikatel (výrobce doutníků z Drážďan) a sběratel, v letech 1909–1945 vlastník zámku Czocha; akvizice do Univerzitní knihovny v r. 1945.

OSSORIO de las PEÑAS, Antonio, 17. stol.

Marauillas de Dios en su Madre. Madrid: por Ioseph Fernández de Buendía, 1668. BUWr, sign. 492815.

Pöttingovo rukopisné exlibris z roku 1670 na titulním listě; s dochovanou pozdější proveniencí – vlastník Johannes Zaun (1821–1884), farář v obci Kiedrich v Hesensku (okres Rheingau-Taunus) a kanovník Leopold Matthias Elias Stoff (1846–1919) spojený s katedrálou v německém městě Fulda (srov. jeho tištěné exlibris). – Autorem je kazatel působící v 17. století v místokrálovství Nová Granada.

VIEYRA, Antonio, 1608–1697, S.J.

Sermones varios ... nueuamente acrecentados con dos sermones ... Madrid: por Pablo de Val (a costa de Lorenzo de Ibarra), 1662. BUWr, sign. 493470.

Pöttingovo supralibros (erb s datem akvizice 1663) a jeho rukopisné exlibris z téhož roku na titulním listě. – Autorem barokních literárních kázání je portugalský jezuita a kazatel působící jako misionář v Brazílii.

Rakouská národní knihovna

AEDO y GALLART, Diego de, 17. stol.

Viage, sucessos, y guerras del Infante Cardenal Don Fernando de Austria, desde doze de Abril de mil y seiscientos y treinta y dos que salió de Madrid para ... Barcelona hasta veinte y uno de Setiembre de mil y seiscientos y treinta y seis... En Madrid: La Imprenta del Reyno, 1637. ÖNB, sign. 71.Aa.143 ALT PRUNK

Na titulním listě Pöttingovo rukopisné exlibris z r. 1671. Novodobá vazba. – Autorem je rada a sekretář, historiograf španělského krále Filipa IV.

<http://data.onb.ac.at/rec/AC09646133>

BOCÁNGEL UNZUETA, Gabriel, 1603–1658

El nueuo Olimpo, representacion real, y festiva mascara que a los felicissimos años celebraron, la Atencion Amante del Rey Nuestro Señor, y el obsequio, y cariño de la Serenissima Señora Infante, damas, y Meninas del Real Palacio ... Madrid: Diego Díaz de la Carrera, 1648. ÖNB, sign. 44.F.113 ALT PRUNK

Na titulním listě Pöttingovo rukopisné exlibris z r. 1671. Světlá pergamenová vazba se supralibros – erb, datace 1648, 1673. – Veršovaná zarzuela z pera dnes takřka zapomenutého španělského básníka a dramatika, za kterou byl králem oceněn doživotní rentou, byla složena ke třináctým narozeninám královny Marie Anny Habsburské a předvedena jejími dvorními dámami.

<http://data.onb.ac.at/rec/AC09721107>

BONDÍA, Ambrosio, 17. stol.

Obras varias, y Parnasso en Aragon a quien forman las doze Sibilas y las nueue musas apolineas ... con variedad de nouelas y comedias ... En Zaragoza: por Diego Dormer, 1660. ÖNB, sign. BE.9.P.56 ALT PRUNK

Na titulním listě Pöttingovo rukopisné exlibris z r. 1670. Světlá pergamenová vazba. – O autorovi není takřka nic známo, pohyboval se v aragonských učených a literárních kruzích 17. století.

<http://data.onb.ac.at/rec/AC09727077>

BORJA, Francisco de, Príncipe de Esquilache, 1582–1658

Obras en verso ... Edition segunda, revista y muy añadida. Amberes: Balth. Moreto, 1654. ÖNB, sign. 53.E.25 ALT PRUNK

Na titulním listě Pöttingovo rukopisné exlibris z r. 1671. Světlá pergamenová vazba se supralibros: erb, datace 1654, 1671. Sbírka veršů španělského básníka vyšla poprvé v r. 1639, toto je druhé vydání.

<http://data.onb.ac.at/rec/AC09844739>

CASTILLO SOLÓRZANO, Alonso de, 1584–1647?

Donayres del Parnaso. Madrid: Diego Flamenco, 1624. ÖNB, sign. 35.G.26 ALT PRUNK

Na titulním listě Pöttingovo rukopisné exlibris z r. 1670: „*Franc.[isc]us Eusebius S. R. J. Comes de Peting 1670*“. Světlá pergamenová vazba. Satirická poezie, literární prvotina španělského romanopisce, dramatika a autora pikareskních románů.

<http://data.onb.ac.at/rec/AC09763102>

CUBILLO de ARAGÓN, Álvaro, 1596–1661

El Enano de las Musas. Comedias y obras diversas con un poema de las Cortes del Leon, y del Aguila, acerca del buo gallego ... Madrid: María de Quiñones, 1654. ÖNB, sign. *38.F.48 ALT PRUNK

Světlá pergamenová vazba bez supralibros. Na titulním listě Pöttingovo rukopisné exlibris: „*Fran[ciscus]. Eus[ebius]. S. R. I. Comes de Petting 1670*“. Sbírka deseti dramát španělského dramatika Zlatého věku, žáka Calderónova.

<http://data.onb.ac.at/rec/AC09795192>

FERRER de VALDECEBRO, Andrés, 1620–1680, O.P.

Historia dela vida de ... Fray Juan de Vasconcelos dela Orden Predicadores ... Madrid: Viuda de Diego Díaz de la Carrera, 1669. ÖNB, sign. 42.F.5 ALT PRUNK

Na titulním listě Pöttingovo rukopisné exlibris z r. 1670. Vazba novodobá. – Druhé vydání životopisu dominikána Juana de Vasconcelos z pera španělského dominikánského teologa a spisovatele.

<http://data.onb.ac.at/rec/AC09856353>

FILIP II., španělský král, 1527–1598

Capitulos generales de las Cortes del año de ochenta y seys, fenecidas y publicadas en el de

nouenta. En Madrid: Pedro Madrigoal, vendese en casa de Blas de Robles, 1590. ÖNB, sign. 29382-C ALT MAG

Na titulním listě Pöttingovo rukopisné exlibris z r. 1670. Vazba novodobá.

<http://data.onb.ac.at/rec/AC10196201>

FILIP II., španělský král, 1527–1598

Capitulos generales de las Cortes del año de mil y quinientos y ochenta y ocho: publicadas en el de nouenta y tres. En Madrid: P[edro] Madrigoal, vendese en casa de Francisco de Robles, 1593. ÖNB, sign. 29379-C ALT MAG

Na titulním listě Pöttingovo rukopisné exlibris z r. 16[... oříznuo]. Vazba novodobá.

<http://data.onb.ac.at/rec/AC10196203>

FILIP II., španělský král, 1527–1598

Capitulos generales de las Cortes celebradas en la villa de Madrid, en los años de seiscientos y siete, onze, y quinze, Prematicas, y Cedula Reales, publicadas en la dicha villa à veinte y dos dias del mes de agosto de mil y seiscientos y diez y nueue años. ... Madrid: Iuan de la Cuesta, vendese en casa de Francisco de Robles, 1619. ÖNB, sign. 29372-C ALT MAG

Na titulním listě Pöttingovo rukopisné exlibris [oříznuo]. Vazba novodobá.

<http://data.onb.ac.at/rec/AC10196281>

FILIP II., španělský král, 1527–1598

Cortes de Cordova del año de setenta, y de Madrid del año de setenta y tres. Quaderno de las leyes y Pragmaticas que su Magestad mando hazer en las Corte ... Alcala: Andrés de Angulo, a costa de Francisco Lopez, 1575. ÖNB, sign. 29378-C ALT MAG

Na titulním listě Pöttingovo rukopisné exlibris z r. 16[70?]. Vazba novodobá.

<http://data.onb.ac.at/rec/AC10196207>

FILIP II., španělský král, 1527–1598

Cortes de Madrid, año de. [15]79. Quaderno delas leyes y Pragmaticas, que Su Maestad mando hazer en las Cortes ... Madrid: Francisco Sánchez, en casa de Blas de Robles y Francisco Lopez, 1584. ÖNB, sign. 29380-C ALT MAG

Na titulním listě Pöttingovo rukopisné exlibris z r. 1670. Vazba novodobá.

<http://data.onb.ac.at/rec/AC10196209>

FILIP II., španělský král, 1527–1598

Quaderno de lo que se añadio al libro de la nueva Recopilacion ... Quaderno de lo que se añadio al libro dela nueua Recopilacion en esta segunda impresion que se imprimio este año de, M.D.LXXXI. En Alcala: en casa de Iuan Iñiguez de Lequerica, 1581. ÖNB, sign. 35123-C.1 ALT MAG

Na titulním listě Pöttingovo rukopisné exlibris z r. 1670 a starší rukopisné exlibris (Christoval de la Cruz y Cerda). Vazba novodobá.

<http://data.onb.ac.at/rec/AC13349656>

FILIP II., španělský král, 1527–1598

Quaderno delas leyes añadidas a la nueva Recopilacion passada, que se imprimio el año de mil y quinientos y ochenta y uno, y se imprime el año de mil y quinientos y noventa y dos. En Alcalá: Iuan Iñiguez de Lequerica, 1592. ÖNB, sign. 35123-C.2 ALT MAG

Na titulním listě Pöttingovo rukopisné exlibris z r. 1670: „Franciscus Eusebius S. R. I. Comes de Pötting 1670.“
<http://data.onb.ac.at/rec/AC13349720>

FILIP II., španělský král, 1527–1598

Quaderno de las leyes añadidas a la nueva Recopilacion, que se imprimio el año de 1598. En que van las leyes y prematicas que desde el dicho año, hasta principio desde de 1610. se han publicado ... En Madrid: Iuan de la Cuesta, 1610. ÖNB, sign. 35123-C.4 ALT MAG

Na titulním listě Pöttingovo rukopisné exlibris z r. 1670: „Franciscus Eusebius S. R. I. Comes de Pötting 1670.“ Vazba novodobá.

<http://data.onb.ac.at/rec/AC13349949>

FILIP III., španělský král, 1578–1621

Capitulos generales de las Cortes del año de mil y seyscientos y dos fenecidas en el de seyscientos y quatro, y publicadas en el de seyscientos y diez. Madrid: Juan de la Cuesta, vendese en casa de Francisco de Robles, 1610. ÖNB, sign. 29375-C ALT MAG

Na titulním listě Pöttingovo rukopisné exlibris z r. 1670. Novodobá vazba.

<http://data.onb.ac.at/rec/AC10196204>

FILIP IV., španělský král, 1605–1665

Prematica y ley, que Su Magestad ha mandado promulgar, y que se guarde, para que nayde trayga mulas en coche. Madrid: Iuan Gonzales, 1628. ÖNB, sign. 47.R.47 ALT PRUNK

Na titulním listě Pöttingovo rukopisné exlibris z r. 1670. Novodobá vazba.

<http://data.onb.ac.at/rec/AC10196320>

GONZÁLEZ, Estevanillo, pseud.

Vida y hechos de Estevanillo Gonzalez, hombre de buen humor. Compuesto por el mismo. Madrid: Melchor Sánchez, vendese en casa de Gabriel de Leon, 1655. ÖNB, sign. 59.L.46 ALT PRUNK

Na titulním listě Pöttingovo rukopisné exlibris z r. 1668. Vazba novodobá. – Jeden z posledních pikareskních románů (poprvé vyšel v Antverpách v r. 1646). Skutečným autorem je osoba blízká Valdštejnovu generálu Ottaviu Piccolominiu vévodovi z Amalfi (1599–1656).

<http://data.onb.ac.at/rec/AC09908167>

GUARDIOLA, Juan Benito, mezi 1535 a 1538 – mezi 1600 a 1601, O.S.B.

Tratado de nobleza y de los titulos y ditados que oy dia tienen los varones claros y grandes de España. Madrid: por la viuda de Alonso Gómez, 1595. ÖNB, sign. BE.4.V.79 ALT PRUNK

Na titulním listě Pöttingovo rukopisné exlibris z r. 1666: „Franciscus Eusebius S. R. J. Comes de Poeting 1666.“ Novodobá vazba. – Druhé vydání populárního díla vzdělaného benediktinského mniha působícího v klášteře San Benito el Real de Sahagún, španělského spisovatele, knihovníka a archiváře Diega Sarmienta de Acuña hraběte de Gondomar (1567–1626), diplomata a vyslance v Anglii.

<http://data.onb.ac.at/rec/AC09920408>

KAREL V., římskoněmecký císař, 1500–1558

Quaderno de las cortes que en Valladolid tuuo su Magestad del Emperador ... año de 1523. ... En el ay muchas leyes ... Burgos: Juan de Junta, 1535. ÖNB, sign. 47.R.39 ALT PRUNK

Na titulním listě Pöttingovo rukopisné exlibris z r. 1673. Novodobá vazba.

<http://data.onb.ac.at/rec/AC09759878>

LEDESMA, Alonso de, 1562–1623

Conceptos espirituales. Madrid: por Iulian de Paredes, a costa de Iuan de Valdés, 1648. ÖNB, sign. 72.L.124 ALT PRUNK

Na titulním listě Pöttingovo rukopisné exlibris z r. 1670. Světla pergamenová vazba bez supralibros. – Autorem sbírky mystické poezie je španělský barokní básník, jeden z prvních propagátorů konceptismu.

<http://data.onb.ac.at/rec/AC10058214>

LÓPEZ de ÚBEDA, Francisco, ca 1560 – po 1605

La Picara Montañesa llamada Iustina, en el qual debaio de graciosos discursos se encierran prouuechosos auisos ... Es juntamente Arte poetica ... Barcelona: en casa de Pedro Lacavalleria, 1640. ÖNB, sign. 72.L.112 ALT PRUNK

Na titulním listě Pöttingovo rukopisné exlibris z r. 1668. Novodobá vazba. – Jedno z vydání známého pikareskního románu (poprvé vyšel r. 1605), za jehož autora bývá považován španělský lékař a spisovatel Francisco López de Ubeda (někdy je však jeho autorství zpochybňováno a dílo je připisováno dominikánskému mnichovi Andrés Pérezovi de León pišícímu pod pseudonymem).

<http://data.onb.ac.at/rec/AC10188738>

LOZANO, Christóbal, 1609–1667

Persecuciones de Lucinda Dama Valenciana, y tragicos sucessos de Don Carlos. ... En Valencia: por Siluestre Esparsa, a costa de Iuan Sonzoni, 1641. ÖNB, sign. 72.M.128 ALT PRUNK

Na titulním listě Pöttingovo rukopisné exlibris z r. 1666. Světla pergamenová vazba. – Jedno z vydání novely španělského básníka, prozaika a dramatika Zlatého věku (první vydání z r. 1638).

<http://data.onb.ac.at/rec/AC10082111>

MARTÍNEZ de TOLEDO, Alfonso, arcikněz z Talavery, 1398–ca 1470

Arcipreste de talauera que fabla delos vicios de las malas mugeres. E complisiones delos hombres. Nueuamente añadido. ... Toledo: por Arnao Guillén de Brocar, 1518. ÖNB, sign. 45.D.17 ALT PRUNK

Na titulním listě Pöttingovo rukopisné exlibris z r. 1673. Novodobá vazba. – Jedno z vydání slavné moralistní prózy namířené proti lásce a proti ženám *Corbacho* kastilského teologa a spisovatele 15. století.

<http://data.onb.ac.at/rec/AC10103057>

MICHELI y MÁRQUEZ, José, 17. stol.

Tesoro militar de cavalleria. Antiguo y moderno modo de armar cavalleros, y profesar, segun las ceremonias de qualquier Orden Militar ... Con un breve discurso del origen de los sumos Sacerdotes ... En Madrid: por Diego Díaz de la Carrera, 1642. ÖNB, sign. 65.N.57 ALT PRUNK

Na titulním listě Pöttingovo rukopisné exlibris z r. 1669. Světlá pergamenová vazba se supralibros – erb, datace 1642, 1669. – První vydání díla, jejímž autorem je kněz a historik původem ze Sicílie, který se kolem roku 1626 usadil v Madridu.

<http://data.onb.ac.at/rec/AC10122699>

NÚÑEZ de TOLEDO y GUZMÁN, Hernán, ca 1478–1553; MAL LARA, Juan de, 1524–1571; BLASCO de GARAY, 1500–1552

Refranes o proverbios en romance, que coligos y glossò el Comendador Hernan Nuñez, ... y la Filosofia vulgar de Iuan de Mal Lara, en mil refranes glossados ... Van iuntamente las quatro cartas de Blasco de Garay, hechas en refranes ... En Madrid: por Iuan de la Cuesta, a costa de Miguel Martínez, 1619. ÖNB, sign. 44.F.115 ALT PRUNK

Na titulním listě Pöttingovo rukopisné exlibris z r. 1670. Světlá pergamenová vazba se supralibros – erb, datace 1619, 1670. -- Soubor děl tří autorů obsahujících španělská přísloví a sentence z pera humanisty a filologa Hernána Nuñeze, známého též jako Nunius Pincianus, jeho žáka Juana de Mal Lara, sevillského humanisty a básníka, a čtyři dopisy španělského vynálezce a kapitána španělského námořnictva první poloviny 16. století, jemuž se dostalo jistého literárního vzdělání.

<http://data.onb.ac.at/rec/AC10164562>

PÉREZ del PULGAR, Hernán, 1451–1531

Chronica del Gran Capitán Gonçalo Hernández de Cordova y Aguilar. En la qual se contienen las dos conquistas del Reyno de Napóles, con las esclarecidas victorias que en ellas alcanço, y los hechos Illustres de don Diego de Mendoça, don Hugo de Cardona, el Conde Pedro Nauarro, y otros Caualleros y Capitanes de aquel tiempo. Con la vida del famoso cavallero Diego García de Paredes. Nueuamente añadida a esta historia. Impreso en Alcalá de Henares: en casa de Hernán Ramírez, 1584 [1586]. ÖNB, sign. 61.F.17 ALT PRUNK

Na titulním listě Pöttingovo rukopisné exlibris z r. 1665. Novodobá vazba. – Životopisy slavných španělských vojevůdců z pera španělského vojáka a kronikáře: *El Gran Capitán* Gonzalo Fernández de Córdoba (1453–1515), španělský generál a státník, jenž vedl úspěšná vojenská tažení během italských válek a dobývání Granady, Diego García de Paredes y Torres (1468–1533), kapitán pěchoty ve válkách vedených v letech 1494–1559 v Itálii během renesance, v severní Africe a Navaře, aj.

<http://data.onb.ac.at/rec/AC10223001>

PUENTE, Luis de la, 1554–1624, S.J.

Vida maravillosa dela Venerable Virgen Doña Marina de Escobar natural de Valladolid, ... Madrid: Francisco Nieto, 1665. ÖNB, sign. *43.D.42 ALT PRUNK

Na přední předsádce rukopisný příspěvek (Pötting?) o smrti krále Filipa IV. Na titulním listě Pöttingovo rukopisné exlibris z r. 1665: „*Franciscus Eusebius Comes de Poeting A[nn]o 1665.*“ Světlá pergamenová vazba bez supralibros. – Životopis španělské jeptišky, mystičky Mariny de Escobar Montaña (1554–1633) španělského jezuitského autora praktických pojednání z duchovního života. Tištěná dedikace španělské královně Marii Anně Habsburské. V latinském překladu jezuitu M. Hanela dílo vyšlo v Praze r. 1672 a 1688.

<http://data.onb.ac.at/rec/AC10222537>

QUINTANADUEÑAS, Antonio de, 1599–1651, S.J.; BAZÁN y MENDOZA, Mariana, Comendadora del Convento de Santa Fe la Real, de la Imperial Ciudad de Toledo, 1220–1270

Serenissima Infanta, gloriosa Virgen, Doña Sancha Alfonso, Comendadora de la Orden Militar de Santiago Hija del Rey de Leon Don Alonso el Nono, y de la Infanta de Portugal Doña Teresa Gil de Soberosa; Hermana del Santo Rey D. Fernando Tercero desto nombre su vida, sus virtudes, sus milagros. Saca à luz gloria de España, y de sus Reyes Doña Mariana Baçan y Mendoça

... Madrid: En la Imprenta Real, 1651. ÖNB, sign. 72.M.115 ALT PRUNK

Světlá pergamenová vazba s Pöttingovým supralibros, ale velice nezřetelným. Na titulním listě Pöttingovo rukopisné exlibris z r. 1673. – Španělský jezuita, rektor irské koleje v Seville, je autorem četných hagiografií a životopisů svatých.

<http://data.onb.ac.at/rec/AC10225330>

ROBLES, Isidro de, 16. stol.

Varios efectos de amor en onze nouelas exemplares, nueuas, nunca vistas, ni impressas. Las cinco escritas sin una de las cinco letras vocales, y las otras de gusto y apacible entretenimiento. Compuestas por diferentes autores los mejores ingenios de España. Recogidas por Isidro de Robles ... Madrid: José Fernández de Buendía, 1666. ÖNB, sign. 26237-B ALT MAG

Na titulním listě značně oříznuté Pöttingovo rukopisné exlibris, datace chybí. Novodobá vazba. – Soubor 11 příkladných novel různých španělských autorů v edici Isidra de Robles.

<http://data.onb.ac.at/rec/AC09831922>

RODRÍGUEZ de ALMELA, Diego, ca 1426–ca 1489; PÉREZ de GUZMÁN, Fernán, ca 1380–1450

Valerio d[e]las hystorias escolasticas d[e]la sagrada escritura y d[e]los hechos despaña co[n]las batallas ca[m]pales. Copiladas por fernan perez de guzman. Nueuamente corregido. Toledo: Juan de Ayala, 1541. ÖNB, sign. 65.N.56 ALT PRUNK

Na titulním listě Pöttingovo rukopisné exlibris z r. 1669. Novodobá vazba. – Autorem je historik a prozaik, kanovník katedrály Santa María de Murcia a kaplan Isabely Kastilské, jenž se věnoval psaní historických a hagiografických děl, přičemž inspiraci hledal často v dílech antických. Předlohou jeho prvotiny se stalo dílo římského historika Valeria Maxima z 1. stol. n. l. *Factorum ac dictorum memorabilium libri IX*. Od svého vzniku bylo však dílo mylně připisováno Fernánu Pérez de Guzmán, španělskému básníku a historikovi.

<http://data.onb.ac.at/rec/AC09652717>

VEGA CARPIO, Félix Lope de, 1562–1635

Arcadia, prosas, y versos con una exposicion de los nombres historicos, y poeticos. En Madrid: por Melchor Sánchez, 1653. ÖNB, sign. *38.Cc.125 ALT PRUNK

Na titulním listě Pöttingovo rukopisné exlibris z r. 1670. Světlá pergamenová vazba se supralibros, značně poničená.

<http://data.onb.ac.at/rec/AC10395951>

VEGA CARPIO, Félix Lope de, 1562–1635

La Circe con otras rimas y prosas ... En Madrid: en casa de biuda de Alonso Martín a costa de Alonso Pérez. 1624. ÖNB, sign. *38.E.65 ALT PRUNK

Na titulním listě Pöttingovo rukopisné exlibris z r. 1670. Novodobá vazba.

<http://data.onb.ac.at/rec/AC10395966>

VEGA CARPIO, Félix Lope de, 1562–1635

Las Comedias 9. Pt

Las Comedias del famoso poeta Lope de Vega Carpio recopiladas por Bernardo Grassa

Doze comedias de Lope de Vega, sacadas de sus originales por el mismo. ... Novena parte. En Madrid: casa de la viuda de Alonso Martín, 1617. ÖNB, sign. *38.H.2.(Vol.9,1617) ALT PRUNK

Poničený titulní list, novodobá převazba. Na titulním listě Pöttingovo rukopisné exlibris z r. 1670: „*Franciscus Eusebius S. R. I. Comes de Peting A[nn]o 1670.*“

<http://data.onb.ac.at/rec/AC11616773>

VEGA CARPIO, Félix Lope de, 1562–1635

Las Comedias 11. Pt

[Las Comedias del famoso poeta Lope de Vega Carpio recopiladas por Bernardo Grassa]

Onzena parte de las comedias de Lope de Vega Carpio, Familiar del Santo Oficio ... sacadas de sus originales [Barcelona], 1618. ÖNB, sign. *38.H.2.(Vol.11,2) ALT PRUNK

Na prvním dochovaném listě (titulní list chybí) Pöttingovo rukopisné exlibris: „*Franciscus Eusebius S. R. I. Comes de Peting A[nn]o 1670.*“

<http://data.onb.ac.at/rec/AC11616850>

VEGA CARPIO, Félix Lope de, 1562–1635

Las Comedias 25. Pt

Parte veintecino, perfeta, y verdadera, de las Comedias del Fenix de España Frey Lope Felix de Vega Carpio, del Abito de Sã Iuan, Familiar que sue del Santo Oficio ... sacadas de sus verdaderos originales, no adulteradas come las que basta aqui se han publicado ... En Çaragoça: a costa de Roberto Deuport (kolofón: Por la viuda de Pedro Verges. Año de M.DC.XXXVII) 1647. ÖNB, sign. *38.H.2. (Vol.25) ALT PRUNK

Na titulním listě Pöttingovo rukopisné exlibris z r. 1670: „*Franciscus Eusebius Comes de Peting A[nn]o 1670.*“ Vazba novodobá.

<http://data.onb.ac.at/rec/AC11627800>

VEGA CARPIO, Félix Lope de, 1562–1635

La Filomena con otras diuersas rimas, prosas y versos. ... En Madrid: en casa de la biuda de Alonso de Martín, a costa de Alonso Pérez, 1621. ÖNB, sign. *38.F.74 ALT PRUNK

Na titulním listě Pöttingovo rukopisné exlibris z r. 1670. Světlá pergamenová vazba.

<http://data.onb.ac.at/rec/AC10395998>

VEGA CARPIO, Félix Lope de, 1562–1635

La Filomena con otras diversas rimas, prosas y versos. ... En Barcelona: por Sebastian de Cormellas, 1621. ÖNB, sign. 78.W.69 ALT PRUNK

Na titulním listě Pöttingovo rukopisné exlibris z r. 1670. Novodobá vazba.

<http://data.onb.ac.at/rec/AC10395997>

VEGA CARPIO, Félix Lope de, 1562–1635

Iusta poetica, y alabanzas iustas que hizo la ... villa de Madrid a ... San Isidro en las fiestas de su Beatificacio, ... Madrid: par la viuda de Alonso Martín, 1620. ÖNB, sign. 78.W.51 ALT PRUNK

Na titulním listě Pöttingovo rukopisné exlibris z r. 1670. Světlá pergamenová vazba se supralibros – erb, datace 1622, 1670 (značně nezřetelná).

<http://data.onb.ac.at/rec/AC10396014>

VEGA CARPIO, Félix Lope de, 1562–1635

Pastores de Belen, prosas, y versos diuinos ... En Alcalá: en casa de Iuan Gracian, 1616. ÖNB, sign. 78.J.73 ALT PRUNK

Na titulním listě Pöttingovo rukopisné exlibris z r. 1670. Novodobá vazba.

<http://data.onb.ac.at/rec/AC10396044>

VEGA CARPIO, Félix Lope de, 1562–1635

El Peregrino en su patria de lope de Vega carpio ... Impresso en Seuilla: por Clemente Hidalgo, 1604. ÖNB, sign. 78.L.16 ALT PRUNK

Pöttingovo rukopisné exlibris z r. 167[... oříznuto]. Novodobá vazba.

<http://data.onb.ac.at/rec/AC10396046>

VEGA CARPIO, Félix Lope de, 1562–1635

Relacion de las fiestas que la imperial ciudad de Toledo hizo al nacimiento del Principe N. S. Felipe IIII deste nombre. Madrid: por Luis Sánchez, 1605. ÖNB, sign. BE.7.Z.55 ALT PRUNK

Na titulním listě Pöttingovo rukopisné exlibris z r. 1670. Světlá pergamenová vazba se supralibros – erb, datace 1605, 1670. – Autorství relace oslav narození španělského krále Filipa IV. je připisováno básníku Lopemu de Vega.

<http://data.onb.ac.at/rec/AC10240730>

VEGA CARPIO, Félix Lope de, 1562–1635

Relacion delas fiestas, que la insigne villa de Madrid hizo en la canonicacion de su ... hijo y patron San Isidro, con las comedias que se representaron y los versos que en la justa poetica se escriuieron. Madrid: por la viuda de Alonso Martin, 1622. ÖNB, sign. *38.F.57 ALT PRUNK

Na titulním listě Pöttingovo rukopisné exlibris z r. 1670. Světlá pergamenová vazba se supralibros – erb, datace 1622, 1670.

<http://data.onb.ac.at/rec/AC10396059>

VEGA CARPIO, Félix Lope de, 1562–1635

Triunfos divinos con otras rimas sacras. Madrid: [por la viuda de Alonso] Martin, 1625. ÖNB, sign.78.W.52 ALT PRUNK

Na titulním listě, který je velmi poškozen, Pöttingovo rukopisné exlibris z r. 167[... oříznuto]. Světlá pergamenová vazba se supralibros – erb, datace 1622, 1670.

<http://data.onb.ac.at/rec/AC10396075>

Dvorní knihovna knížat z Thurnu a Taxisu v Řezně: Zámecká knihovna Chroustovice

PETR MAŠEK

Zámek Chroustovice nedaleko Chrudimi zakoupil v roce 1721²³⁷ Jeroným markýz Capece de Rofrano († 1724)²³⁸ pocházející z italského, neapolského rodu.²³⁹ Markýz Jeroným, přezdívaný „Růžový kavalír“, vystavěl ve Vídni palác, dnes známý jako Auersperský. Jeroným byl císařským a španělským královským radou a generálním poštmistrem v Itálii a v roce 1721 získal český inkolát.²⁴⁰ Zámek zdědila jeho příbuzná (nikoliv dcera, jak bývá uváděno) Marie Terezie (1715 nebo 1712–1778), dcera Pietra Luigiho markýze Capece de Rofrano²⁴¹ (1661–1724 Neapol) a Marie Terezie hraběnky z Kollonitz (1694–1754). Otcem Marie Terezie byl Adam hrabě z Kollonitz (1651–1726) a matkou Kristina hraběnka Czobor ze Szent Michaly (1668–1746). Marie Terezie markýza Capece de Rofrano se dne 6. září 1734 provdala za (Johanna) Leopolda Ferdinanda hraběte Kinského z Vchynic a Tetova (1713–1760), majitele majorátu Chlumec nad Cidlinou a rakouského statku Matzen. Po jeho smrti se Marie Terezie opětovně v roce 1763 provdala, tentokrát za Ludvíka hraběte Brechainville²⁴² (1732–1799).²⁴³ Zámek Chroustovice zdědili její synové František Ferdinand (1738–1806) a Filip (1742/1745–1827) hrabata Kinští. Hrabě Filip v roce 1779 odkoupil bratrův podíl a zahájil rokokovou přestavbu zámku. Nově zařídil zámecké interiéry vyzdobené štukami a nástěnnými malbami²⁴⁴. Hrabě Filip zůstal bezdětný a v roce 1823 celé panství prodal Karlu Alexandrovi knížeti z Thurnu a Taxisu (1770–1827).²⁴⁵ Thurn-Taxisové zámek neobývali, umístili zde centrální kancelář správy svých statků, zámeckou knihovnu odstěhovali a uložili ji ve své dvorní knihovně v Řezně (*Thurn und Taxis Hofbibliothek*, TTHB), ale zachovali ji jako ucelenou sbírku. K odvozu došlo pravděpodobně počátkem 19. století; z této doby pocházejí nejmladší tisky. Základ knihovny do Chroustovic přivezla již Kristina hraběnka Czobor ze Szent Michaly (1668–1746), provdaná hraběnka z Kollonitz. Její podpis v podobě „Gróff Czobor Christina“ nalezneme na přídeštní díla Christopa Wirsunga *Ein new Artzney Buch* vydaném v Neustadtu an der Hardt v roce 1582.²⁴⁶ Nad tímto podpisem se nachází, dokonce dvakrát, vpisek Ferdinanda Sultze,²⁴⁷ který se představuje jako osobní strážce arcivévodě Ferdinanda mladšího. Tím mohl být syn císaře Ferdinanda I. (1503–1564), Ferdinand Tyrolský (1529–1595), nebo syn císaře Ferdinanda II. (1578–1637), pozdější císař Ferdinand III. (1608–1657), jeho syn Ferdinand (1633–1654), nebo jeho strýc Ferdinand (1628–1662).²⁴⁸ Další stopou po její sbírce je čtyřsvazková *Architectura curiosa nova, das ist: Neue, ergötzliche, sinn- und kunstreiche auch nützliche Bau- und Wasser-Kunst* vydaná v Norimberku ca 1670 s podpisem „Christina Graffin Von Kollonitz“.²⁴⁹

237 ŠIMEK – LOUDA – KOPAČKA 1989, s. 167–168.

238 KUBEŠ 2011 uvádí datum úmrtí. Totéž datum potvrzuje a doplňuje NÖTHIGE 1754, s. 1419, který uvádí i jeho syna Petra (1713–1732), a Marii Terezi, ovšem bez udání jejího rodinného vztahu k výše jmenovaným.

239 Dle erbu (zlatý lev ve skoku v černém poli) rod není příbuzný s rody Capece-Pinsicelli a Capece-Zurlo. Srv. ANNUARIO 1896, s. 343–344.

240 SCHIMON – KRÁL 1900, s. 216; MAŠEK 2008, s. 133.

241 WURZBACH 1856–1891, 12, Tf I. za s. 364.

242 SOMMER 1837, s. 105; NEUES 1777, 4, s. 78.

243 WURZBACH 1856–1891, 2, s. 126–127.

244 ŠIMEK – LOUDA – KOPAČKA 1989, s. 167–168.

245 GGT FST 1800–1942.

246 TTHB, 9993/Kinsky 331.

247 Pravděpodobně nejde o příslušníka hraběcího rodu ze Sultzu.

248 HAMANOVÁ 1996, s. 91–111.

249 TTHB, 9993/Kinsky 328.

Několik právnických spisů ze 17. a počátku 18. století je na přední desce označeno zlaceným heraldickým supralibros s erbem Kinských s korunkou v oválu z palmových ratolestí. Na zadní desce je zlacené supralibros sestavené z komplikovaně propletených zrcadlově k sobě přivrácených iniciál s korunkou.²⁵⁰ Pravděpodobně jde o písmena „KSW“ a v tomto případě by šlo o strýce hraběte Leopolda Ferdinanda, Štěpána Viléma Kinského (1679–1749), prvního knížete tohoto rodu. S jeho vnučkou Marií Augustinou (1750–1763) byl výše zmíněný hrabě Filip, majitel Chroustovic, zasnouben. Štěpán Vilém byl důstojníkem v hodnosti plukovníka, později místodržícím v Čechách, od roku 1721 vyslancem u ruského dvora, od roku 1726 v Paříži. Převzal funkci nejvyššího purkrabí v Čechách, obdržel Řád Zlatého rouna a v roce 1745/1746 byl povýšen do primogeniturně děděného knížecího stavu. Reprezentativnost zlaceného supralibros by odpovídala ambicím ctižádostivého šlechtice. Z knihovny jeho strýce Františka Oldřicha hraběte Kinského (1634–1699) pochází francouzský výkladový slovník z roku 1644 s heraldickým exlibris s erbem rodu Kinských mezi palmovými ratolestmi a pod ním iniciály Františka Oldřicha Kinského „FVGK“.²⁵¹

Z cizích proveniencí je nejčtenější skupina několika desítek knih s podpisy „Dresser“, „J. Dresser“, ojedinele „Johann Dresser“.²⁵² Jde o tisky vesměs z první poloviny 17. století, nejčteněji díla historická (např. dějiny Belgie, Brabantu, Anglie ale i Konstantinopole), právníká, místy teologická, včetně několika spisů protestantských autorů. Identifikace vlastníka se bohužel nezdařila. Tento Johann Dresser získal několik svazků s heraldickým razítkem s textem „BIBLI. S. GERMANI A PRATIS“ a se vpisky „Bibliothecae S. Germani a pratis 1652“.²⁵³ Tyto knihy pocházejí z bývalého benediktinského opatství Saint Germain des Prés, dnes součást Paříže. V roce 1792 byl klášter uzavřen a jeho majetek byl rozchvácen, ale knihy, které se dostaly do fondu chroustovické knihovny, musely své původní regály opustit mnohem dříve. Součástí Dresserovy knihovny bylo i třísvazkové *Consiliorum sive responsorum liber* Jacoba Menochia vydané ve Frankfurtu nad Mohanem v letech 1628–1629 s majitelskými vpisky „Ex libris D[omi]ni Wenceslai Adalberti Kocz de Dobrsse. A[nn]o 1670“.²⁵⁴ Jde o Václava Adalberta Kotze z Dobrze (Koče z Dobrsche, Dobře, Dobře)²⁵⁵ (1650–1698), který byl v roce 1680 povýšen do panského stavu. Vlastnil statky Bystřici nad Úhlavou, Petrovice, Nýrsko, Miletice, Běhařov a další statky na Klatovsku. Na jednom ze svazků nalezneme další provenienční vpisek staršího vlastníka knihy „Dono datus Mathiae Maximiliano Macht de Löwenmacht JVD.“²⁵⁶ Mathias Maxmilián Macht († 1680), právník a daňový výběřčí v Čechách, byl v roce 1669²⁵⁷ povýšen do českého rytířského stavu s predikátem „z Löwenmachtu“. V roce 1648 se účastnil obrany Prahy. Již v roce 1648 byl snad povýšen do vladyckého stavu. V letech 1678–1680 byl primátorem Starého Města pražského.²⁵⁸ Bohemikálního charakteru jsou i další proveniencie. *Historiae de vitis pontificvm Romanorvm* Bartoloměje Platina vydaná v Kolíně nad Rýnem v roce 1593²⁵⁹ je označena podpisem Evy

250 TTHB, 9993/Kinsky 23, 103, 104, 105, 108.

251 TTHB, 9993/Kinsky 9. František Oldřich (Franz Vlich Graf Kinsky) byl vzdělaným diplomatem. Jeho synovci deponovali rodovou knihovnu ze zámku Matzen v Dolním Rakousku do Univerzitní knihovny v Praze. Exlibris uvádí LIFKA 1982, s. 103 a vyobrazení v příloze. Další exempláře jsou v zámecké knihovně v Chlumci nad Cidlinou

252 TTHB, 9993/Kinsky 28, 87, 142, 183, 361, 376, 400, 404, 405 a další.

253 TTHB, 9993/Kinsky 28.

254 TTHB, 9993/Kinsky 97, 98, 99.

255 Starý český rod, který žil v několika liniích v rytířském, baronském i hraběcím stavu. Ortografická podoba jména rodu se proměňovala, v druhé polovině 19. století rod ustálil podobu jména na Kotz z Dobrze. Václav Adalbert bývá uváděn jako Albert i jako Albrecht. Genealogie rodu srv. DOBŘENSKÝ, č. 473; GGT FRHR 1940, s. 328–330; GENEALOGISCHES 1891, s. 328–337.

256 TTHB, 9993/Kinsky 97.

257 FIALA – HRDLIČKA – ŽUPANIČ 1997, s. 303, č. 199.

258 MAŠEK 2008, s. 594.

259 VD16, P 3268.

Salomeny Kotvové z Freifeldu.²⁶⁰ Kotvové byli původně erbovní rodinou z Litoměřic,²⁶¹ kde byl Jan Kotva v polovině 16. století primasem. Job Kotva, plzeňský měšťan, byl v roce 1599 (s dalšími příbuznými), povýšen do šlechtického stavu, což bylo v roce 1605 potvrzeno. Jobův starší syn Jan Ctibor (ca 1587–1637) vystudoval teologii, byl děkanem ve Smečně, kanovníkem v Brně, Olomouci, Budišíně a v Praze. Během stavovského povstání byl uvězněn, později se stal proboštem v Litoměřicích a ve Staré Boleslavi. Jeho bratr Ondřej († 1650) byl v roce 1644 povýšen do rytířského stavu, ale neměl mužské potomstvo.

Dvousvazkové právnícké dílo Sebastiana Naevia z roku 1608 patřilo dle vpisku Johannu Jacobovi rytíři z Weingartenu (1629–1701),²⁶² právníkovi, radnímu v Praze na Malé Straně, apelačnímu sekretáři, v roce 1681 povýšenému do českého rytířského stavu. Díky své píli a erudici v oblasti českého práva se nakonec dostal až na prestižní pozici apelačního rady. Weingarten patřil k nejpobulárnějším a nejčtenějším právníkům své doby. Analýzy měšťanských knihoven, knihoven právníků, ale i knihoven institucionálních nám ukazují, že Weingarten nahradil svým významem do té doby uznávaného renesančního právníka Kristiána z Koldína a zpravidla nechyběl v běžných knihovnách 2. poloviny 17. století. Během svého života sepsal, sestavil či zkomponoval kolem 30 děl s právní tematikou, která publikoval v latině a němčině. Tento praktik ovlivňoval českou právní praxi v podstatě až do josefinských reforem. Jeho příručky, extrakty, kodexy, manuály, alfabatické slovníky právních pojmů byly nezbytnou pracovní pomůckou pro tři generace českých právníků. Měl dva syny, kteří měli další potomstvo. Některé jeho knihy se dostaly do fondu Vědecké knihovny v Olomouci.²⁶³

V díle M. Goldasta *Politica imperialia, sive discursus politici* (Frankfurt nad Mohanem, 1614)²⁶⁴ jsou na rubu přední předsádky latinská elegická disticha:

„AD LECTOREM:

HRADECI si cui sit cura Politica curae:

Theiologique graves, Philologique graves:

HUBECIUS sic sit Vates, Themidosque Sacerdos:

Dispeream totus, totus et inteream!

Quem colere absistam nunquam, dum vixero, Testis

Sit mihi, scrutatur qui Cor et [Ile?] DEUS!

Pendeat infami trahe Furcifer impius ille,

Qui ruptum cupiet foedus amicitiae.“

Jejich autorem byl humanista Jan Hubecius (po roce 1570–1632),²⁶⁵ který studoval v Praze a později působil v Kutné Hoře jako správce tamních škol. V roce 1599 odešel do Hradce Králové jako dozorce škol a v letech 1625–1629 byl královéhradeckým primátorem. Publikoval řadu latinských básní. V Goldastově knize zanechal místy marginální poznámky a na přední desku se středovou kosočtvercovou plotnou s vázou s květinami nechal vyrazit iniciálové supralibros „MIHC 1615“ [= M. Ioannes Hubecius Czaslaviensis]. Na zadní desce vidíme holubici s ratolestí, rovněž v kosočtvercové plotně.

Z knihovny prozatím neidentifikovaného zahraničního šlechtice pochází konvolut tří tisků anglických a jednoho francouzského z počátku 17. století (např. obhajoba kardinála Roberta Bellarminiho) s heraldickým exlibris na oválném štítku: ve štítě vidíme potok pošikem, v kle-

260 TTHB, 9993/Kinsky 14.

261 MAŠEK 2008, s. 491.

262 TTHB, 9993/Kinsky 323. BALÍK 2008, s. 871; FEJTOVÁ 2001, s. 636; JIREČEK 1903, s. 420; KLABOUCH 1958.

263 NOVOTNÝ 2010, s. 89–106; NOVOTNÝ 2010a.

264 TTHB, 9993/Kinsky 95.

265 RUKOVĚTĚ 2, s. 362–364.

notu dvě křídla rovněž s potokem pošikem. Okolo erbu je deviza „Constantia in Factis – In dictis Veritas“.²⁶⁶

Ač v knihovně nenalzáme zjevné provenienční stopy po Františku Ferdinandovi hraběti Kinském (1738–1806) ani po hraběti Filipovi Kinském (1745–1827), lze předpokládat, že většinu knih získali právě oni. Rok před odkoupením podílu Františka Ferdinanda Filipem, tj. v roce 1778, byl sepsán katalog této knihovny *Catalogus bibliothecae illustrissimae familiae Kinskyanae*. Katalog je svazkový a vytvořil jej Carolus Marvel, univerzitní knihovník.²⁶⁷

Po převozu do Řezna byla do knih vlepena heraldická exlibris s Řádem zlatého rouna a textem: „FÜRSTLICH THURN UND TAXISSCHE HOFBIBLIOTHEK“. Do heraldického exlibris byla vepsána signatura. Toto moderní exlibris většinou zakrývá velkou část předního přičeští. Je možné, že starší provenienční značky a poznámky jsou ukryty pod ním. Celkem knihovna obsahuje 790 bibliografických jednotek,²⁶⁸ tj. 1760 svazků, především ve francouzštině (360 titulů) a latině (320 titulů), 105 titulů je v němčině, 10 v italštině a 2 v češtině. Ze 16. století pochází 39 titulů, ze 17. století 310 titulů, z 18. století 450 titulů a 20 titulů je z počátku 19. století. Obsahem souboru tisků 16. století je téměř výhradně historie, nejčastěji turecká, např. Lonicerův *Chronica Turcica, in quibus Turcorum origo, principes, imperatores, bella... exponuntur* (Frankfurt nad Mohanem, 1578),²⁶⁹ německá Wurstenenova *Germaniae Historici Illustres* (Frankfurt nad Mohanem, 1585),²⁷⁰ nebo historie belgická. Všechna díla 16. století jsou v latině, kromě již zmíněné německé lékařské knihy, a českých *Akt tiech wssech wicij*²⁷¹, která pro krále Ferdinanda I. vytiskl v roce 1547 Bartoloměj Netolický.

Fond tisků 17. století obsahuje opět díla historická, zpočátku se udržuje zájem o turecké války. Řada knih se věnuje dějinám Čech, např. *Bellum hussiticum* Theobalda Zachariase z roku 1621²⁷² nebo Husovo *Variorum Discursuum Bohemicorum Nervii Continuatio XIII. Der Hussittenglock dreyzehender Klang* (s. l., 1620).²⁷³ Z první poloviny 17. století pochází soubor „malých republik“ vydávaných elzevírským nakladatelstvím v Leydenu (Polsko, Litva, Skotsko aj.), z druhé poloviny pak několik podobných popisů evropských zemí vydávaných Ženevě (Rusko, Skandinávie). V průběhu století stoupá počet právníckých knih, např. opakovaně se setkáme s tématem fideikomisu, např. Philipp Knipschild: *De fideicommissis familiarum nobilium sive de bonis, quae pro familiarum nobilium conservatione constituuntur* (Ulm 1654).²⁷⁴ Církevním právem se zabývá devítisvazkové dílo Domenica Toschiho. Více než deset titulů sepsal již výše zmíněný český právník Johann Jacob Weingarten. Vedle stále častější němčiny pozvolna stoupá počet knih ve francouzštině, z konce století pochází v Amsterdamu vydávaný čtyřsvazkový slovník *Le grand dictionnaire historique ou melange curieux de l'histoire sacrée et profane*. Z dalších oborů se ojediněle vyskytuje několik děl o zahradnictví nebo architektuře. Mezi tisky počátku 18. století nalezneme ještě některá latinská díla právnícká, např. Samuela Strykia nebo Huga Grotia, později dominuje francouzština. Četná jsou díla historická, např. Giovanni Sagredo: *Histoire de l'empire Ottoman* (Paříž, 1724–1732), rozsáhlá *Histoire militaire du règne de Louis le grand, roy de France* (Paříž, 1726) markýze Quincyho nebo *Negociations secrètes touchant la paix de Munster et d'Osnabrug* (La Haye, 1725–1726), dokumentující průběh jednání o vestfálském míru. Téměř dvacetisvazkový je soubor *Les con-*

266 TTHB, 9993/Kinsky 138.

267 HANDBUCH 1996, s. 257.

268 HANDBUCH 1996, s. 254.

269 VD16, L 2463.

270 VD16, W 4675.

271 KNIHOPIS, K00105.

272 VD17, 23:23155P.

273 VD17, 14:069870E.

274 VD17, 1:020680Y.

temporaires, ou aventures des plus jolies femmes de l'âge présent (Paříž, 1781–1783). V němčině se objevují moderní díla o hospodářství, např. *Allgemeines Oeconomisches Lexicon* Georga Heinricha Zickeho (Lipsko, 1731) a především soubor deseti spisů německého merkantilisty Paula Jacoba Marpergera. Z druhé poloviny 18. století a z počátku 19. století pochází několik děl o chemii. Z bohemikální literatury lze upozornit na cyklus knih popisující 14 jednotlivých českých krajů *Kurzverfaßte Beschreibung des ... Kreises*, vydávaný v Praze v závěru 18. století. Jazykově české jsou pouze artikule českého sněmu z let 1736–1737. Překvapivě jen ojediněle nalezneme cestopis, stejně jako díla antických autorů, která ve fondu též prakticky absentují. I jinde oblíbená teatralia jsou zastoupena jen několika svazky francouzských libret.

Institut d'études slaves: Bohemikální fondy v pařížských knihovnách

MATĚJ MĚŘIČKA

*„J'aurai l'agréable occasion d'aller rendre visite à L'Institut d'Études Slaves qui, depuis la guerre, dirige et développe les relations intellectuelles entre nos Républiques.“*²⁷⁵

Začátky Institutu slovanských studií v Paříži (1919–1936):

Dne 17. října 1923 byl za přítomnosti prezidentů Československé a Francouzské republiky slavnostně otevřen Institut slovanských studií v Paříži (Institut d'études slaves, IES). Kde jinde začít provenienční výzkum bohemikálních fondů ve Francii než v knihovně Institutu, který vznikl za přímé podpory československé vlády a který, i když se z počáteční dominantní orientace na Československo brzy vymanil a nyní věnuje pozornost všem slovanským jazykům a kulturám, si stále uchovává znatelné sympatie k českému prostředí.²⁷⁶

Dle vzpomínek Tomáše G. Masaryka vznikala myšlenka na založení IES v letech 1916–1918 v diskusích Ernesta Denise (1849–1921) s Edvardem Benešem a jím samotným.²⁷⁷ Institut byl pak založen v roce 1919 Ernestem Denisem a vzápětí vznikly i asociace československých a jugoslávských studentů fungující pod jeho záštitou. Postupně byla navazována spolupráce s dalšími státy včetně SSSR po jeho uznání Francií v roce 1924. Smyslem Institutu bylo prohlubovat slavistický výzkum, popularizovat jej, vytvářet prostředí pro studium slavistiky, zprostředkovávat Francouzům svět Slovanů a Slovanům svět Francouzů a nabídnout profesorům a studentům ze slovanských zemí místo setkávání vzájemně i s francouzskými kolegy. Institut byl budován v době zvýšeného zájmu francouzské veřejnosti o slovanské národy a zároveň v době vzniku nástupnických států po rozpadu Rakouska-Uherska. Dostalo se mu podpory francouzské vlády, která v něm viděla politický nástroj směrem ke slovanským zemím i podpory některých nástupnických států, především Československa a Jugoslávie. Přesto IES zůstal primárně vědeckou institucí.²⁷⁸

275 Citace z projevu T. G. Masaryka v Elysejském paláci z 16. října 1923 uvedená na obálce publikace INAUGURATION 1923. V překladu: „Měl jsem tu příležitost navštívit Institut slovanských studií, který od války řídí a rozvíjí intelektuální vztahy našich republik.“

276 Během realizace projektu Provenio jsme kromě IES navštívili i další pařížské knihovny. Některé z nich jako *Bibliothèque universitaire des langues et civilisations (BULAC)*, *Bibliothèque de l'Institut de France* a *Bibliothèque de la Ville de Paris* budeme v následujícím textu zmiňovat pouze v souvislosti s IES. Zcela stranou pak necháme *Bibliothèque littéraire Jacques Doucet*.

277 INAUGURATION 1923, s. 21.

278 MILLET 1979, s. 21–31.

Československá vláda měla na vzniku a rozvoji IES eminentní zájem. Dvanáctého srpna 1921 přijal československý parlament zákon, jímž daroval Pařížské univerzitě (*Université de Paris*) jeden milion franků na potřeby IES a na založení katedry slovanské historie a civilizace (*chaire d'histoire et de civilisation des Slaves*) pojmenované na počest zakladatele IES, který téhož roku zemřel, katedra Ernesta Denise (*chaire d'Ernest Denis*). Peníze byly využity na zakoupení a upravení sídla IES v rodinném domě Ernesta Denise v *Rue Michelet*, kde sídlí dodnes. Knihovna jako logická součást Institutu byla diskutována již v roce 1921 na stránkách prvních publikací *Revue des Études Slaves (RES)*, kterou lze považovat za tiskový orgán IES. Nejpозději na jaře 1922 již probíhalo budování československého knižního fondu, jak svědčí komunikace mezi Ministerstvem školství a národní osvěty ČSR a IES.²⁷⁹ Oficiálně byla ale založena až 1. července 1924. Téhož roku vznikala dle zápisů z valného shromáždění (*assemblée générale*) a zasedání výboru (*réunions de bureau*) její vědecká koncepce, zatímco praktická organizace zabrala několik následujících let.²⁸⁰

Na počátcích jejího budování se zásadním způsobem podílel André Mazon (1881–1967),²⁸¹ budoucí výrazná postava IES a vědec se silnými vazbami na Československo. Sledování vývoje knihovny, a především československé části v letech od jejího založení do roku 1967 není bez jeho osoby představitelné. Mazonova korespondence dochovaná v IES navíc umožňuje zaplnit minulost knihovny dalšími postavami, o kterých bychom se jinak nedozvěděli.²⁸²

André Mazon přichází do Paříže a do IES v roce 1923. Zároveň nastupuje na místo profesora slovanských jazyků a literatur na *Collège de France*, kde vystřídal významného slavistu Louise Légera (1843–1923). Dříve, od roku 1918, působil Mazon jako profesor na *Université de Strasbourg*. Odsud řídil vydávání *Revue des Études Slaves*, kterou spoluzaložil s ředitelem IES Antoinem Meillem (1866–1936) a členem předsednictva Paulem Boyerem (1864–1949). Prvně jmenovaný byl jeho učitelem během studií na *École pratique des Hautes Études* a druhý na *École des Langues orientales vivantes*.²⁸³ Mazonova síť kontaktů ve slovanském světě je rozsáhlá. Ještě před válkou vyučoval francouzštinu na Univerzitě v Charkově (*Charkivskij nacionalnij universitet imeni V. N. Karazina*), a absolvoval několik dlouhých pobytů v Praze.²⁸⁴ Ani za války nezapomněl na studium. Sloužil u *Armée d'Orient* a strávil mnoho času ve Florině, městě v Řecké Makedonii se silnou slovanskou menšinou, kde se zajímal o makedonštinu. IES mezitím již překonal některé počáteční problémy. Po administrativní stránce zajistil svoji existenci i nezávislost spojením s *Université de Paris* a zajistil si dlouhodobé financování svých aktivit. V momentě Mazonova příjezdu do Paříže Institut organizuje stipendijní pobyty Francouzů v Československu a Jugoslávii a obráceně Čechoslováků a Jugoslávčů ve Francii. Poskytuje prostory a podporu jednotlivým sekcím, tedy sdružením studentů a stipendistů z příslušných zemí. Kromě vydávání RES vydává Institut i publikace z oboru slavistiky. Má „filiálku“ v podobě Francouzského institutu v Praze (*Institut français de Prague*). Pražský in-

279 ARCHIV IES BIBLIOTHEQUE, Přípis Ministerstva školství a národní osvěty Sekretariátu Slovanského institutu (L. Eisenmann), č. j. 41680/1922, v Praze 19. dubna 1922. Dopis informuje o časopisech, které budou pravidelně zasílány Institutu.

280 GALMICHE 2020, s. 65–82.

281 K André Mazonovi viz též: PROVENIO, <https://provenio.net/records/4d40646c-88f3-4c95-9c1e-e41c3172290b>.

282 Fond André Mazon v Archivu IES čítá na 82 archivních kartonů. Část korespondence Andrého Mazona najdeme i v českých archívech. Z větších celků zmiňme přijatou korespondenci Hanuše Jelínka nebo Václava Tilleho, obě uložené v LA PNP.

283 VAILLANT 1969, s. 6–10.

284 Z jeho předválečných českých kontaktů se v archivu IES dochovalo například několik přijatých dopisů literárního historika, děkana Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně Miroslava Haškovce, které dokládají čilé vědecké kontakty a vzájemnou výměnu odborných knih, nebo dopis od básníka a tajemníka Českého zemského muzea Františka Kvapila z roku 1914, kterým Mazona žádá o pomoc pro dceru a manželku, které posílá do Paříže. První studovat a druhou za poznáním tamního život, aby o něm mohla referovat v českém tisku.

stitut byl partnerskou institucí pařížského institutu. Jeho prostřednictvím byl pražský ústav napojen na Pařížskou univerzitu, která dozírala na jeho program, personální obsazení i regule. Pražský institut měl za cíl rozvíjet intelektuální vztahy mezi zeměmi a od počátku byl budován jako ústav poskytující alternativní vysokoškolské vzdělání. Nabízel možnost seznámit se s francouzským vzděláváním i s veličinami z francouzských univerzit, aniž by bylo nutné opustit Prahu. Ústav nebyl právníkou osobou a měl problém se získáním sídla. S tím pomohla pražská *Alliance Française* a postupně došlo k propojení obou pražských institucí.²⁸⁵ Mezi francouzskými profesory přednášejícími v pražském institutu nalezneme i francouzského filologa a lingvistu Ferdinanda Brunota (1860–1938), jehož korespondence a poznámky týkající se cesty do Prahy zůstaly zachovány v Knihovně Francouzského institutu (*Bibliothèque de l'Institut de France*)²⁸⁶.

Vraťme se však k IES. V roce 1923 je knihovna v následujícím postavení. Institut má přístup ke knihovně Ernesta Denise, která se nachází v části budovy, kde stále žije vdova po jejím zakladateli.²⁸⁷ K dispozici jsou rovněž knihy, které na žádost zaslala československá vláda. Český stipendista, doktor filozofie a sekretář československé sekce IES Jan Frček (1896–1942), který se staral o organizaci knihovny, popisuje československý fond takto: „12. prosince 1923 požádal Institut ministerstvo vzdělávání v Praze o nové knihy pro československou část knihovny. Téměř všechny žádané knihy byly již obdrženy. Knihovna obsahuje aktuálně pěkný výběr české literatury, zejména literatury moderní a současné, všechny staré české texty v edicích, všechna filologická periodika a téměř všechny české filologické práce a velkou část německých.“²⁸⁸ Jan Frček dále uvádí, že knihy zapisoval do provizorního seznamu, aby se předešlo hromadění duplikátů. Funkční však knihovna ještě zdaleka není, jak vysvítá z Frčkovy žádosti o doplnění fondu adresované Ministerstvu školství a národní osvěty: „Návrh neobsahuje všech oborů vědních a také v těch oborech, jichž se týká, není úplný a přesný; to proto, že neměli jsme po ruce žádné bibliografické pomůcky a ani bibliografie uvedené v mnohých dílech vědeckých, jež jsou ve zdejší knihovně, nebyly nám dostupné, protože knihovny nedá se dosud užívat.“²⁸⁹

André Mazon se okamžitě zapojuje do diskuse o budoucí podobě knihovny. Dle jeho představ je potřeba zaplnit mezeru v pařížských knihovnách vytvořením *bibliothèque séminaire*, jakési studijní či příruční knihovny, která poskytne badatelům prostor ke studiu, potřebné publikace a odborná periodika. Její tvorba by měla být první fází výstavby knihovny IES, vzhledem k menší organizační náročnosti a větší potřebnosti. Teprve ve druhé fázi má být vytvořen tzv. generální fond. V podstatě klasická knihovna, byť v porovnání s ostatními pařížskými knihovnami s výrazně odlišným členěním. Namísto čistě geograficko-politického členění bylo aplikováno spíše členění epistemologické, i když nedávný politický vývoj zejména střední Evropy byl reflektován. Vymezen je tak fond ruský, ale i maloruský (ukrajinský) či běloruský. Česká a slovenská literatura je naproti tomu spojena do fondu československého.²⁹⁰ André Mazon byl na schůzi 20. března 1924 pověřen spolu s Louisem Eisenmannem

285 LENDEROVÁ 1994, s. 58.

286 Prameny k působení Ferdinanda Brunota v Československu viz BRUNOT.

287 Denisova knihovna je dodnes samostatným fondem a je uložena v pracovně ředitele IES. Vzhledem k širokým osobním kontaktům původního majitele s českým prostředím nepřekvapí řada věnování a autografů významných českých osobností. Například Alois Jirásek mu věnoval v roce 1919 svoji knihu *Temno*. Tamtéž se dochovala i zdravotní československých žen k 70. narozeninám Ernesta Denise ve formě svitku s podpisy Dr. Alice G. Masarykové, Hany Benešové, Libuše Bráfové-Riegrové a dalších.

288 ARCHIV IES INSTITUTION, *Réunion du bureau, séance du 20. mars 1924*.

289 ARCHIV IES BIBLIOTHEQUE, *Dopis Institutu d'études slaves Ministerstvu školství a národní osvěty ze 14. prosince 1922*.

290 Více o organizaci knihovny viz GALMICHE 2020.

(1869–1937),²⁹¹ tehdejší generálním tajemníkem (*secrétaire général*) IES, organizačními pracemi spojenými s růstem knihovny: sestavením seznamu knih potřebných pro seminární knihovnu, organizací stávající knihovny, sestavením seznamu knih pro československý fond, které mají být doručeny prostřednictvím zmocněnce Františka Špiška (1877–1970)²⁹² a které již byly přislíbeny československou vládou. Další organizace knihovny jako celku byla diskutována na schůzi 2. prosince a Mazon na ní podal podrobný výčet dosavadních prací a budoucích opatření. Seminární knihovna se měla stát více exkluzivní a přístup do ní měli mít studenti povolen jen na základě doporučení profesorů a posouzení ze strany pracovníků knihovny.

O svých aktivitách informuje Mazon i na následujících zasedáních. Na schůzi 1. června 1928 shrnuje svoje dosavadní působení v knihovně IES. Připomíná, dar československé vlády, který od roku 1921 čítá již pět set svazků, vzpomíná také na řadu pomocníků a spolupracovníků. Z těch českých můžeme jmenovat jazykovědce Václava Machka (1894–1965), který sestavil provizorní inventář, Karla Stloukala (1887–1957), historika a archiváře (vytvořil v IES část svého výzkumu) či byzantologa Františka Dvorníka (1893–1975), jehož práce *Les Slaves, Byzance et Rome au IXème siècle* vyšla v roce 1926 v rámci prací publikovaných IES.²⁹³ Mazon připomíná i řadu „studentů“, kteří dokončili v IES své práce, mezi nimi například archeologa Josefa Skutila (1904–1965), který na stipendium francouzské vlády pobýval v Paříži v letech 1927–1928. Měl zde dokončit svou práci *Prehistorická topografie Čech*.²⁹⁴ Ale především se vyjadřuje k vlastní pozici v knihovně: „Ale toto centrum (Institut) vyžadovalo totéž, co vyžadovala naše knihovna. A v tomto směru jsem na sebe vzal odpovědnost, o kterou se se mnou ostatně nikdo nepřel, snad jen pan Boyer, a to jen ve snaze mě podpořit a pomoci mi všemi možnými způsoby. Pokud se tato knihovna rozrostla způsobem, který vidíte dnes, pokud místnosti, které jí byly přisouzeny, již nedostačují a hrozí, že se přelije do sousedících prostor a vyrosté buď do výšky tří pater nebo se rozšíří v horizontálním směru až do vedlejšího domu, neobviňujte z toho předsednictvo, které na to nemá vliv. Jsou vinni snad jen tím, že mi dali volnou ruku.“²⁹⁵

291 Louis Eisenmann byl současně profesorem na *chaire Ernest Denis* na *Université de Paris*. Od roku 1925 do roku 1937, kdy zemřel, byl ředitelem Francouzského institutu v Praze. Zároveň měl v akademickém roce 1928/9 svůj cyklus přednášek na Karlově Univerzitě. Vzhledem k jeho vytížení se zdá, že to byl právě Mazon, kdo na sebe vzal organizaci prací v knihovně.

292 Ferdinand Špišek, středoškolský profesor francouzštiny působící až do počátku roku 1919 na reálném gymnáziu v Praze v Křemencově ulici. Díky své dobré znalosti francouzštiny, francouzského prostředí a také díky své pověsti odborníka v otázkách moderní výuky živých jazyků byl vyslán jako člen československé delegace na mírovou konferenci do Paříže s pověřením vytvořit mezi oběma zeměmi systém školských a kulturních styků. V té době se již znal s Ernestem Denisem, s nímž se seznámil v Paříži během svého předválečného studijního pobytu. Roku 1919 poznal v Praze i Louise Eisenmanna, který přijel do Československa spolu s Francouzskou vojenskou misí jako její politický poradce. Měl za úkol získat zde informace o československém školském systému; ty mu měl na základě pověření státního tajemníka ministerstva školství Františka Drtiny poskytnout právě Špišek. Oba muži tak zahájili oboustranně užitečnou spolupráci na poli česko-francouzských školských styků. Viz RAKOVÁ 2011, s. 22–25.

293 Profesor Univerzity Karlovy František Dvorník zanechal stopu i v *Bibliothèque de l'Institut de France*, kde nalezneme jeho dílo *Saint Venceslas, duc de Bohême, martyr* (BIBLIOTHEQUE IE, sign. NS d 20201). Publikace vyšla v roce 1929 k tisíciletému výročí zavraždění sv. Václava v omezeném nákladu čtyři sta kusů. V knize je vložen program slavnosti k výročí konané v Československu a dopis organizačního výboru s pozvánkou. Kniha byla zřejmě adresována francouzskému historikovi a členu Francouzského institutu specializujícího se na počátky křesťanství Jacquesu Zeillerovi. Další výtisk téže knihy nalezneme i v BIBLIOTHEQUE IES, sign. Ts 1296.

294 Mezi dary knihovně IES je ale jiné jeho dílo: SKUTIL, Josef. *Soupis antických mincí nalezených na Moravě. Numismatický časopis československý*, 3 (1927). BIBLIOTHEQUE IES, sign. Ts 1058.

295 „Mais ce centre vaudra aussi, ce que vaudra notre bibliothèque. Et, à cet égard, j'ai pris une responsabilité que personne, d'ailleurs, ne m'a disputée, sauf M. BOYER, pour m'encourager et m'aider de toutes les façons. Si cette bibliothèque a pris le développement que vous lui voyez aujourd'hui, si des pièces qui lui avaient été réservées elle menace de déborder dans les pièces voisines et de gagner soit en hauteur jusqu'au 3ème étage, soit dans le sens horizontal jusqu'à l'immeuble d'à côté, n'allez pas en accuser le Bureau dont les pouvoirs viennent d'expirer. Il est innocent: sa seule faute est de m'avoir laissé faire.“ ARCHIV IES INSTITUTION, *Réunion du bureau, séance du 1. juin 1928*.

Dále se hájí, že splnil zadání z hlediska finanční náročnosti a že vedle nákupů knih, věnoval většinu své energie knihovním výměnám a organizaci darů: „Právě organizaci knižních výměn, a snad mohu říci darů, jsem věnoval mnoho času během posledních pěti let. Zajisté ne proto, že by mě tento úkol nějak zvlášť přitahoval. Ale popravdě, nevěděl jsem, komu bych ho mohl svěřit. Aby byl úspěšně naplňován, bylo potřeba jisté znalosti bibliografie slovanských zemí, základní představa o přesné povaze a relativní hodnotě různých publikací, osobní známosti s akademii, vědeckými spolky, knihovnami a rovněž s úřady Ministerstva veřejného vzdělávání, zkrátka, dostatek zkušeností a známostí umožňujících obrátit se na potřebné osoby a být vyslyšen. Musím ostatně poznamenat, že dary byly dobrovolné, a že pokud jsem už musel žádat o štědrost naše slovanské přátele, vždycky jsem u nich našel dobrou vůli.“²⁹⁶

Mazonovo tvrzení o vlastní osobě může znít poněkud nadneseně, ale víceméně odpovídá realitě. Již na *Université de Strasbourg* se věnoval tvorbě bohemikální knihovny a měl tedy zkušenosti s komunikací s československými úřady.²⁹⁷ Dále měl velice širokou síť kontaktů vybudovanou v dobách svých studií a během redigování *Revue*. V archivu IES se dochovaly například dopisy prvního profesora filologie na Masarykově univerzitě v Brně Václava Vondráka (1859–1925), který napsal v dubnu 1922 toto: „Velectěný pane kolego! Přijměte především vřelé díky za laskavé zaslání sešitů *Revue des études slaves*. První sešit přinesl mi kol. Trávníček z Prahy a vyřídil mi, že mi jej Vy posíláte, druhý mi přinesl od *Championa* z Paříže bezpochyby též na Váš pokyn. [...] Nyní pracuji usilovně na druhém vydání své *Vergleichende Grammatik d[er] slav[ischen]. Spr[achen].* a vezím již dlouho v kapitole o slovanském přízvuku, která jest nad míru nesnadná, avšak našel jsem již *ledacos*, co nám vysvětluje záhady lépe dosavadní výklady. O některých otázkách bylo by záhodno psátí podrobněji v časopise, a tak bych Vám mohl zaslati nějaký článek pro Vaši *Revue des études slaves*, kdybyste si přál.“²⁹⁸

Podobně si Mazon dopisoval s českým lingvistou a profesorem Univerzity Karlovy Oldřichem Hujerem (1880–1942), slovinským literárním historikem žijícím v Praze a zakladatelskou osobností Slovanského ústavu Matijem Murkem (1861–1952), filologem a slavistou Bohuslavem Havránkem (1893–1978), archeologem Luborem Niederlem (1865–1944), generálním sekretářem Akademie věd Karlem Kadlecem (1865–1928) a dalšími. Z dopisů často zaznívá úcta k Mazonovi jako vědecké kapacitě, ale také přátelský tón odkazující na osobní setkání. Zvlášť vřelý vztah měl s profesorem komparatistiky a dějin slovanských literatur na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně a později na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze Jiřím Horákem (1884–1975)²⁹⁹. Například v dopise z 26. prosince 1925 Horák velice podrobně informuje o novinkách československé vědy, nově vyšlých či teprve chystaných publikacích a konferencích. Běžná byla nejspíš i vzájemná výměna knih: „R. 1924 se konal v Praze – jak jsem Vám psal – sjezd národopisných pracovníků československých. O sjezdu čes-

296 „C'est à l'organisation de ces échanges et je puis le dire, de ces dons que j'ai cru devoir consacrer une grande partie de mon temps durant ces cinq dernières années. Non pas, certe, que cette besogne eut pour moi un attrait particulier. Mais je ne sais, en vérité, à qui j'aurais pu la confier: il fallait pour la poursuivre avec succès une certaine connaissance de la bibliographie des pays slaves, quelque notion du caractère exact et de la valeur relative des diverses publications, des relations personnelles avec les Académies, les sociétés savantes, les Bibliothèques, et même les bureaux des Ministères de l'Instruction publique, en un mot, assez d'expérience pour s'adresser à qui il fallait et pour être écouté. Je dois dire, d'ailleurs, que des dons ont été spontanés et que, lorsque j'ai du solliciter la générosité de nos amis slaves, je n'ai jamais manqué de trouver auprès d'eux tous, la bonne grâce la plus obligeante.“ ARCHIV IES INSTITUTION, Réunion du bureau, séance du 1. juin 1928.

297 ARCHIV IES BIBLIOTHEQUE, Připis Ministerstva školství a národní osvěty č. j. 58635/22 z 14. října 1922 André Mazonovi.

298 ARCHIV IES MAZON, Dopis Václava Vondráka André Mazonovi z 1. dubna 1922.

299 Vice k osobě Jiřího Horáka viz PROVENIO, <https://provenio.net/records/2f825884-0fe4-4925-abfe-a6c955a4449a>.

koslovenském vydala *Národopisná společnost českoslov. souborné dílo Úkoly a cíle národopisu československého mou redakci. Dostal jste tento svazek? Ne-li, prosím, napište mi, dám jej poslati. Letos na jaře jsem vydal nákladem Slovenské matice Knížku o lidových baladách slovenských. Je tam otištěno 50 vybraných balad a k tomu úvod a poznámky. Vyjde také lyrika, o níž nyní pracuji. [...] Všecky tyto tři práce jsou již vysázeny a právě mám doma korektury. Všecko to vyjde po novém roce a dovolím si zaslati Vám výtisky.“³⁰⁰*

Nebyla to ale jen síť přátelských a kolegiálních vazeb. Mazon dovedl umně využívat pomoci svých studentů, jak vzpomíná André Vaillant (1890–1977): „Poznal jsem André Mazona v roce 1921. Byl jsem tehdy studentem na stáži v Bělehradě a on mě požádal, abych mu opatřil nějaké údaje o jugoslávských publikacích pro jeho rubriku v prvním svazku *Revue des Études slaves*. Od té doby jsem s ním nepřestal spolupracovat a stal se mi neocenitelným průvodcem. A velice brzo také přítelem, neboť po prvotní nejistotě, vyvolané pocitem přísnosti a náročnosti pod jeho jinak dokonalou zdvořilostí, jsem pochopil, že tuto přísnost aplikoval především na sebe samotného, neboť byl oddán svému cíli: zabezpečit vědecký život Institutu slovanských studií a své revue.“³⁰¹ Tento přístup zobecňuje Yves Millet na přístup celého IES. Jakmile byli francouzští stipendisté v cílových zemích, byla jejich aktivita velice pečlivě sledována.³⁰²

Podobně využíval Mazon i českých stipendistů ve Francii po jejich návratu do vlasti. Za příklad může sloužit již zmiňovaný Jan Frček, středoškolský profesor, knihovník, slovanský filolog a překladatel do francouzštiny. Ten využil během svého studia na Filozofické fakultě UK stipendia francouzské vlády a v letech 1920–1921 studoval ve Francii. Po získání doktorátu učil krátce na středních školách v Brně a Praze, aby se vzápětí opět vrátil do Paříže. Mezi léty 1923–1928 působil jako lektor na *École nationale des langues orientales vivantes* a zároveň se stal i tajemníkem československé sekce IES a podílel se na vzniku dalších lektorátů češtiny ve Francii. Ve svém dopise z roku 1938 Frček, informuje Mazona, že nastoupí na místo knihovníka ve Slovanské knihovně v Praze (tehdejší název Slovanská knihovna Ministerstva zahraničních věcí). Za tímto účelem žádal Mazona o atestaci, potvrzující, že se účastnil organizace knihovny IES, aby mu byly odpuštěny některé kurzy na knihovnické škole, kterou musel kvůli novému místu navštěvovat. Mazon atestaci pravděpodobně poskytl, Frček se skutečně knihovníkem stal a z dopisu z 10. dubna 1939 vyplývá, že spolu dohadovali výměnu knih, kterou ale přerušila okupace Československa.

Mazonovy diplomatické schopnosti a obětavost pro knihovnu a vědu obecně může demonstrovat jeho snaha o navázání francouzsko-sovětských vědeckých kontaktů po obnovení diplomatických vztahů mezi Francií a Sovětským svazem. Byl jedním ze čtrnácti francouzských vědců iniciujících vznik *Comité français des relations scientifique avec la Russie*. Jeho cílem bylo prohloubit vědeckou spolupráci, umožnit pobyty francouzských vědců v Rusku a ruských ve Francii, a organizovat výměnu odborných knih. Komitét měl zůstat striktně vědecký a vyvarovat se jakýchkoli politických aktivit. V roce 1917 tak antibolševik Mazon, který byl dokonce v Rusku zatčen, v roce 1920 zahájil spolupráci se sověty, aby zachránil akademický svět podobně jako jeho přítel Sergej Oldenburg (1863–1934). Díky nové spolupráci odjíždí Mazon v roce 1926 do Sovětského svazu s pověřením získat knihy pro *École des langues orientales, Université de Strasbourg* a IES. Knihovní výměnu s ruskými akademickými insti-

300 ARCHIV IES MAZON, Dopis Jiřího Horáka André Mazonovi z 26. prosince 1925.

301 „J'ai connu André Mazon en 1921, quand j'étais boursier d'études à Belgrade et qu'il m'a demandé de lui fournir quelques indications sur les publications en Yougoslavie, pour sa chronique du premier tome de la *Revue des Études slaves*. Depuis, je n'ai pas cessé d'être son collaborateur, et il a été pour moi un guide précieux. Et très tôt un ami: car, après avoir été un peu inquiet par ce que je sentais de rigueur et d'exigence sous sa parfaite courtoisie, j'avais compris que cette riqueur s'exerçait d'abord sur lui-même, parce qu'il s'était dévoué à une oeuvre: assurer la vie scientifique de l'Institut d'Études slaves et de sa revue.“ VAILLANT 1969, s. 7.

302 MILLET 1979, s. 24.

tucemi obnovil Mazon již před založením Komitétu díky přátelství s Oldenburgem. Při další návštěvě v roce 1927 navázal spolupráci se státním nakladatelstvím v Leningradu (Lenotgiz). Zprostředkoval nákup knih i Julesu Patouilletovi (1862–1942) pro univerzitní knihovnu v Lyonu, nebo André Vaillantovi či Borisi Unbegaunovi (1898–1973) pro jejich vlastní knižní sbírky. Dodejme, že o tvorbě jeho vlastní knihovny se prameny nezmiňují. Situace se začíná komplikovat na počátku 30. let. Pracovník *Bibliothèque publique de Leningrad* André Laronde (1940–2011) během vyšetřování přiznává spolupráci s francouzskou ambasádou a zmiňuje i Mazona. Přes tyto nepříjemnosti i přes snahu ruské strany zneužít spolupráci k vlastním propagandistickým účelům, spolupráce přetrvávala až do druhé světové války. Na rozdíl od některých členů komitétu Mazon nebyl příznivcem sovětského režimu, ale svých ruských kolegů akademiků. Jeho spolupráce s bolševiky měla své hranice a byla motivována primárně vědeckou prací.³⁰³

S podobnou vervou se vrhl i do spolupráce s československou stranou, kterou mu navíc vedle četných osobních vazeb usnadňovalo spojenectví s Francií, existence Francouzského institutu v Praze a funkční výuky francouzštiny na českých školách. Vedením knihovny pražského institutu byla mimochodem pověřena další z Mazonových studentek Madeleine David-Vokounová (1902–1989)³⁰⁴. Jak sama vzpomínala v korespondenci s André Mazonem³⁰⁵ přišla do Prahy jako stipendistka československé vlády společně s další Mazonovou žačkou Noemi Ripkovou (1896–1983)³⁰⁶ v roce 1925. Madeleine David-Vokounová již jako knihovnice studovala u Bedřicha Hrozného (1879–1952), který v roce 1927 psal André Mazonovi a žádal pro ni stipendium. Podobně jako další z Mazonových studentů měla i ona se svým učitelem velice vřelý vztah a udržovala kontakty i s dalšími členy jeho rodiny, zejména v Praze žijící dcerou Jacqueline Mazonovou (1918–2008)³⁰⁷.

Shrňme tedy, že v období před druhou sv. válkou je organizační úloha André Mazona takřka nezastupitelná. Jedná se o období prudkého rozvoje československého knižního fondu v IES, přičemž jednoznačně převažovaly dary československé vlády, ministerstev, či státních institucí. Za zmínku stojí i dar sto padesáti knih od československých legionářů, nebo dar prezidenta Masaryka v roce 1931. Mezi soukromými donátory vyniká jednoznačně André Mazon, jehož dary nejsou sice objemné, ale zato velmi časté a dohromady tvoří nezanedbatelné množství knih. Bohužel nelze určit, zda se jedná o přímé dary, nebo spíše dary Mazonem zprostředkované. Najdeme mezi nimi i publikace, které dostával jako redaktor RES, ať už šlo o články autorů nebo publikace zasílané „výměnou“, jak dokládá například dopis historika a profesora Filozofické fakulty Univerzity Karlovy Jaroslava Bidla z roku 1922. Tehdy působil Mazon ještě ve Štrasburku, ale můžeme předpokládat, že i později postupoval stejně: „*Velectěný pane kolego! Sdělil jsem Vaše přání stran Českého časopisu historického kolegovi Pekařovi a tento hodlá na Vaši adresu poslati poslední ročník za rok 1921 a hned také obdržíte ročník 1922, který nyní vyjde. Za Revue des études slaves budeme Vám ovšem velice vděční.*“³⁰⁸

303 RJÉOUTSKI 2011, 95–113.

304 K její osobě a činnosti bližší viz KAŠPAROVÁ 2020a; KAŠPAROVÁ 2020b.

305 ARCHIV IES MAZON, Dopis Madeleine Vokoun-Davidové André Mazonovi z 9. října 1945.

306 Manželka významného českého politika Huberta Ripky Noemi studovala ve Štrasburku francouzskou a německou literaturu. V roce 1919 tam složila jako jedna z prvních žen doktorát. Stala se dopisovatelkou listu *Les Dernières nouvelles de Strasbourg*, pro který zaslala zprávy o dění v Československu v duchu česko-francouzského spojenectví. Studovala slovanské jazyky na pařížské Sorbonně. V Praze působila od roku 1927 jako profesorka na francouzském institutu Ernesta Denise. Vedla zde kurzy francouzské literatury a překladů z češtiny do francouzštiny.

307 Více o pražském pobytu Jacqueline Mazon viz KAŠPAROVÁ 2021, s. 56–78.

308 ARCHIV IES MAZON, Dopis Jaroslava Bidla André Mazonovi z 4. dubna 1922.

André Mazon ředitelem (1937–1959):

Byla to nepochybně jeho obětavá práce popsána v předchozí části, která vedla v roce 1937 po smrti Antoina Meilleta ke zvolení Mazona ředitelem IES. V archivu se opět dochovala řada blahopřejných dopisů k tomuto jmenování. Za všechny nechme promluvit Jiřího Horáka: „*Drahý příteli! Jménem ředitelství semináře pro slovanskou filologii university Karlovy v Praze Vám upřímně blahopřeji k předsednictví Slovanského ústavu v Paříži. Jmenování jen formálně potvrdilo skutečnost, vždyť všichni víme, že jste funkci předsednickou vlastně zastával již déle.*“³⁰⁹

Z hlediska personálního byl rok 1937 přelomový. Kromě ředitele IES umírá i jeho pražský protějšek Louis Eisenmann a na jeho místo ředitele pražského Institutu nastupuje Sébastien Charléty (1867–1945). Ten však zůstává v Paříži, zatímco v Praze zajišťuje kontinuitu Alfred Fichelle (1889–1968), který se staral o administrativní stránku fungování pražského institutu již dříve.³¹⁰ Zatímco knižní pozůstalost Antoina Meilleta nebyla pro československý fond nijak významná,³¹¹ knižní pozůstalost Louise Eisenmanna ho obohatila zásadním způsobem.³¹² Z korespondence mezi Eisenmannovou vdovou a IES vyplývá, že šlo zejména o dar knih ve slovanských jazycích. Zbylá část v neslovanských jazycích měla být věnována *Université de Paris*. V případě duplikátů navrhlo IES poslat knihy také štrasburské univerzitě.³¹³ V přírůstkové knize československého fondu je evidováno celkem 349 titulů předaných v roce 1938 a dalších 35 knih označených „*legs. Eisenmann*“ z 80. let. Ve druhém případě se mohlo jednat pouze o přesun z jiného fondu. V jeho knihách najdeme dvě věnování od překladatele díla Ernesta Denise Jindřicha Vančury (1855–1936)³¹⁴ či knihu od T. G. Masaryka *Zur russischen Geschichts- und Religionsphilosophie* s podpisem Edvarda Beneše.³¹⁵ Jak bylo zvykem u významných darů a nákupů byly i tyto knihy označeny exlibris se jménem a vyznačením funkce, kterou majitel zaujímal ve vzdělávacím systému a v Institutu. Ke knižním darům byl navíc připojen i obraz Prahy, který byl Eisenmannovi darován tehdejším ministrem školství Ivanem Dérerem (1884–1973) a který dodnes visí v ředitelské pracovně IES.

Pozůstalost bývalého profesora na *chaire Ernest Denis* Louise Eisenmanna, která byla do přírůstkové knihy československého fondu zapisována postupně v letech 1938–1939, se prolíná s nákupy a dary další významné postavy Institutu a československo-francouzské spolupráce Fusciena Dominoise (1888–1938).³¹⁶ Někdejší student Paula Boyera a Ernesta Denise se za první světové války setkal s Edvardem Benešem, když se snažil zdokonalit své jazykové znalosti na *École des Langues orientales vivantes*, kde budoucí ministr zahraničí vyučoval. Na Boyerovo doporučení si ho všimli francouzští diplomaté a šéf vojenské mise v Československu generál Maurice Pellé (1863–1924). V roce 1926 se Dominois vrátil z Československa

309 ARCHIV IES MAZON, Dopis Jiřího Horáka André Mazonovi z 24. listopadu 1937.

310 Alfred Fichelle přišel do Čech jako civilní zaměstnanec francouzské vojenské mise a v roce 1923 „*service de la propagande*“. Více viz HNILICA 2009, s. 17.

311 Evidujeme pouze pět knih označených jeho exlibris, mezi nimiž je například kniha *Krok a jeho dcery* od středoškolského profesora Karla Kramáře.

312 Více k osobě a knižní pozůstalosti Louise Eisenmanna viz PROVENIO, <https://provenio.net/records/9248c-509-ce6c-4493-9a02-3e0511a42929>.

313 ARCHIV IES BIBLIOTHEQUE, Dopis Mdm. Eisenmann řediteli IES, André Mazonovi, z 16. prosince 1938 a kopie odpovědi ze 4. ledna 1939.

314 VANČURA, Jindřich. *Arnošt Denis*. Praha, 1923. BIBLIOTHEQUE IES, sign. Ts 11225 a DENIS, Arnošt. *V boji*. Praha, 1923. BIBLIOTHEQUE IES, sign. Ts 397a

315 MASARYK, Tomáš G. *Zur russischen Geschichts- und Religionsphilosophie*. Jena, 1913. BIBLIOTHEQUE IES, sign. Ts 7146/I.

316 Více k osobě Fusciena Dominoise a jeho knižní pozůstalosti viz PROVENIO, <https://provenio.net/records/88d-93fa6-68fd-4b64-9c4d-65335cd22c49>.

do Paříže a nastoupil na *École des Langues orientales vivantes* jako učitel českého jazyka a civilizace. Zůstal však v kontaktu s československými politiky, zejména Edvardem Benešem a Milanem Hodžou (1878–1944). I díky těmto kontaktům se mohl v roce 1938 nabídnout, že prostřednictvím československé vlády zacelí mezery ve sbírkách knihovny IES. K tomu však již nejspíš nedošlo. Fuscien Dominois byl upřímným přítelem mladého státu Čechů a Slováků a Mnichovskou dohodou byl silně zasažen. Umřel náhle 26. října 1938.

V dopise rektorovi *Université de Paris* z 13. ledna 1939 Mazon oznamuje záměr odkoupit knihovnu zemřelého Dominoise s odůvodněním, že se jedná ve francouzském prostředí o unikátní knihovnu české literatury a literatury k českým dějinám. Mělo jít přibližně o tři tisíce svazků, většinou vzácných, které měly být uloženy v Institutu a duplicity pak v knihovně Univerzity.³¹⁷ Z března téhož roku máme od Mazona a Blancharda, kteří pozůstalost prozkoumali, detailnější popis části, která byla předána IES. Šlo přibližně o dva tisíce svazků tvořených ze dvou třetin knihami historickými a literaturou v českém a slovenském jazyce a asi dvacítku periodik v těchto jazycích. Zbylou třetinu tvořila díla v jazyce ruském, francouzském, anglickém a německém týkající se slovanských studií. K tomu přináležel ještě soubor čtyřiceti svazků výstřižků z českých a slovenských periodik z let 1920–1938.³¹⁸

Finanční situace rodiny Fusciena Dominoise nebyla nejlepší ani za jeho života. Skromný plat učitele mu nestačil ani přes opakovanou finanční pomoc od československého ministerstva zahraničí. Není tedy divu, že na rozdíl od jiných, nešlo v případě jeho pozůstalosti o dar, ale Institut knihy odkoupil od jeho vdovy v roce 1939 za cenu patnáct tisíc franků. S nákupem musela finančně pomoci Pařížská univerzita. Z další komunikace se dozvídáme, že na žádost kolegů z *École des langues orientales vivantes* vyplatil Institut vdově další tři tisíce franků podpory z fondu československých stipendií na rok 1938–1939. Souhlas s vyplacením dalo ministerstvo zahraničí a Mazon žádost odůvodnil službami, které Dominois prokázal francouzským zájmům ve střední Evropě.³¹⁹

Věnoval-li se Mazon v předchozím období svého působení v IES převážně knihovně a vydávání RES (v roce 1939 se na Mazona obrací Jan Frček: „*en tant que l'ancien directeur de la Bibliothèque de l'Institut d'études slaves*“), ve funkci ředitele i s ohledem na mezinárodní dění na něj čekaly odlišné úkoly. O tom, že vztahy IES k Československu nebyly čistě pragmatické, svědčí způsob, jakým se jeho nový ředitel André Mazon, který si jinak hlídal obraz vědce nechávajícího politiku spíše stranou, postavil k nastupující krizi mladého státu. Jeho dopis Édouardu Daladierovi z 22. září 1938, tedy ještě před podpisem Mnichovské smlouvy, ukazuje nejen jeho hluboké sympatie k Československu, ale i vědomí toho, jak hlubokou ránu zasadí toto rozhodnutí budoucí vědecké spolupráci se státy střední a východní Evropy nehledě na výsledek nevyhnutelného vojenského střetu.³²⁰ Dopis stejně jako další aktivity na podporu Československa se minuly účinkem, získaly si ale minimálně uznání u českých přátel. V Mazonově knižní pozůstalosti se mezi jinými nachází kniha *Za francouzskou civilizací* od spisovatele žijícího střídavě v Praze a Paříži Emanuela Siblíka (1886–1941) vydaná v roce 1935 s věnováním André Mazonovi krátce po podpisu Mnichovské dohody: „*Panu profesovi André Mazonovi v době těžké krise tradičních znaků civilizace jeho rodné země, s vřelým přáním, aby se opět našla taká, jaká je líčena v této knížce, přátelsky věnuje spisovatel Emanuel Siblík v Praze, v říjnu 1938.*“³²¹

317 ARCHIV IES BIBLIOTHEQUE, Dopis André Mazona rektorovi *Université de Paris* ze 13. ledna 1939.

318 ARCHIV IES BIBLIOTHEQUE, Zpráva popisující pozůstalost Fusciena Dominoise z 29. března 1939.

319 ARCHIV IES BIBLIOTHEQUE, Kopie dopisu André Mazona Madame Dominoise ze 4. července 1939 a kopie dopisu André Mazona ministru zahraničních věcí z 5. května 1939.

320 LETTRE 1979, s. 13.

321 SIBLÍK, Emanuel, *Za francouzskou civilizací*. Praha, 1935. BIBLIOTHEQUE IES, sign. Ts 11021. Více k osobě Emanuela Siblíka viz PROVENIO, <https://provenio.net/records/ad66f8cb-04d5-462f-acc6-61fcc7e0a15b>.

Podobný postoj zaujal i „ředitel“ pražského institutu Alfred Fichelle, který Mnichovskou dohodu označil za cyklon, který smetl jedním rázem společné dílo, láskyplně budované téměř po celou generaci.³²² Toto tušení se rázem potvrdilo. Francouzský institut v Praze omezil částečně své aktivity již v zimním semestru po podepsání Mnichovské dohody.³²³ Následná okupace Československa zasáhla výrazně i IES, který přišel o částku 25 000 franků poskytovanou ročně československou vládou. Přes tyto komplikace zorganizoval IES ještě 7. března 1940 oslavu nedožitých devadesátých narozenin T. G. Masaryka a jak vyplývá z dopisu jednoho z tehdejších řečníků diplomata, od července 1940 ministra exilové vlády v Londýně Štefana Osuského (1889–1973), navzdory situaci pokračoval v československo-francouzské spolupráci: „*Můj drahý příteli. Přesunutím československé maturitní zkoušky na venkov, jste znovu prokázal neúnavnou a ušlechtilou oddanost naší věci a ukázal jste svými činy zájem, který máte, aby se nikdy nepřetrhala duševní spřízněnost, která tak silně přispívá k vytvoření neochvějného staletého přátelství našich zemí.*

Chtěl bych vám za to vřele poděkovat. Jsem rád, že mohu využít této příležitosti, abych vám vyjádřil svoji vděčnost za vše, co jste v minulosti udělal a stále děláte, aby francouzsko-československé intelektuální vztahy byly ještě plodnější, se snahou usnadnit naší mládeži přístup k nedocenitelnému pokladu humanistické kultury, který je jim předáván skrze péči vynikajících učitelů Francouzské univerzity.“³²⁴

Vypuknutí války s Francií znamenalo zastavení činnosti Institutu. Ale již na zasedání z 1. června 1940 Mazon oznamuje, že IES bude moci znovu otevřít 20. října díky podpoře Jeana Marxe (1884–1972), ředitele *Service des œuvres françaises à l'étranger*, Alfréda Fichella, ředitele Francouzského institutu v Praze a Henriho Mazeauda (1900–1993), v letech 1934–1939 ředitele Francouzského institutu ve Varšavě. Navíc byli IES nově k dispozici dva pracovníci pražského institutu. Jedním z nich byla i učitelka Francouzského lycea v Praze paní Marie Scherrer-Dolgorouky (1902–?),³²⁵ přítelkyně Madeleine David-Vokounové a další z Mazonových žaček, která převzala pozici knihovnice. V československém fondu není překvapivě stopa této znalkyně Nerudova díla nijak významná, a to přesto, že knihy, které Institutu darovala v 50. letech, označila obdarovaná instituce exlibris typu *ex dono*, které napovídá že její pozůstalost patřila mezi ty objemnější. Mezi nemnohými svazky se vyjímá kniha Alberta Pražáka (1880–1956) *Vrchlickému nablízku* s autorovým věnováním: „*Paní Marii Dolgoruké-Cherrové srdečně a s díkem za její objevné bádání o Nerudovi 31. 10. 1946 Albert Pražák.*“³²⁶

Vraťme se ještě k osudům André Mazona a Institutu ve válečných letech. Záhy po okupaci Paříže, se Mazon přesunul do Lyonu, ale nadále se snažil zůstat v korespondenčním kontaktu se svými kolegy a přáteli. V Archivu IES nalezneme mezi jinými dopis jeho žáka Marcela Aymonina (1911–1984) toho času zaměstnaného u *Service de la Censure v Clermont-Ferrand*, ze 17. července 1940, ve kterém shrnuje Mazonovi osudy své a dalších přátel. V dalším zacho-

322 LENDEROVÁ 1994, s. 76.

323 LENDEROVÁ 1994, s. 79.

324 „*Mon cher Maître et ami. Une fois de plus vous venez, en consacrant vos soins à faire passer en province les examens de maturité tchécoslovaque, de manifester votre inlassable et précieux dévouement à notre cause, et de montrer, par des actes, l'intérêt que vous prenez à ce que jamais ne se relâchent les affinités spirituelles qui contribuent si puissamment à rendre inaltérable l'amitié séculaire de nos deux pays. Je tiens à vous en exprimer mes vifs remerciements. Je suis heureux de saisir cette occasion de vous exprimer ma reconnaissance de tous ce que vous avez fait dans le passé et continuez d'accomplir dans le présent, pour rendre toujours plus fécondes les relations intellectuelles franco-tchécoslovaques, en vous ingéniant à faciliter à notre jeunesse la participation au trésor inestimable de la culture humaniste qui leur est dispensée par les soins des maîtres éminents de l'Université de France.*“ ARCHIV IES MAZON, Dopis Štefana Osuského André Mazonovi z 26. dubna 1940.

325 Více k osobě Marie Scherrer-Dolgorouky viz PROVENIO, <https://provenio.net/records/d9d50777-6de4-471f-a-c6b-5f3ce184536b?loca>. O ní viz též KAŠPAROVÁ 2021, s. 56–78.

326 PRAŽÁK, Albert. *Vrchlickému nablízku*. Praha, 1945. BIBLIOTHEQUE IES, sign. Ts 7191.

vaném dopise z 28. září 1940 Aymonin, toho času ve Vichy, přesvědčuje Mazona k návratu do Paříže, kde ho postrádají, a stýská si na nepřístupnost knihoven. Zároveň žádá o možnost studia v knihovně IES. Další stopu máme až z 19. prosince 1941, kdy se Mazon účastní v Paříži schůze výboru IES, která byla na dlouhou dobu schůzkou poslední. Z ní se dozvídáme, že aktivity Institutu jsou takřka úplně utlumeny, ale knihovna stále funguje.

Mimochodem velice podobný osud měl i pražský institut. Několik Francouzů zůstalo v Čechách i po vypuknutí války, ti se pak postarali o to, aby francouzský institut v Praze zůstal v činnosti. Majitelem budovy ve Štěpánské ulici byla Pařížská univerzita, ta svěřila dům do správy českého advokáta a dovolila, aby se sem nastěhoval osvětový sbor pražského magistrátu. Alfréd Fichelle sice oficiálně zastavil téměř celou výuku, v budově však směla zůstat soukromá jazyková škola, pod jejímž pláštikem se konaly kurzy francouzské civilizace, navštěvované poměrně velkým počtem věrných frankofilů. V budově zůstala rovněž knihovna. Fichelle před svým odjezdem odevzdal duplikát klíčů paní Raymonde Coupée-Zajícové (1901–1976), Francouzce, provdané za Čecha a díky přednáškové činnosti dobře známé i mimopražským členům Aliance Française.³²⁷ Její zásluhou mohla knihovna po celou dobu okupace sloužit české vědecké veřejnosti. Bez osvětlení, v nevytopeném sále se scházeli věrní frankofilové, které těsně po válce André Mazon přirovnal ke křesťanům z katakomb.³²⁸

Snad právě tyto aktivity spolu se zásadovým postojem a jeho podporou československých emigrantů ve Francii pomohly André Mazonovi v očích poválečných československých politických představitelů, minimálně někdejších londýnských exulantů. To potvrzuje jednak knižní dar československé londýnské vlády IES v roce 1944 i dopis Huberta Ripky (1895–1958), poválečného ministra zahraničního obchodu, ve kterém uvádí, že nepochybuje o rychlém obnovení předválečné intelektuální spolupráce, ale že bude potřeba ji postavit na účinnější organizaci a lépe vybraných lidech. Především však spoléhá na Mazonovu osobu.³²⁹

K očekávanému obnovení spolupráce v předválečném měřítku již nedošlo. Z přírůstkové knihy sice můžeme soudit, že byly obnoveny knižní dary ze strany československého státu, respektive ministerstev vzdělávání a informací. Obnovena byla i spolupráce s akademickými institucemi jako Akademií věd (českou i slovenskou) a některými nakladateli (Orbis). Ale politická podpora z české i z francouzské strany se již nemohla rovnat té předválečné. Výrazně poklesl vliv IES na organizaci stipendijních pobytů Francouzů ve slovanských zemích. Pozornost Institutu se navíc přeorientovala směrem k Sovětskému svazu, který dokonce přijal některá opatření přímo proti této instituci. Na ně reagoval IES při volbě nových kandidátů do výboru tak, že volil jména, která by mohla komunistickým představitelům více konvenovat. „Výbor upřednostňuje jména Henri Wallon, profesor Collège de France a spisovatel Jean Richard Bloch. M. Labry podtrhuje vhodnost tohoto výběru pro odstranění některých opatření přijatých vůči IES ze strany SSSR.“³³⁰

Obnova československo-francouzské spolupráce spočívající na nových lidech, jak navrhol Hubert Ripka, neproběhla bezchybně. Novým ředitelem Denisova institutu v Praze se stal Marcel Aymonin, jeden z mála Francouzů, k němuž měli představitelé komunistické moci důvěru.³³¹ Marcel Aymonin patřil mezi Mazonovy žáky a snad i přátele. Udržovali spolu, jak

327 K její osobě viz PROVENIO, <https://provenio.net/records/be7d120c-a44b-4ab4-94ad-ef00f6bdfc78> a KAŠPAROVÁ 2020a, s. 6–24.

328 LENDEROVÁ 1994, s. 79.

329 ARCHIV IES MAZON, Dopis Huberta Ripky André Mazonovi z 2. prosince 1944.

330 ARCHIV IES INSTITUTION, Réunion du Conseil de direction, 20. janvier 1945.

331 LENDEROVÁ 1994, s. 83.

jsme ukázali výše, korespondenční kontakty i v obtížných válečných dnech. Avšak již z těchto dopisů je zřejmá Aymoninova ambicióznost. V září 1940 se sám Mazonovi nabízí jako možný vyučující češtiny na *École des langues orientales* vzhledem k nepřítomnosti Marca Veye (1899–1979) a Emanuela Šrámka (1881–1954). Jedním z jeho argumentů byla i možnost využívat knihovnu školy a Institut pro svoji práci. Mazonovu odpověď bohužel neznáme. Po válce se však Aymonin významné funkce dočkal. Slavnostního otevření Institutu v Praze, které mělo kromě samotného zahájení provozu také vrátit důvěru obyvatel ve Francii a kulturní spolupráci s ní, se účastnil i André Mazon. Z pochopitelných důvodů však již nebylo možné navázat na předválečnou činnost a koncepcí kulturní spolupráce a činnost pražského Institutu doznala výrazných změn. Institut měl napříště hrát mnohem méně roli „univerzitní“ instituce, neměl se již soustředit tolik na vzdělávání, nýbrž měl se stát místem, kde bylo možné nalézt poučení o francouzských metodách – tedy myšlenkových a pracovních postupech. Mnohem více než univerzitou „en miniature“ měl být „Maison de France“ (Domem Francie), tedy nejen vzdělávacím, ale i kulturním centrem.³³²

Únorový převrat, který znepokojil pražskou francouzskou komunitu, nechával nového ředitele Aymonina zřejmě chladným. V dopisu z 19. března 1948, ujišťuje Mazona, že jeho dcera je v pořádku a že se sám brzy vypraví do Paříže a navštíví ho, aby spolu mohli prodiskutovat situaci v Československu. Aymonin přímo zpochybňoval vážnost situace: „Omlouvám se, že odpovídám se zpožděním. Předně mi dovoluňte sdělit, že Jacqueline se daří dobře. Její porozumění problémům této země jí dává vnitřní klid, kterým by se jistí Francouzi žijící v Československu měli obrnit.“

Koncem příštího týdne se s manželkou chytáme navštívit Paříž. Budeme takto moci, pokud dovolíte, pokračovat v naší rozmluvě z ledna a beze spěchu probrat události, které tak náhle upoutaly pozornost – a také nesmírnou představivost – světového tisku. Není ostatně lehké, ačkoli nezbytné, v určitém ohledu izolovat tyto události od mezinárodní situace, ve které se odehrávají. Ať tak či tak naše kulturní spolupráce se nezdá nijak ohrožena. Naši zaměstnanci všude pokračují ve své práci bez překážek a problémy nenastaly dokonce ani během krizových dní.“ Dále informuje o připravovaných oslavách šestistého výročí založení Univerzity Karlovy, kterého by se bylo, dle jeho názoru, dobré zúčastnit.³³³

André Mazon se skutečně této oslavy zúčastnil, jak dokládá i Aymoninův přípis, kterým žádá celní úřady, aby umožnily Mazonovi návrat s knižními dary, které od představitelů univerzity obdržel. Návštěva Prahy proběhla nikoli pod hlavičkou IES, ale *Collège de France*, kde byl Mazon profesorem. Během krátké návštěvy Prahy si nebylo zřejmě možné učinit obrázek o skutečném stavu věcí, Mazon měl však bezpochyby k dispozici řadu jiných svědectví o vývoji v Československu. Vedle jeho vlastní dcery byl tou dobou v Praze jako stipendista až do července 1948 i Henry Granjard (1900–1979), budoucí významný člen výboru IES. Prahu následně opustil z rodinných důvodů.³³⁴

332 HNILICA 2009, s. 126.

333 „Pardonnez-moi de vous répondre avec quelque retard, mais laissez-moi vous dire, tout de suite que Jacqueline va bien et que son intelligence des problèmes de ce pays lui donne un calme intérieur dont certains Français de Tchécoslovaquie feraient bien de s'armer.“

J'ajoute également sans tarder que nous comptons, ma femme et moi, nous rendre pour quelques jours à Paris vers la fin de la semaine prochaine. Nous pourrions ainsi reprendre, si vous le permettez notre conversation du mois de janvier et analyser à loisir les événements qui ont soudain concentré l'attention - et aussi la prodigieuse imagination - de la presse mondiale. Il n'est d'ailleurs pas aisé, encore qu'indispensable à certains égards, d'isoler ces événements de la conjoncture internationale dans laquelle ils se situent.

Quoi qu'il en soit, nos échanges culturels ne semblent nullement menacés. Notre personnel a partout poursuivi sa tâche sans aucune entrave pendant les journées mêmes de la crise.“ ARCHIV IES MAZON, Dopis Marcela Aymonina André Mazonovi z 19. března 1948.

334 ARCHIV IES MAZON, Dopis Henry Granjarda André Mazonovi z 31. července 1948.

Přesto na zasedání řídicí rady v Paříži v červenci 1949 představil ředitel Aymonin výroční zprávu, v níž neskrýval svůj optimismus. „*Od té doby, co se Československo stalo lidovou demokracií, velké množství Francouzů mnohokrát projevilo obavu..., že jak naše vzdělávací ústavy, tak naši kulturní činnost potká nevyhnutelný osud. Musíme po pravdě říci, že rok a půl po pražské revoluci... se podobné proroctví nevyplnilo. Podotknu, že přes obtíže, se kterými se setkáváme v každodenní práci, nic nespádá k myšlence, že naše činnost v Československu bude na začátku příštího školního roku silně omezena nebo dokonce paralyzována...*“³³⁵

Jak se dále vyvíjela spolupráce mezi Paříží a Prahou a oběma muži, není snadné určit. Žádné další dopisy se již nedochovaly. Jisté je pouze to, že francouzská vláda měla jiné představy o kulturní reprezentaci země, Aymonina k 1. lednu 1950 odvolala a poslala jako kulturního ataše do Sofie, kde byl francouzský institut již zlikvidován. Aymonin i zde oddaně sloužil nové vládnoucí garnituře.³³⁶ V roce 1950 se do Prahy vrátil, aby 27. dubna vystoupil na zvláštní tiskové konferenci, kde označil Francouzský institut za „centrum špionáže“, doslova pošpinil některé ze svých bývalých spolupracovníků a na závěr požádal o politický azyl v Československu.³³⁷ Pražský institut byl 1. května 1951 definitivně uzavřen.

I když od roku 1948 dochází k postupnému omezování, a nakonec faktické likvidaci česko-francouzské kulturní spolupráce, v přírůstkových knihách IES se i nadále objevují dary československé vlády, resp. Ministerstva informací. Jen vedle knih TGM a dalších prvorepublikových představitelů, obvyklých v předchozích obdobích, se objevují publikace spisů Klementa Gottwalda a dalších prominentů nového režimu. Poprvé se mezi dárci výrazněji prezentuje československé velvyslanectví v Paříži, které bude v této roli vystupovat i v následujících letech, zatímco dary československé vlády a ministerstev ustanou a zanikne i přímá komunikace po linii vláda – IES. Jedinou výjimkou bude rok 1950 a dar několika „ideově nezávadných“ knih marxistických historiků od ministerstva informací.

Kromě několika větších souborů knih z ambasády, Československého spisovatele nebo edice Blahoslav a výměny s akademickými institucemi přicházejí spíše drobné dary. Z českých donátorů zmiňme kulturního ataše Československého velvyslanectví v Paříži do roku 1948 Rudolfa Kepla (1876–1958). Jeho pravidelné, byť objemem menší dary, evidujeme po celá padesátá léta. Z členů Institutu je nadále aktivní především André Mazon. Daruje obvykle knihy právě vydané, tedy cíleně získávané pro knihovnu, nebo jemu věnované a jím knihovně postoupené. Zmiňme drobný časopisecký článek *Alexandreida* literárního historika Františka Svejkovského (* 1923) s věnováním z roku 1956.³³⁸ Vedle Mazona je dle zápisů z výboru IES pro komunikaci s Československem a přesuny knih důležitá osoba lingvisty Marca Veye.³³⁹ Oproti tomu Vladimír Bučík (1892–1980),³⁴⁰ od roku 1950 nový knihovník odpovědný za organizaci a správu knihovny, se věnoval převážně ruskojazyčným fondům.

Statistiky přírůstků v 50. letech svědčí o rozšiřování fondu přibližně stovkou knih ročně, ale ze zápisů z jednání vyplývá, že kontakty s Československem a SSSR byly komplikované a složitější než např. s Polskem. V roce 1951 také nebyl jediný československý stipendista ve Francii a obráceně francouzský v Československu. (Je zajímavé že v roce 1955 byla tato výměna částečně obnovena se SSSR.) Jak již víme, právě stipendisté tvořili v předcházejícím období podhoubí

335 HNILICA 2009, s. 143–144.

336 LENDEROVÁ 1994, s. 83.

337 HNILICA 2009, s. 149.

338 SVEJKOVSKÝ, František. *Alexandreida. Česká literatura*, 4 (1856), č. 2. Uloženo v BIBLIOTHEQUE IES, sign. Gs 1341.

339 ARCHIV IES INSTITUTION, *Réunion du Conseil de direction*, 20. prosince 1957. Sám Marc Vey však dle přírůstkové knihy věnoval do československého fondu jen minimum knih.

340 Více k osobě Vladimíra Bučíka viz PROVENIO, <https://provenio.net/records/c65cd37c-d996-4825-b37e-ca6ef3f42dcf>.

budování knihovny a napomáhali výměně knih. Zároveň citelně chyběly finanční příspěvky od zahraničních vlád, v minulosti mnohdy štědrých. I tak vyvíjel Institut úsilí o udržení kontaktů mimo jiné pomocí pořádání konferencí, kam byli zváni i čeští akademici. Např. v roce 1957 měl přijet ředitel Fonetického ústavu FF UK Bohuslav Hála, ředitel Ústavu českého jazyka při Československé akademii věd Bohuslav Havránek a ředitel Katedry českých dějin FFUK Václav Husa. Jistota, že přednášející, byť se nejednalo o oponenty režimu, přijedou, nebyla stoprocentní. Bohuslav Havránek je také v roce 1958 výslovně zmíněn mezi donátory, i když v přírůstkových knihách jeho jméno nenajdeme. Ve stejném roce se v Paříži konala expozice československé knihy. O této události jsme nenašli žádné zprávy, ale z přírůstkových knih vyplývá, že knihy darované na tuto výstavu skončily právě v československém fondu IES. Jednalo se převážně o knihy současných autorů: Marie Majerové, Ivana Olbrachta, Marie Pujmanové, či nově vyšlá díla klasiků české literatury: Karla Čapka, Vladislava Vančury a dalších.

Nejvýznamnějším počinem padesátých let pro československý fond a potažmo pro celou knihovnu byl přesun knihovny významného francouzského slavisty, profesora slovanských jazyků a literatur na *Collège de France* a propagátora česko-francouzských styků Louise Légera z *Bibliothèque Thiers* do IES (knihovna byla fyzicky přesunuta, ale vlastnictví zůstalo nezměněné).³⁴¹ Jednalo se o více než padesát tisíc svazků, mezi nimiž bylo nemálo bohemikální literatury. Légerova knihovna zůstala i v novém úložišti zachována jako samostatný fond s vlastní původní kartotékou. Na nevhodné umístění Légerovy knihovny v *Bibliothèque Thiers*, příliš vzdálené a obtížně přístupné studentům slavistiky, upozorňoval André Mazon v zápisech z jednání již v roce 1928 (!) Rodící se knihovna tehdy postrádala některé tituly důležité pro slavistiku, zejména ze druhé poloviny 19. století, které byly již těžko k sehnání, ale nacházely se právě v Légerově knihovně. Mezi nimi nalezneme i exempláře s dedikacemi autorů, například propagátora slovanské vzájemnosti Edvarda Jelínka (1855–1897),³⁴² česko-francouzských vztahů Emanuela z Čenkova (1868–1940),³⁴³ či propagátora francouzské kultury v Čechách Ferdinanda Náprstka (1824–1887).³⁴⁴ V knižních fondech *Institutu de France* přesto dodnes nalezneme několik knih s Légerovou stopou. Jde o jeho vlastní knihy věnované *Académie des inscriptions et belles lettres*³⁴⁵ a *Académie des sciences morales et politiques*.³⁴⁶ K přátelům Louise Légera patřil i Josef Václav Frič (1829–1890), se kterým vydal v roce 1867 knihu *La Bohême historique, pittoresque et littéraire*. V Knihovně města Paříže je uložen exemplář této knihy, s věnováním Josefa Václava Friče francouzskému historikovi Henri Martinovi (1810–1883) zapsaným během Fričovy návštěvy Paříže 22. července 1867.³⁴⁷

Odchod André Mazona 1960–1967:

Po obtížných padesátých letech vidíme na začátku let šedesátých mírnou změnu k lepšímu. Důvodem je nepochybně i jisté uvolnění na straně socialistických republik. Za této situace v lednu 1960 přichází na pozici prezidenta IES marxistický historik Roger Portal.³⁴⁸ S ohle-

341 *La Bibliothèque Thiers* spadá podobně jako *Bibliothèque de l'Institut de France* pod Francouzský Institut.

342 JELÍNEK, Edvard. *Zapomenutý kout slovanský*. Praha, 1894. BIBLIOTHEQUE IES, sign. Leger 611 in 8.

343 ČENKOV, Emmanuel. *Romantikové*. Praha, 1919. BIBLIOTHEQUE IES, sign. Leger 270 in 12.

344 HEYDUK, Jaroslav. *Cymbál a husle*. Praha, 1876. BIBLIOTHEQUE IES, sign. Leger 240 in 12. Stopu Louise Légera nalezneme i v českých archivech. V roce 1923 přivezl Hanuš Jelínek z Paříže fragment jeho korespondence o rozsahu cca jednoho archivního kartonu, který je dnes uložen v Literárním archivu Památníku národního písemnictví. Viz BAŤHA 1962.

345 LEGER, Louis. *Le Monde slave: voyages et littérature*. Paris, 1873. BIBLIOTHEQUE IF, sign. 8° S 373 C1.

346 LEGER, Louis. *Les Intérêts français en Bohême: à propos du Consulat général de France à Prague, lettre à un député*. Paris, 1906. BIBLIOTHEQUE IF, sign. 8° N. S. 6767 (W).

347 FRIČ, Josef – LEGER, Louis. *La Bohême historique, pittoresque et littéraire*. Paris, 1867. BIBLIOTHEQUE VP, sign. 125110. Viz též PROVENIO, <https://provenio.net/records/1094dce6-1c57-4756-852d-ddfda086e98b>.

348 Roger Portal dle přírůstkových knih československého fondu daroval jen několik jednotlivin s jednou výjimkou a tou je rok 1988, kdy předal do fondu 36 knih.

dem na československý fond, ve kterém nezanechal výraznou stopu je pro nás zajímavější jméno generálního tajemníka IES, profesora ruského jazyka a literatury a znalce děl Ivana Sergejeviče Turgeněva a Karla Hynka Máchy Henriho Granjarda.³⁴⁹ V zápisech ze zasedání výboru z roku 1960 je zřejmé, že se podílel jak na organizování konferencí a přednášek se zahraniční účastí, tak na práci pro knihovnu. V zápise z 19. ledna 1960 lituje malých finančních prostředků, ale pochvaluje si obnovení spolupráce s Národní knihovnou a ČSAV, které se objevují mezi donátory. Současně evidujeme obnovení darů od Československého spisovatele a Svobodného slova. Nárůst darů z Československa, ale i ze SSSR, byl nepochybně důsledkem Mazonovy a Granjardovy návštěvy Moskvy a Prahy v roce 1959. Přes částečné obnovení kulturní výměny s Československem Granjard v roce 1961 uvádí, že největší přírůstky stále představují knihy zasílané redakci RES. Z domácích donátorů vedle Mazona a Granjarda vyniká ještě protestantský pastor a obdivovatel Československa, Pierre Charles Tourelle (1900–1976).³⁵⁰

Bohužel v roce 1962 Henrimu Granjardovi vypršel mandát a odmítl pro pracovní vytíženost dále pokračovat ve funkci generálního sekretáře. Následující rok jej však ve funkci sekretáře pověřeného organizováním konferencí a byl to pravděpodobně on, kdo výrazně napomohl podpisu dohody o kulturní spolupráci s Československem. V roce 1966 se Granjard jako profesor na *Faculté des lettres et science humaines à Paris* účastnil kongresu v Praze.³⁵¹ Za této, zdá se, zlepšující se situace umírá v roce 1967 André Mazon a s ním symbolicky končí i jedno historické období knihovny IES.

Období Vladimíra Pešky 1968–2000:

Události roku 1968 nastolily členům institutu mnohé otázky. Situace v Československu se dostala i na pořad jednání předsednictva IES a vzbudila velmi živou diskusi. Institut se snažil zachovat neutrální apolitickou pozici, ale zároveň se musel vyrovnat s faktem, že právě Československo stálo u zrodu IES. Nakonec bylo přijato velice opatrné prohlášení a rozhodnutí konat na konci roku československo-francouzské kolokvium jako připomínku padesátiletého výročí založení samostatného státu.

Bouřlivé změny ale probíhaly i ve francouzském univerzitním prostředí. V zápisech z předsednictva IES se sice tyto události přímo nezmiňují, ale objevují se stížnosti na nedostatečné financování aktivit Institutu a na jejich nejisté postavení. Finančně IES zajišťovala od ledna 1968 pařížská Akademie, ale dlouhodobé fungování Institutu nebylo nijak garantováno. V roce 1970 byla rozpuštěna *Université de Paris*, pod kterou IES spadal od svého založení a která jí zajišťovala organické místo v systému akademických institucí. Výpadek financování se projevil i na vydávání RES, kdy se edice ročníku 1969 zdržela až do roku 1972. Diskuse o ukotvení IES ve vzdělávacím systému trvala ještě v roce 1974, kdy zápisy z porad končí.

V roce 1968 došlo ještě k jedné změně přímo v knihovně. Po 25 letech ve funkci knihovníka skončil Vladimír Bučik, který byl vystřídán Mieczysławem Biesiekierskim. Přírůstky fondu ruské literatury po letech klesají a jsou vyváženy markantním nárůstem polského a česko-

349 Více k osobě Henriho Granjarda viz PROVENIO, <https://provenio.net/records/4fef2aa7-08e8-4157-8e-73-2258b153d48f>.

350 Více k osobě Pierra Charlese Tourelle viz ZASLOFF 2003. V letech 1920–1921 studoval v Praze za stipendium od československé vlády. V roce 1924 strávil opět rok na univerzitě v Bratislavě a následně ve Štrasburku obhájil svoji práci o Janu Husovi. Po druhé světové válce se dokonce do Československa odstěhoval. V roce 1947 získal doktorát z teologie na bratislavské univerzitě, ale z obavy před novým režimem Československo opět opustil. Během 60. let daroval přibližně šedesát knih do československého fondu IES.

351 V letech 1959–1960 se jméno Henry Granjard vyskytuje u dvaceti darovaných knih. V 80. letech pak je zapsána jeho pozůstalost čítající přibližně 70 knih. Převažují knihy týkající se K. H. Máchy a větší počet knih od Jana Mukařovského a Oldřicha Králíka.

slovenského fondu. Ten druhý vděčí za své rozšíření především odkazu Pierra Bonnoura (1900–1970). Tento francouzský historik se od 50. let až do smrti věnoval převážně dějinám zemí socialistického bloku a zejména Československa. Z jeho děl zmiňme alespoň *Histoire de la Tchécoslovaquie*, která vyšla v Paříži v roce 1968 a po určitou dobu sloužila jako základní zdroj informací o našich dějinách pro francouzské prostředí. Prostřednictvím Institutu udržoval Bonnoure čilé kontakty s českými kolegy; v prosinci 1968 to byl právě on, kdo navzdory okupaci Československa a situaci ve Francii organizoval česko-francouzskou konferenci v Paříži. Je třeba podotknout, že mnozí z českých účastníků přišli během normalizace o svou dosavadní práci, a jednalo se tak na dlouhou dobu o jejich poslední zahraniční vystoupení. Bonnourovy čilé kontakty s Československem potvrzují i dedikace v knihách, ať už od Vítězslava Nezvala (1900–1958),³⁵² Karla Pichlíka (1928–2001), nebo Jaroslava Křížka (1924–2008).³⁵³ Bonnourova pozůstalost byla zapisována v letech 1969–1979. Celkem by mělo jít o přibližně 210 knih s bohemikálním obsahem, které sloužily svému majiteli jako pracovní pomůcka a obvykle se tematicky vztahují k jeho autorským knihám a článkům. Jde o novodobé edice, v naprosté většině ze 40. až 60. let 20. století. Bonnourovu stopu nalezneme i v Univerzitní knihovně jazyků a civilizací v Paříži BULAC (*Bibliothèque universitaire des langues et civilisations*), kde je například publikace *La résistance tchèque en 1944–1945 et l'insurrection de Prague (mai 1945)* s věnováním: „*Tento článek o dvacátém výročí slavných událostí Panu profesoru Františku Ondrovčikovi uctivě a srdečně věnuje autor. V Paříži dne 4. června 65.*“³⁵⁴ Kniha zároveň nese exlibris Vladimíra Pešky (1920–2002).³⁵⁵

Postavy Františka Ondrovčíka († po 1966)³⁵⁶ a Vladimíra Pešky³⁵⁷ nás přivádějí k československé emigraci, jejíž stopa začíná být v knihovně po roce 1977 čím dál výraznější. Kupodivu se nejedná o emigraci po roce 1968, ale již předcházející vlnu z roku 1948. Výrazné místo v ní zaujímá literární vědec Vladimír Peška, který začal badatelsky působit v IES v polovině 70. let, později se stává knihovníkem a největším donátorem československého fondu v 80. a 90. letech. V letech sedmdesátých vyučoval češtinu a českou literaturu v Národním institutu východních jazyků a civilizací INALCO (*Institut national des langues et cultures orientales*),³⁵⁸ snad právě proto je jeho knižní pozůstalost rozdělena mezi knihovny IES a BULAC³⁵⁹. Jeho knihy obsahují ve větším počtu různé dedikace i stopy studia, jako poznámky,

352 Vítězslav Nezval daroval Bonnourovi svoji knihu *Bázně noci* při své návštěvě Paříže v roce 1954. Uloženo v BIBLIOTHEQUE IES, sign. Ts 8452. Tamtéž je uložena i kniha *Nedokončená, Bázně z pozůstalosti* (BIBLIOTHEQUE IES, sign. Ts 8453). Šlo o posmrtně vydanou knihu básní Vítězslava Nezvala. Tu darovala Bonnourovi jeho manželka s následující dedikací: „*Drahému příteli a přítelkyni prof. Pierre Bonnourovi a drahé Denise, kteří ke mně byli tak hodni, poslední verše Vítězslava Nezvala srdečně Fafina Nezvalová v Paříži 27. 3. 1961.*“ V PNP ve fondu Vítězslava Nezvala lze nalézt přijatou korespondenci od Pierra Bonnoura. Ten nebyl jediným komu Nezval daroval své knihy. Taktéž 9. dubna 1954 daroval knihy *Poème choisis autour du monde* a *Le chant de la paix* Jeanu Cocteau. Knihy s věnováním jsou uloženy v *Bibliothèque de la Ville de Paris* (sign. 751986 a 751985).

353 Karel Pichlík a Jaroslav Křížek mu darovali v prosinci 1968 svoji knihu *První světová válka*. Uloženo v IES BIBLIOTHEQUE, sign. Ts 11171. Viz PROVENIO, <https://provenio.net/records/ff10e685-f53d-48d8-9306-36d7d4cc68a75>.

354 BONNOURE, Pierre. *La résistance tchèque en 1944–1945 et l'insurrection de Prague (mai 1945)*. Paris, 1964. BULAC, sign. BR.G.2012.

355 Další zajímavou knihu z majetku Bonnoura představuje *Tchécoslovaquie vieille civilisation et vie nouvelle*. Praha, 1948. Uloženo v BULAC, sign. GEN.IV.2695. V knize je vpisek: „*Dr. Rudolf Turčín Praha 27. VIII. 48.*“ Tamtéž je připisována červenou pastelkou Pierre Bonnoure a vlepeno jeho exlibris vytvořené v IES. Kniha byla do BULAC přesunuta zřejmě jako duplikát. Rudolf Turčín byl historickým geografem, a právě tímto oborem se P. Bonnoure zabýval. V knize je vložen lístek z pražského dopravního podniku.

356 Více k osobě Františka Ondrovčíka viz též PROVENIO, <https://provenio.net/records/5245093f-e486-44bf-86df-7884f53931ae>.

357 Peška daroval knihy průběžně od roku 1978 do 1999. Celkem šlo přibližně o tisíc knih. Více k Vladimíru Peškovu a jeho knihám viz PROVENIO, <https://provenio.net/records/d18b72e4-cdbd-498f-a9c5-d3a0ae4c3d4f>.

358 ZATLOUKAL 2009, s. 168. Srov. též PROVENIO, <https://provenio.net/records/d18b72e4-cdbd-498f-a9c5-d3a0ae4c3d4f>.

359 BULAC převzal *Bibliothèque des langues orientales*.

podtržení a různé vpisky. Z těch jemu přímo dedikovaných může sloužit za příklad kniha od jeho bývalého učitele na Karlově univerzitě v Praze Václava Černého (1905–1987) *Studie a eseje z moderní světové literatury*, kterou obdarovaný bohatě podtrhal a opoznámkoval,³⁶⁰ nebo kniha *Politická emigrace v atomovém věku* s věnováním Pavla Tigrida (1917–2003).³⁶¹ Peška však shromáždil i knihy obsahující dedikace předchozím majitelům. Mezi nimi najdeme například knihu Hanuše Jelínka (1878–1944) *Má Francie*, kterou darovala v roce 1945 Božena Jelínková (1880–1951) slečně Jacqueline Mazonové,³⁶² další Jelínkovo dílo *Podobizny básníků sladké Francie* darované taktéž Boženou Jelínkovou jen o rok později paní Zajícové.³⁶³ Dalším Jelínkovým dílem v Peškově knihovně je *Histoire de la littérature tchèque* věnovaná autorem „na znamení starého přátelství“ francouzskému spisovateli a historikovi Jules Eugene Pichonovi (1880–1939).³⁶⁴ Do Peškovy knihovny se dostala také kniha od literární historičky Jaroslavy Václavkové (1905–1978) *Písně roku 1848* darovaná André Mazonovi v roce 1956.³⁶⁵ Vladimíra Pešku nelze odloučit od jeho dlouholetého přítele Jana Čepa (1902–1974).³⁶⁶ Prozaik, esejista a překladatel Jan Čep, emigroval z Československa taktéž v roce 1948 a s výjimkou let 1951–1955, kdy pracoval v Mnichově jako komentátor rozhlasové stanice Svobodná Evropa, působil v Paříži. Čepovy knihy se do IES a BULACU dostávaly prostřednictvím Vladimíra Pešky, kterému Čep zřejmě odkázal svou knižní pozůstalost (tyto knihy nesou vpisek: „Don de J. Čep – V. Peška“). Mezi těmito knihami nalezneme kupříkladu Čepovu vlastní tvorbu: *Malé řeči sváteční*³⁶⁷ a *Poutník na zemi*³⁶⁸ s věnováním adresovaným příteli Peškovi. Vedle Vladimíra Pešky vynikají mezi dárci manželé Jaroslav (1905–1992) a Dagmar Trnkovi.³⁶⁹ Jejich knižní dary obsahují přibližně 450 titulů. Menší část byla darována průběžně od roku 1977 až do smrti Jaroslava Trnky v roce 1992. Větší část pak byla zapisována v 90. letech jako „legs. Trnka“ („Trnkův odkaz“) a je označena zvláštním exlibris s vyobrazením Týnského chrámu a jmény obou manželů. V jejich darech a pozůstalostech nalézáme pozoruhodné knihy, které prošly již několikerým vlastnictvím. Za příklad může posloužit kniha Emanuela z Čenkova *U krbu Francie* věnovaná autorem v roce 1931 malíři Karlu Černému (1892–1965).³⁷⁰ Dalším příkladem může být kniha Františka Uhlíře (1900–1980) *Hospodářská obnova republiky*³⁷¹ napsaná v Londýně v roce 1942 a darovaná ministru pro hospodářskou obnovu exilové vlády v Londýně Jaromíru Nečasovi (1885–1945) nebo o rok později darovaná kniha *Armády budoucnosti*³⁷² od autora Rudolfa Smetánky (1887–1958).³⁷³ Trnkovy knihy nalezneme opět i v BULAC, jako například knihu Jaromíra Měšťana (1916–1965) *Útěk do Egypta* s věnováním: „Váženému a milému příteli J. Trnkovi v upomínku na jedno setkání a s vírou v mnohá další – jednou – doma: J. M. Exil – Jaro – 1957.“³⁷⁴

360 ČERNÝ, Václav. *Studie a eseje z moderní světové literatury*. Praha, 1969. BIBLIOTHEQUE IES, sign. Ts 10407.

361 TIGRID, Pavel. *Politická emigrace v atomovém věku*. Paříž, 1968. BULAC, sign. TCH.III.2665.

362 JELÍNEK, Hanuš. *Má Francie*. Praha, 1938. BIBLIOTHEQUE IES, sign. TCH.IV.2652.

363 JELÍNEK, Hanuš. *Podobizny básníků sladké Francie*. Praha, 1946. BIBLIOTHEQUE IES, sign. TCH.III.2746.

364 JELÍNEK, Hanuš. *Histoire de la littérature tchèque*. Paris, 1933. BULAC, sign. GEN.IV.17064.

365 VÁCLAVKOVÁ, Jaroslava. *Písně roku 1848*. Praha, 1948. BULAC, sign. TCH.III.2683.

366 K osobě Jana Čepa viz PROVENIO, <https://provenio.net/records/580c85fd-46b0-4bcf-9b2d-915619e7663b>.

367 ČEP, Jan. *Malé řeči sváteční*. Řím 1959. BIBLIOTHEQUE IES, sign. Ts 9787.

368 ČEP, Jan. *Poutník na zemi*. Řím 1965. BIBLIOTHEQUE IES, sign. Ts 9789.

369 Více k manželům Trnkovým viz PROVENIO, <https://provenio.net/records/0a75a028-5552-4bba-bf74-f486227de711> a <https://provenio.net/records/82a7ae57-1354-449d-812a-d793be3aacf2>. Knihy z osobní knižní sbírky manželů Trnkových, dochované v knihovně IES i BULAC, nesou společné exlibris „dr. Jaroslav et Dagmar Trnka“ Některé z nich obsahují dedikaci V. Peškovi a nesou jeho exlibris.

370 ČENKOV, Emanuel. *U krbu Francie*. Praha, 1930. BIBLIOTHEQUE IES, sign. Ts 10734

371 UHLÍŘ, František. *Hospodářská obnova republiky*. Londýn, 1942. BIBLIOTHEQUE IES, sign. T 1221.

372 SMETÁNKA, Rudolf. *Armády budoucnosti*. Londýn, 1943. BIBLIOTHEQUE IES, sign. Ts 10706.

373 U zápisu přibližně sto šedesátí položek do přírůstkové knihy v roce 1998 uvedl knihovník poznámku: „Trnka + Nečas.“

374 MĚŠŤAN, Jaromír. *Útěk do Egypta*. Mnichov, 1957. BULAC, sign. BR.P.1570. Identická kniha tentokrát s věnováním autora Janu Čepovi je uložena i v BIBLIOTHEQUE IES, sign. Ts 7229.

Dalším českým emigrantem, který zanechal zejména v 80. letech svou stopu v IES, byl již zmiňovaný František Ondrovčík. Členem IES se stal již v roce 1966 na přímluvu Marca Veye. První knihu věnoval knihovně Institutu dva roky po svém přijetí a šlo tehdy o jeho vlastní publikaci *Tvaroslovný slovník česko-francouzský*.³⁷⁵ Další knihy daroval během 80. let. Započítáme-li i jeho knižní pozůstalost zapsanou v roce 1989, jednalo se o více než čtyři desítky knih. Vzhledem k tomu, že Ondrovčík působil jako lektor češtiny na *École des langues orientales vivantes*, ocitla se řada knih z jeho pozůstalosti v knihovně této instituce a dnes je uložena v Univerzitní knihovně jazyků a civilizací v Paříži. Právě zde se nacházejí dvě knihy s rukopisnou autorskou dedikací exilového básníka Vladimíra Zeleného (1901–?) Ondrovčíkovi: *Stesk*³⁷⁶ a *Povídky z předměstí*.³⁷⁷

Z významných pozůstalostí v československém fondu IES spadá do 80. let ještě knihovna Huberta Ripky, která byla v roce 1987, tedy dlouho po jeho smrti, předána Institutu. Knihy nesou exlibris s vyobrazením kupole chrámu sv. Mikuláše na Malé Straně v Praze.³⁷⁸ Mezi jeho knihami najdeme kupříkladu *Půlnoc nad Prahou* vydanou roku 1952 v New Yorku³⁷⁹ s věnováním spisovatele Františka Kovárny (1905–1952).³⁸⁰ Právě s Kovárnou a již zmíněným Čepem vydával v letech 1948–1949 Zpravodaj československé emigrace a *La Tchécoslovaquie Libre*.

Z pohledu přírůstkových knih se 90. léta výrazně neodlišují. Pokračuje zápis pozůstalostí předaných v předchozím desetiletí a dary Vladimíra Pešky. Z významných nových dárců tohoto období zmiňme alespoň básníka a jednoho z prvních signatářů charty 77 Jiřího Koláře (1914–2002). Emigroval z Československa v roce 1979 a o rok později se usídlil v Paříži. V průběhu 90. let daroval Institutu desítky knih. Mezi nimi nalezneme například knihu *Rutebeuf, Život bez rukávů* s dedikací překladatele a editora Lumíra Čivrného (1915–2001) z roku 1993. Tato kniha je vedle Kolářova exlibris opět označena i knižní značkou Vladimíra Pešky.³⁸¹

Mezi Kolářovy čtenáře patřil zřejmě i český malíř žijící ve Francii Ivo Holý (1932–1992), jak potvrzuje kniha *Očitý svědek*, kterou Holý daroval knihovně. I pozůstalost Iva Holého, který patřil také k Peškovým přátelům, se v počtu přesahujícím sto knih dostala po jeho smrti v roce 1992 do knihovny IES. Jeho knihy jsou označeny exlibris s vyobrazením hráče na příčnou flétnu a razítkem s adresou, na které v Paříži bydlel.³⁸²

S Vladimírem Peškou je spojen i Vladimír Herčík (1917–1989), evangelický farář, letec RAF a diplomat UNESCO. Z Československa odešel už v roce 1938 a od roku 1948 se usídlil v Paříži. V jeho případě se jedná o více než sto knih darovaných po roce 1989, tedy pravděpodobně pozůstalými, nebo prostřednictvím neúnavného Vladimíra Pešky. Jeho knihy nesou exlibris s vyobrazením Šalounova pomníku mistra Jana Husa na Staroměstském náměstí v Praze. Další Herčíkovy knihy nalezneme v BULAC a některé opět nesou i vlepěné exlibris Vladimíra Pešky. Například *Myšlenky Františka Palackého* nebo kniha *Výbor statí*,³⁸³ která má na předtiutním listě perem podpis: „Vladimír Herčík ILAC RAF Shellingford (Berks) 1942“.³⁸⁴

375 ONDROVČÍK, František. *Tvaroslovný slovník česko-francouzský*. Paříž, 1968. BIBLIOTHEQUE IES, sign. Ts 6267.

376 ZELENÝ, Vladimír. *Stesk*. Paříž, 1950. BULAC, sign. TCH.III.2817.

377 ZELENÝ, Vladimír. *Povídky z předměstí*. Lund, 1957. BULAC, sign. BR.P.1599.

378 Blíže ke knižní pozůstalosti Huberta Ripky viz PROVENIO, <https://provenio.net/records/b1e59acf-a5ac-4448-b37f-bf224c54ec98>.

379 KOVÁRNA, František. *Půlnoc nad Prahou*. New York, 1952. BIBLIOTHEQUE IES, sign. Ts 7812.

380 Více k osobě a pozůstalosti Františka Kovárny viz PROVENIO, <https://provenio.net/records/3604bdaf-bd84-47e6-be35-6fe494245e35>.

381 ČIVRNÝ, Lumír. *Rutebeuf, Život bez rukávů*. Praha, 1991. BIBLIOTHEQUE IES, sign. T 11653. Srov. PROVENIO, <https://provenio.net/records/38c5d900-6f2c-4eab-b655-02214181e434>

382 V archivu IES se dochovala rovněž informačně bohatá umělcova osobní pozůstalost.

383 *Myšlenky Františka Palackého. Výbor statí. Kruh přátel československé knihy pění týdeníku Čechoslovák*. Londýn, [1942]. BULAC, sign. BR.P.1596.

384 Srov. PROVENIO, <https://provenio.net/records/8d8ffc39-603e-499e-8289-a9edc53cd099>.

Pád komunistického režimu v Československu, ani rozdělení republiky se ve fondu výrazně neprojevil. Až v roce 2000 došlo k rozdělení přírůstkových knih na českou a slovenskou část. Rok před tím se v přírůstkové knize „konečně“ objevuje zápis „Legs. Mazon“.

Bývá obvyklé, a proto také může projekt PROVENIO existovat, že intelektuálové si vytvářejí své knihovny. Většina slavistů „generace nula“ spojená s IES – Ernest Denis, Louis Léger, Louis Eisenmann, ale i generace druhá jako Fuscien Dominois nebyly výjimkou. U tak výrazné postavy, jakou byl André Mazon bychom proto logicky očekávali rozsáhlou knihovnu uloženou rovněž v Institutu. Jeho knižní pozůstalost však zahrnuje překvapivě malý počet knih, a navíc jde o jeho společnou pozůstalost s dcerou Jacqueline Mazon. Větší část knih zřejmě patřila otci, jak svědčí různá věnování, například od Jarmily Urbánkové (1911–2000): „Panu André Mazonovi, vzácnému příteli Čechů.“³⁸⁵ Představuje tato pozůstalost skutečně všechny jeho knihy? Uvědomujeme si, že námi hledaná bohemika tvoří pouze část jeho knihovny a předpokládáme, s ohledem na jeho vědecké zájmy, že rusika tvoří minimálně stejně velkou, ne-li větší část jeho knižní sbírky. Objevili jsme také Mazonovy knihy uložené v BULAC, kam se snad dostaly opět prostřednictvím Vladimíra Pešky.³⁸⁶ Je zde například kniha Arne Nováka (1880–1939) *České písemnictví z ptačí perspektivy* s věnováním autora z roku 1922, která jako jedna z mála nenese Peškovo exlibris.³⁸⁷ Přesto se počet českých knih v pozůstalosti André Mazona zdá překvapivě nízký. Nabízí se ovšem jedno vysvětlení.

Již v roce 1928 vyzdvihoval Mazon dva mladé francouzské kolegy filologa André Vaillanta a polonistu a rusistu Antoina Martela (1899–1931),³⁸⁸ z nichž první věnoval Institutu v roce 1924 svoji knihovnu a druhý věnoval řadu knih do ruského a ukrajinského fondu. Později v roce 1932 daroval Martel i zbytek své knihovny. Po tomto kroku jim tedy knihovna IES sloužila jako zdroj informací a náhrada knihoven vlastních. Tehdy vznikla zřejmě idea, pamětních desek a exlibris pro významné dárci knih, která jsou v knihách IES tak hojná a jejichž výrobu zajišťuje Institut... Snad podobně postupoval i sám André Mazon a upřednostňoval vytváření knihovny IES před svou vlastní. Jako dárci je v československém fondu uváděn od roku 1927 až do roku 1968. Jednalo se většinou o drobné, ale časté dary obsahově zapadající do představy odborné vědecké knihovny slavistů orientované primárně na jazyk a literaturu. Později jako ředitel IES měl k dispozici celý knižní fond instituce včetně ředitelské knihovny po Ernestu Denisovi. Právě v ředitelské knihovně nalezneme řadu knih s věnováním André Mazonovi. Některé od blízkých přátel, jiná spíše od přispěvatelů do RES. Je možné, že André Mazon neměl zvláštní potřebu budování vlastní rozsáhlé knihovny právě proto, že mohl využívat bohatství Knihovny Slovanského institutu v Paříži. Stále však není vyloučena ani varianta, že knihovnu bývalého ředitele zdědila jeho dcera a dnes se nachází v soukromých rukou.

385 URBÁNKOVÁ, Jarmila. *Větrný čas*. Praha, 1937. BIBLIOTHEQUE IES, sign. Ts 11052.

386 Některé Mazonovy knihy se snad mohly dostat do BULACU i souvislosti s jeho angažmá jako *secrétaire de l'École des langues orientales vivantes*.

387 NOVÁK, Arne. *České písemnictví z ptačí perspektivy*. Praha, 1920. BULAC, sign. BR.G.2020.

388 K jeho osobě viz nekrolog MAZON 1931, s. 283–286.

PRAMENY A LITERATURA

Literatura:

ANNUARIO 1896: *Annuario della Nobilita Italiana anno XVIII*. Bari, 1896.

BÄCHTOLD 2008: BÄCHTOLD, Hans Ulrich. „Ihr seid das Salz der Erde“. Heinrich Bullinger – Vom streibaren Intellektuellen zum Kirchenpolitiker. In: *Město a intelektuálové od středověku do roku 1848: sborník statí a rozšířených příspěvků z 25. vědecké konference Archivu hlavního města Prahy, uspořádané ve spolupráci s Institutem mezinárodních studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze ve dnech 10. až 12. října 2006 v Clam-Gallasově paláci v Praze*. Praha, 2008, s. 255–264.

BALÍK 2008: BALÍK, Stanislav: Pražská advokacie v letech 1648–1781. In: *Město a intelektuálové od středověku do roku 1848: sborník statí a rozšířených příspěvků z 25. vědecké konference Archivu hlavního města Prahy, uspořádané ve spolupráci s Institutem mezinárodních studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze ve dnech 10. až 12. října 2006 v Clam-Gallasově paláci v Praze*. Praha, 2008, s. 875–914.

BAŤHA 1962: BAŤHA, František. *Louis Léger (1843–1923): soupis osobního fondu. Edice inventářů 74*. Praha, 1962.

BIHLMAIER 2015: BIHLMAIER, Sandra. Platonism in Humanist Logic Textbooks of the Sixteenth Century: Melancthon, Ramus and the Philippo-Ramists. *Acta Comeniana: archiv pro bádání o životě a díle Jana Amose Komenského = Internationale Revue für Studien über J. A. Comenius und Ideengeschichte der Frühen Neuzeit = International Review of Comenius Studies and Early Modern Intellectual History*, 29 (53), (2015), s. 7–40.

BOBKOVÁ 1999: BOBKOVÁ, Lenka. *Exulanti z Prahy a severozápadních Čech v Pirně v letech 1621–1639*. Praha, 1999.

BEPLER 2010: Enduring Loss and Memorializing Women: the Culture Role of Dynastic Widows in Early Modern Germany. In: TATLOCK, Lynne (ed.). *Enduring Loss in Early Modern Germany: Cross Disciplinary Perspectives*. Leiden, 2010, s. 133–160.

BÜRGER – HERMANN 2006: BÜRGER, Thomas – HERMANN, Konstantin. *Das ABC der SLUB: Lexikon der Sächsischen Landesbibliothek – Staats- und Universitätsbibliothek Dresden; aus Anlass des 450. Gründungsjubiläums im Auftrag der Gesellschaft der Freunde und Förderer der SLUB Dresden e. V.* Dresden, 2006.

CERMAN 2000: CERMAN, Ivo. *Systém stran na dvoře Leopolda I. Politická organizace habsburských dvorů ve Vídni a v Madridu ve světle osobní korespondence císařského vyslance Františka Eusebia z Pöttingu*. Praha, 2000. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Filozofická fakulta. Ústav světových dějin.

CRUPIUS 1639: CRUPIUS, Pavel. *Postremus Luctus seu, Christianum Memoriale. To gest, Poslednj, Tužebné, Křestanské a Pamětné Kázanj ...* Pirna, 1639. Viz KNIHOPIS, K01657.

CRUPIUS – MILESYUS 1668: CRUPIUS, Pavel – MILESYUS, Jan. *Kancional aneb zpěvové poct a chval božských, kteréž se jak o slavnostech veyročních tak i všelijakých potřebách ... zpívati mohou*. Žitava, 1668. Viz KNIHOPIS, K03715.

DEVENTER 2004: DEVENTER, Jörg. Otto von Nostitz (1608–1665). In: HERZIG, Arno (ed.). *Schlesier des 14. bis 20. Jahrhunderts. Im Auftrage der Historischen Kommission für Schlesien*. Neustadt an der Aisch, 2004, s. 95–101.

DOUGLAS 2012: DOUGLAS, Brian. *A companion to Anglican eucharistic theology 1–2*. Leiden, 2012.

DVORSKÝ 1886: DVORSKÝ, František. *Paměti o školách českých: listář školství českého v Čechách a na Moravě od 1. 1598 do 1616 s doklady starší i pozdější doby*. Praha, 1886.

FEJTOVÁ 2001: FEJTOVÁ, Olga. *Měšťanský čtenář 17. století a recepce aktuální barokní literatury*. In: FEJTOVÁ, Olga (ed. et al). *Barokní Praha – barokní Čechie 1620–1740: sborník příspěvků z vědecké konference o fenoménu baroka v Čechách. Praha, Anežský klášter a Clam-Gallasův palác, 24.–27. září 2001*. Praha, 2004.

- FFT FRHR 1940:** *Gothaisches Genealogisches Taschenbuch der Freiherrlichen Häuser*. Gotha, 1940.
- FIALA – HRDLIČKA – ŽUPANIČ 1997:** FIALA, Michal – HRDLIČKA, Jakub – ŽUPANIČ, Jan. *Erbovní listiny Archivu hlavního města Prahy a Nobilitační privilegia studentské legie roku 1648*. Praha, 1997.
- FLOOD 2006:** FLOOD, John L. *Poets Laureate in the Holy Roman Empire: a Bio-bibliographical Handbook 1–4*. Berlin, 2006.
- FRÖDE – KAHL 2014:** FRÖDE, Tino – KAHL, Uwe. *Die Donatorenbücher der Zittauer Ratsbibliothek 1607–1762. Herausgegeben anlässlich des Jubiläums „450 Jahre Sammeln in Zittau“*. Zittau, 2014.
- GALMICHE 2020:** GALMICHE, Xavier. Cotes mal taillées? La nomenclature de la bibliothèque de l'Institut d'études Slaves (1924): une géopolitique du savoir entre principes et contingences. *Revue des études slaves*, 91 (2020), č. 1–2, s. 65–82.
- GENEALOGISCHES 1891:** *Genealogisches Taschenbuch des Uradels*, Bd. I. Brünn, 1891.
- GELLNER 1938:** GELLNER, Gustav. *Životopis lékaře Borbonia a výklad jeho deníku*. Praha, 1938.
- GGT FST 1800–1942:** *Gothaischer Hofkalender (Genealogisches Taschenbuch der Fürstlicher Häuser)*. Gotha, 1800–1942.
- GINGERICH 2002:** GINGERICH, Owen. Recent Notes on Tycho Brahe's Library. In: *Tycho Brahe and Prague. Crossroads of European Science. Proceedings of the International Symposium on the History of Science in the Rudolphine Period. Prague, 22–25 October 2001*. Frankfurt am Main, 2002, s. 323–328.
- GOOD 1913:** GOOD, James I. *History of the Swiss Reformed Church Since the Reformation*. Philadelphia, 1913.
- GRESCHAT 2010:** GRESCHAT, Martin. *Philipp Melancthon: Theologe, Pädagoge und Humanist*. Gütersloh, 2010.
- HAGA 2012:** HAGA, Joar. *Was There a Lutheran Metaphysics the Interpretation of Communicatio Idiomatum in Early Modern Lutheranism*. Göttingen, 2012.
- HAMANOVÁ 1996:** Hamanová, Birgit. *Habsburkové. Životopisná encyklopedie*. Praha, 1996.
- HANDBUCH 1995–2000:** MARWINSKI, Felicitas – KRAUSE, Friedhilde – DÜNNINGER, Eberhard (ed.). *Handbuch der historischen Buchbestände in Deutschland*, Band 1–27. Hildesheim, 1995–2000.
- HANDBUCH 1996:** DÜNNINGER, Eberhard – HOLTMEIER, Irmela – SCHAEFER, Birgit (ed.). *Handbuch der historischen Buchbestände in Deutschland*, Bd. 12. Bayern I–R. Hildesheim, 1996.
- HANDBUCH 1999:** NIKOLOVA, Todorka – ZACHARSKA, Marzena (ed.). *Handbuch deutscher historischer Buchbestände in Europa*, Band 6, Polen, Bulgarien. Hildesheim, 1999.
- HANDBUCH 2000:** FALTYSOVÁ, Vlasta – POHLEI, Pavel – STREIT, Vincenc (ed.). *Handbuch deutscher historischer Buchbestände in Europa*, Band 1, Tschechische Republik, Prag, Teil 2. Hildesheim, 2000.
- HEINSIUS 1823:** HEINSIUS, Theodor. *Geschichte der Sprach-, Dicht- und Redekunst*. Berlin, 1823.
- HLAVÁČEK 2008:** HLAVÁČEK, Petr. Humanista Matthaëus Aurogallus († 1543), rodák z Chomutova, a jeho angažmá v době evropských reformací. In: *Comotovia 2007: sborník příspěvků z konference věnované výročí 550 let udělení znaku města Chomutova (1457–2007)*. Chomutov, 6. 11. 2007. Chomutov, 2008, s. 79–86.
- HLINOMAZ 2003:** HLINOMAZ, Milan. Troilovy knihy v tepelské klášterní knihovně. In: *K výzkumu zámeckých, měštanských a církevních knihoven „Čtenář a jeho knihovna“ = Zur Erforschung der Schloss-, Bürger- und Kirchenbibliotheken „Der Leser und seine Bibliothek“ = Pour une étude des bibliothèques aristocratiques, bourgeoises et conventuelles „Le lecteur et sa bibliothèque“*. České Budějovice, 2003, s. 215–226.
- HNILICA 2009:** HNILICA, Jiří. *Francouzský institut v Praze 1920–1951. Mezi vzděláním a propagandou*. Praha, 2009.
- HOSÁK 1940:** HOSÁK, Ladislav. K dějinám panství židlochovického za Fridricha z Žerotína. *Časopis Společnosti přátel starožitností*, 48 (1940), s. 194–199.
- HOTSON 2000:** HOTSON, Howard. *Paradise Postponed: Johann Heinrich Alsted and the Birth of Calvinist Millenarianism*. Hotson, Dordrecht – Boston – London, 2000.
- CHRISTIANSON 2000:** CHRISTIANSON, John Robert. *On Tycho's Island: Tycho Brahe and His Assistants, 1570–1601*. Cambridge, 2000.
- INAUGURATION 1923:** *Inauguration de L'Institut d'Etudes Slaves de L'Université de Paris 17. Octobre 1923*. Paris, 1923.
- JAŠKO 2021:** JAŠKO, Adam. Ossolineum – Literární poklad polského národa a jeho česká stopa. *Acta Musei Nationalis Pragae. Historia litterarum*, 66 (2021), č. 1–2, s. 87–92.
- JIREČEK 1903:** JIREČEK, Hermenegild. *Právníký život v Čechách a na Moravě v tisícileté době od konce IX. do konce XIX. století*. Praha, 1903.
- JÖCHER 1750–1751:** JÖCHER, Christian Gottlieb. *Allgemeines Gelehrten-Lexicon, darinne die Gelehrten aller Stände sowohl männ- als weiblichen Geschlechts, welche vom Anfange der Welt bis auf die ietzige Zeit gelebt, und sich der gelehrten Welt bekannt gemacht, nach ihrer Geburt, Leben, merckwürdigen Geschichten, Absterben und Schrifften aus den glaubwürdigsten Scribenten in alphabetischer Ordnung beschrieben werden*, Bd. I–IV. Leipzig, 1750–1751.
- KAHL 2002:** KAHL, Uwe. Žaltář z roku 1618. In: *Fontes Nissae = Prameny Nisy: regionální historický sborník*. Liberec, 2002, s. 149–150.
- KAHL 2003:** KAHL, Uwe. Von Böhmen nach Zittau in der Oberlausitz. Böhmisches Bücherschatz in der Zittauer Christian-Weise-Bibliothek. In: *K výzkumu zámeckých, měštanských a církevních knihoven „Čtenář a jeho knihovna“ = Zur Erforschung der Schloss-, Bürger- und Kirchenbibliotheken „Der Leser und seine Bibliothek“ = Pour une étude des bibliothèques aristocratiques, bourgeoises et conventuelles „Le lecteur et sa bibliothèque“*. České Budějovice, 2003, s. 431–456.
- KAHL 2015:** KAHL, Uwe. Alte hussitische Drucke im Wissenschaftlichen und Heimatgeschichtlichen Altbestand der Christian-Weise-Bibliothek Zittau = Staré husitské tisky ve vědeckém a vlastivědném historickém fondu knihovny Christian-Weise-Bibliothek Zittau. In: *Jan Hus. Wege der Wahrheit: Das Erbe des böhmischen Reformators in der Oberlausitz und in Nordböhmen = Jan Hus. Cesty pravdy: Dědictví českého reformátora v Horní Lužici a v severních Čechách*. Zittau, 2015 s. 217–221.
- KANCIROVÁ 2018:** KANCIROVÁ, Aneta. „Aller Menschen Ordnung seye man gehorsam zu leisten schuldig.“ Matthias Hoë von Hoënegg und seine lausitzischen und schlesischen Predigten in der Zeit des Dreißigjährigen Krieges. *Acta Comeniana: archiv pro bádání o životě a díle Jana Amose Komenského = Internationale Revue für Studien über J. A. Comenius und Ideengeschichte der Frühen Neuzeit = International Review of Comenius Studies and Early Modern Intellectual History*, 32 (56) (2018), s. 63–92.
- KAŠPAR 1983:** KAŠPAR, Oldřich. *Soupis španělských tisků bývalé zámecké knihovny v Roudnici nad Labem nyní deponovaných ve Státní knihovně ČR v Praze*. Praha, 1983.
- KAŠPAROVÁ 1995:** KAŠPAROVÁ, Jaroslava. Několik poznámek ke knihám z osobní knihovny Ladislava Popela z Lobkowitz (1566–1621). In: *Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska 1995*. Olomouc, 1995, s. 30–34.
- KAŠPAROVÁ 2013:** KAŠPAROVÁ, Jaroslava. Po stopách knižní sbírky Františka Eusebia hraběte z Pöttingu a Persingu. In: KRUIŠINSKÝ, Rostislav – VINTROVÁ, Tereza (ed.). *Bibliotheca antiqua 2013: sborník z 22. konference, 30.–31. října 2013*. Olomouc, 2013, s. 112–121.
- KAŠPAROVÁ 2014:** KAŠPAROVÁ, Jaroslava. Po stopách knižní sbírky Františka Eusebia hraběte z Pöttingu a Persingu (1626–1678). Část II. *Knihy a dějiny*, 21 (2014), č. 1–2, s. 4–42.
- KAŠPAROVÁ 2019:** KAŠPAROVÁ, Jaroslava. Rakouská národní knihovna ve Vídni a nejen knihy Francisca Eusebia hraběte Pöttinga. In: KAŠPAROVÁ, Jaroslava – MĚŘIČKA, Matěj. *Virtuální rekonstrukce rozptýlených provenienčně bohemikálních knižních celků v tuzemských i zahraničních knihovnách – prozatímní výsledky výzkumu*. *Acta Musei Nationalis Pragae. Historia litterarum*, 64 (2019), č. 3–4, s. 69–73.
- KAŠPAROVÁ 2020:** KAŠPAROVÁ, Jaroslava. Markýz de Cábrega v Praze aneb s knihou v ruce! In: CÍSAŘOVÁ-SMÍTKOVÁ, Alena (ed.). *S knihou v ruce. Kolektivní monografie k životnímu jubileu PhDr. Veroniky Procházkové*. Praha, 2020, s. 144–152, příl.
- KAŠPAROVÁ 2020a:** KAŠPAROVÁ, Jaroslava. Mezi Prahou a Paříží. Neznámé a málo známé „hrdin-ky“ česko-francouzského kulturního světa první poloviny 20. století. *Acta Musei Nationalis Pragae. Historia litterarum*, 65 (2020), č. 3–4, s. 6–24.

KAŠPAROVÁ 2020b: KAŠPAROVÁ, Jaroslava. Z Paříže do Prahy a Olomouce a zpět do Paříže. K počátkům olomoucké romanistiky. *KROK. Kulturní revue Olomouckého kraje*, 17 (2020), č. 4, s. 27–30.

KAŠPAROVÁ 2021: KAŠPAROVÁ, Jaroslava. Praha třicátých let 20. století očima šestnáctileté Francouzky. *Acta Musei Nationalis Pragae. Historia litterarum*, 66 (2021), č. 1–2, s. 56–78.

KAŠPAROVÁ – ŠÍPEK: 2015: KAŠPAROVÁ, Jaroslava – ŠÍPEK, Richard. *Komu asi patříla? Knihy a jejich lidé – sběratelé i nepřátelé*. Praha, 2015.

KATALOG OSSOLINEUM: SIDOROWICZ-MULAK, Dorota – FRANCZYK-CEĞŁA, Agnieszka – MINKOWSKA, Małgorzata – KAČUR, Irina. *Katalog Druków XVI Wieků z Historycznej Kolekcji Ossolineum*. Wrocław, 2017.

KLABOUCH 1958: KLABOUCH, Jiří. *Osvětské právní nauky v českých zemích*. Praha, 1958.

KLEINSCHNITZOVÁ 1933: KLEINSCHNITZOVÁ, Flora. *Ex Bibliotheca Tychoniana Collegii soc. Jesu Pragae ad S. Clementem*. Uppsala, 1933.

KNESCHKE 1811: KNESCHKE, Johann Gottfried. *Geschichte und Merkwürdigkeiten der Rathsbibliothek in Zittau*. Zittau, 1811.

KNOZ 2001: KNOZ, Tomáš. *Državy Karla Staršího ze Žerotína po Bílé hoře: osoby, příběhy, struktury*. Brno, 2001.

KUBEŠ 2011: KUBEŠ, Jiří. *Kavalírské cesty české a rakouské šlechty 1620–1750*. Pardubice, 2011.

KUBÍČEK 1914: KUBÍČEK, Václav. Z dějin města Loštic. *Hlídky*, 31 (1914), č. 5, s. 356–360.

KÜMMERLE 2006: KÜMMERLE, Julian. Wissenschaft und Verwandtschaft – Protestantische Theologenausbildung im Zeichen der Familie vom 16. bis zum 18. Jahrhundert. In: SELDERHUIS, Hermann – J. WRIEDT, Marcus (ed.). *Bildung und Konfession. Theologenausbildung im Zeitalter der Konfessionalisierung*. Tübingen, 2006, s. 159–210.

LENDEROVÁ 1994: LENDEROVÁ, Milena. *Čechy frankofilské: Alliance française v Čechách v letech 1886–1951*. České Budějovice 1994. Habilitační práce. Jihočeská univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra historie.

LETTRE 1979: Lettre d'André Mazon a Édouard Daladier. *Revue des études slaves*, 52 (1979), č. 1–2, s. 13.

LIFKA 1982: LIFKA, Bohumír. *Exlibris a supralibros v českých korunních zemích v letech 1000 až 1900*. Praha, 1982.

LITERÁRNÍ ZPRÁVY 1832: Literární zprávy: Časopis naukový Lwowský. *Časopis Českého museum*, 1832, č. 1, s. 106.

LUKÁŠEK 1913: LUKÁŠEK, Josef Václav. *Jáchym Ondřej hrabě Šlik*. Praha, 1913.

LUTHER 2017: LUTHER, Martin – ŽEMLA, Martin (ed.). *Martin Luther: výbor z díla*. Praha, 2017.

LUTHER 2018: MELLONI, Alberto (ed.). *Martin Luther: a Christian Between Reforms and Modernity (1517–2017)*. Berlin, 2018.

LYSTER 2012: LYSTER, Jens. Johannes Avenarius (Habermann), Johannes Mathesius und Nicolaus Selnecker als Vorbilder für den dänischen Theologen und Liederdichter Hans Christensen Sthen. *Jahrbuch für Liturgik und Hymnologie*, 51 (2012), s. 222–233.

MARTÍNEK 1969: MARTÍNEK, Jan. Humanistická Bohemika ve Švédsku. *Listy Filologické. Folia Philologica*, 92 (1969), č. 2, 1969, s. 137–150.

MAŠEK 2008: MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*. Díl I. Praha, 2008.

MAZON 1931: MAZON, André. Nécrologie. *Revue des études slaves*, 11 (1931), č. 3–4, s. 283–286.

MILLET 1979: MILLET, Yves. L'Institut d'études slaves et la Tchécoslovaquie. *Revue des études slaves*, 52 (1979), č. 1–2, s. 21–31.

MILKAU 1911: MILKAU, Fritz. *Die Königliche und Universitäts-Bibliothek zu Breslau: eine Skizze von Fritz Milkau*. Breslau, 1911.

MORÁWEK 1847: MORÁWEK, Karl Gottlob. *Geschichte der böhmisch-evangelischen Exulantengemeinde in Zittau: sowie ihrer Prediger und Jugendlehrer von 1621–1847, treu nach böhmischen und deutschen Quellen bearbeitet von Karl Gottlob Moráwek, potomek Ceskych wyhnancu u. B. z. Z. Zittau*, 1847.

MOUSSEAU 1963: MOUSSEAU, Maurice. Pierre du Moulin. *Bulletin de La Société de l'Histoire Du Protestantisme Français*, 109 (1963), s. 160–179.

MÜLLER 1995: MÜLLER, Uwe. Zum Stand Der Rekonstruktion Der Praetorius-Saxonus-Bibliothek. *Sudhoffs Archiv*, 79 (1995), č. 1, s. 120–123.

NEUES 1777: *Neues Genealogisches Reichs- und Staats- Hand-Buch auf das Jahr MDCCLXXVII*. Frankfurt am Mayn, 1777.

NIEDEN 2015: NIEDEN, Marcel. Warum Religionsgespräche scheitern Anmerkungen zum innerchristlichen Diskurs des 16. Jahrhunderts. In: *Fiasko – Scheitern in der Frühen Neuzeit*. Bielefeld, 2015, s. 135–169.

NIETO NUÑO 1990–1993: NIETO NUÑO, Miguel (ed.). *Diario del conde de Pötting, embajador del Sacro Imperio en Madrid (1664–1674)*, Vol. I.–II. Madrid, 1990–1993.

NIEUWSTRATEN 2019: NIEUWSTRATEN, Jaap. The Power of Custom and the Question of Religious Toleration in the Works of Marcus Zuerius Boxhorn (1612–1653): An Investigation into the Sources of the Transformation of Religion around 1700. *Enlightened Religion: From Confessional Churches to Polite Piety in the Dutch Republic*, 297 (2019), s. 212–232.

NISCHAN 2000: NISCHAN, Bodo. Germany after 1550. In: PETTEGREE, Andrew (ed.). *The Reformation World*. London – New York, 2000, s. 387–409.

NÖTHIGE 1754: *Nöthige Supplemente zu dem Grossen vollständigen Universal-Lexicon Aller Wissenschaften und...*, Bd. IV. (68), Leipzig, 1754.

NOVOTNÝ 2010: NOVOTNÝ, Lubomír. Barokní právník Johann Jakob Weingarten ve fondech Vědecké knihovny v Olomouci. In: *Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska 2009*. Olomouc, 2010, s. 89–106.

OLIVÁN SANTALIESTRA 2006: OLIVÁN SANTALIESTRA, Laura. La condesa de Pötting: la esposa del embajador imperial en la corte de Madrid. In: *Mariana de Austria. Imagen, poder y diplomacia de una reina corte sana*. Madrid, 2006, s. 144–152.

OLIVÁN SANTALIESTRA 2016: OLIVÁN SANTALIESTRA, Laura. Amazonas del secreto en la embajada madrileña del „Graf von Pötting“ (1663–1674). In: *Memoria y Civilización*, 19 (2016), s. 221–254.

ONGARO 2009: ONGARO, Francesco. *Muž, který pohmul oblohou: Tycho de Brahe a jeho osud*. Praha, 2009.

OTTO 1800–1821: OTTO, Gottlieb Friedrich. *Lexikon der seit dem funfzehenden Jahrhunderte verstorbenen und jeztlebenden Oberlausizischen Schriftsteller und Künstler aus den glaubwürdigen Quellen möglichst vollständig zusammengetragen von Gottlieb Friedrich Otto, Prediger zu Friedersdorf bei Görlitz und Mitglie der Oberlaus. Gesellsch. der Wissenschaften*. Band 1–3, Supplementband. Görlitz, 1800–1803, 1821 (Supplementband).

OŽÓG 1995: OŽÓG, Jan. *Zarys historii Biblioteki uniwersyteckiej we Wroclawiu*. Wrocław, 1995.

PAMÁTKY 1866: *Památky archaeologické a místopisné*, XIII (1866), díl VII, sv. 1. Praha, 1866.

PAŠTRNÁK 2019: PAŠTRNÁK, Patrik. Smích a dvůr. II, Králův vtip. Žert a vážnost krále Matyáše podle Galeotta Marzia. In: *Hranice smíchu: komika a vážnost ve středověké Evropě*. Praha, 2019, s. 349–359.

PESCHECK 1834–1837: PESCHECK, Christian Adolf. *Handbuch der Geschichte von Zittau 1–2*. Zittau, 1834–1837.

PICK 1926: PICK, Friedel. *Joh. Jessenius de Magna Jessen, Arzt und Rektor in Wittenberg und Prag hingetrichtet am 21. Juni 1621: ein Lebensbild aus der Zeit des dreissigjährigen Krieges*. Leipzig, 1926.

RAKOVÁ 2011: RAKOVÁ, Zuzana. Na studia do ciziny: Čechoslováci na francouzských lyceích. *Dějiny a současnost*, 33 (2011), č. 5, s. 22–25.

REAL-ENCYKLOPÄDIE: *Real-Encyklopädie für protestantische Theologie und Kirche. In Verbindung mit vielen protestantischen Theologen und Gelehrten herausgegeben von dr. Herzog 1–22*. Gotha 1854–1868.

REINIS 2007: REINIS, Austra. „Admitted to the Heavenly School“ Consolation, Instruction, and Admonition in Aegidius Hunnius's Academic Funeral Sermons. *The Sixteenth Century Journal*, 38 (2007), č. 4, s. 995–1012.

RJÉOUTSKI 2011: RJÉOUTSKI, Vladislav. André Mazon et les relations scientifiques franco-soviétiques (1917–1939). *Revue des études slaves*, 82 (2011), č. 1, 95–113.

ROTHER 1925: ROTHER, Carl Henrich. Ein Ausleihregister der Augustiner-Chorherren zu Sagan: ein Beitrag zur Geschichte der Bibliothek. *Zentralblatt für Bibliothekswesen*, 43 (1925), s. 1–21.

RUKOVĚŤ: TRUHLÁŘ, Antonín (ed. et al.). *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě = Enchiridion renatae poesis Latinae in Bohemia et Moravia cultae 1–6*. Praha, 1966–2011.

ŘEZNÍK 2010: ŘEZNÍK, Miloš. *Dějiny Polska v datech*. Praha, 2010.

SCHEIBEL 1794: SCHEIBEL, Johann Ephraim. *Nachrichten von den Merkwürdigkeiten der Rehdigerischen Bibliothek zu Breslau abgefaßt von ihrem aufseher Johann Ephraim Scheibel. Erstes Stück*. Breslau, 1794.

SCHIMON – KRÁL 1900: SCHIMON, Anton – KRÁL Z DOBRÉ VODY, Vojtěch. *Der Adel von Böhmen, Mähren und Schlesien*. Prag, ca 1900.

SOMMER 1837: SOMMER, Johann Gottfried. *Das Königreich Böhmen*, V. Chrudimer Kreis. Prag, 1837.

SPERLICH – KAHL 2004: SPERLICH, Jana – KAHL, Uwe. *Kleine Geschichte der Zittauer Bibliothek*. Spitzkunnersdorf, 2004.

SVATOŠ 1995: SVATOŠ, Michal. Cesta za vzděláním doktora medicíny Matyáše Borbonia. *Acta Universitatis Carolinae: Historia Universitatis Carolinae Pragensis: příspěvky k dějinám Univerzity Karlovy*, 35 (1995), č. 1–2, s. 29–40.

SVOBODA 2002a: SVOBODA, Milan. Majestát Rudolfa II. ve sbírkách Christian-Weise-Bibliothek v Žitavě. In: *Fontes Nissae = Prameny Nisy: regionální historický sborník*. Liberec, 2002, s. 160–168.

SVOBODA 2002b: SVOBODA, Milan. Památka ze sbírky CWB Zittau. In: *Fontes Nissae = Prameny Nisy: regionální historický sborník*. Liberec, 2002, s. 151–159.

SVOBODOVÁ 2013: SVOBODOVÁ, Milada. *Knihovna slezského humanisty Franze Gottfrieda Troila von Lessoth*. In: *Libri magistri muti sunt: pocta Jaroslavě Kašparové*. Praha, 2013, s. 79–111.

ŠIMEK – LOUDA – KOPAČKA 1989: ŠIMEK, Tomáš – LOUDA, Jiří – KOPAČKA, Ludvík. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, VI. Východní Čechy. Praha, 1989.

ŠÍPEK 2012: ŠÍPEK, Richard. *Knihovny raně novověkých lékařů ve fondu Nostické knihovny v Praze*. In: *Sborník Národního muzea, řada C – Literární historie (Laudatio dr. Helze Turkové. Sborník k životnímu jubileu)*, 57 (2012), č. 1–2, s. 23–39, 185.

ŠÍPEK 2014: ŠÍPEK, Richard. *Die Jauerer Schlossbibliothek Ottos des Jüngeren von Nostitz*. Frankfurt am Main, 2014.

ŠÍPEK 2017: ŠÍPEK, Richard. Fragments of the 16th- and 17th-Century Libraries in the Prague Nostitz Library and Wrocław University Library. In: *Książka dawna i jej właściciele (Early Printed Books and Their Owners) zbiór studiów pod redakcją Doroty Sidorowicz-Mulak i Agnieszki Franczyk-Cegły*, tom 2. Wrocław, 2017, s. 35–52.

ŠÍPEK 2021: ŠÍPEK, Richard. Diary notes of Matthias Stoius in „Almanach Novum“ (1552–1562). In: *Roczniki biblioteczne*, 65 (2021), s. 29–47.

ŠVENDA 1804: ŠVENDA, František de Paula. *Druhý železný obraz města Hradce Králové nad Labem ... Hradec Králové*, 1804.

ŠTĚŘÍKOVÁ 2004: ŠTĚŘÍKOVÁ, Edita. *Exulantská útočiště v Lužici a Sasku*. Praha, 2004.

TIETZ 2004: TIETZ, Claudia. Zwei Briefe von Philipp Jakob Spener an Johann Winckler (Frankfurt a. M. 1681/82). *Zeitschrift Für Religions- Und Geistesgeschichte*, 56 (2004), č. 3, s. 271–278.

TISCHER 1939: TISCHER, František. Faráři pod obojí v Praze 1609–1620. Na Starém městě. *Časopis Společnosti přátel starožitností československých v Praze*, 47 (1939), č. 1, s. 20–25.

UDOLPH 2007: UDOLPH, Ludger. Die tschechischen Emigranten in Zittau und ihre Literatur (1620 bis Mitte des 18. Jahrhunderts). In: *Die Oberlausitz im frühneuzeitlichen Mitteleuropa: Beziehungen – Strukturen – Prozesse*. Leipzig, 2007, s. 326–347.

UDOLPH 2014: UDOLPH, Ludger. Die Bibliothek der tschechischen Emigranten in Zittau (17.–19. Jahrhundert). Ludger Udolph. In: *Humanismus v rozmanitosti pohledů: farrago festiva Iosepho Hejnic nonagenario oblata*. Praha, 2014, s. 401–413.

URBÁNEK 2009: URBÁNEK, Vladimír. Konfesijní identity a irénické snahy: texty a kontexty ve sporu Bratří se Samuelem Martiniem z Dražova. In: *Unitas Fratrum 1457–2007: Jednota bratrská jako kulturní a duchovní fenomén*. Jihlava, 2009, s. 30–43.

URBÁNKOVÁ – WIŽĎÁLKOVÁ 1971: URBÁNKOVÁ, Emma – WIŽĎÁLKOVÁ Bedřiška. *Bohemika z Městské knihovny v Žitavě ve fondu Státní knihovny ČR – Universitní knihovny. Soupis státního daru Německé demokratické republiky*. Praha, 1971.

VACULÍNOVÁ 2014: VACULÍNOVÁ, Marta. Theodor Beza a moravský rod Zástřizlů. Marta Vaculínová. In: *Humanismus v rozmanitosti pohledů: farrago festiva Iosepho Hejnic nonagenario oblata*. Praha, 2014, s. 367–392.

VAILLANT 1969: VAILLANT, André. André Mazon (1881–1967). *Revue des études slaves*, 48 (1969), č. 1–4, s. 6–10.

VÁVRA 1970: VÁVRA, Ivan. Knižní vazby bratrské dílny ivančicko-kralické (1562–1620). *Historická knižní vazba: sborník příspěvků k dějinám vazby a k metodice ochrany historických knižních vazeb*, 9 (1970), s. 86–160.

VOGEL – FRIEDRICH 1997: VOGEL, Klaus Anselm – FRIEDRICH, Reinhold (ed.). *500 Jahre Philipp Melanchthon (1497–1560): Akten des interdisziplinären Symposions vom 25.–27. April 1997 im Nürnberger Melanchthon-Gymnasium*. Wiesbaden, 1998.

VOLF 1937: VOLF, Josef. *Knihovna lobkowiczského fideikomisu v Praze*. In: *O starých českých sběratelích knih*. Praha, 1937, s. 22–23.

WALSER-BÜRGLER 2020: WALSER-BÜRGLER, Isabella. Towards Confessional Reconciliation: The ‘Protestantization’ of Charles V in David Chytraeus’s De Carolo Quinto Caesare Augusto Oratio (1583). *Renaissance and Reformation = Renaissance et Réforme*, 43 (2020), č. 3, s. 71–104.

WINTER 1895: WINTER, Zikmund. *Mistra Bacháčka kollejní počty*. In: *Časopis Musea království Českého*, 69 (1895), č. 3, s. 387–423.

WURZBACH 1856–1891: WURZBACH, Constantin von. *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich: enthaltend die Lebensskizzen der denkwürdigen Personen, welche 1750 bis 1850 im Kaiserstaate und in seinen Kronländern gelebt haben*, Bd. 1–60. Wien, 1856–1891.

ZATLOUKAL 2009: ČEP, Jan – PEŠKA, Vladimír – ZATLOUKAL, Jan (ed.). *Milý Vladimíre... Milý Maestro... Vzájemná korespondence Jana Čepa a Vladimíra Pešky (1951–1966)*. Brno, 2009.

Prameny:

ARCHIV IES BIBLIOTHEQUE: *Fonds institutionnels, fond Bibliothèque organisation*. Archives de l’Institut d’études slaves.

ARCHIV IES INSTITUTION: *Fonds institutionnels, les procès-verbaux des séances du bureau*. Archives de l’Institut d’études slaves.

ARCHIV IES MAZON: *Fond André Mazon*. Archives de l’Institut d’études slaves, fonds personnels.

BIBLIOTHEQUE IF: *Prírůstkové knihy*. Bibliothèque de l’Institut de France.

BIBLIOTHEQUE VP: *Prírůstkové knihy*. Bibliothèque de la Ville de Paris.

BIBLIOTHEQUE IES: *Prírůstkové knihy*. Bibliothèque de l’Institut d’études slaves.

BRUNOT: *Fonds Ferdinand Brunot*. Bibliothèque de l’Institut de France. *Manuscrits de la Bibliothèque, Ms 7760-7888*

BULAC: *Přirůstkové knihy*. Bibliothèque universitaire des langues et civilisations.

CATALOGUS LIBRORUM: *CATALOGUS LIBRORUM, QVOS Vir quondam Clarissimus, multum Reverendus atq[ue] doctissimus, M. PAULUS CRUPIUS CHRISTI Exul; et Bohemicorum Exulum apud Zittavienses Pastor, jam beate defunctus, Pia ac Liberali Donatione Bibliothecae Senatoriae consecravit*. Sbíрка rukopisů Christian-Weise-Bibliothek v Žitavě, dosud bez signatury.

DOBŘENSKÝ: *Dobřenského genealogická sbírka*. Národní archiv.

MEMORIA CABREGA I: *Memoria de los libros de la librería del Marques de Cabrega*, ÖNB, Sammlung von Handschriften und alten Drucken, sign. Cod. 12601.

MEMORIA CABREGA II: *Memoria de los libros de la librería del Marques de Cabrega*, ÖNB, Sammlung von Handschriften und alten Drucken, sign. Ser. nov. 4289.

ÖNB AKZESSIONSBUCH I: *Akzessionsbuch I*. ÖNB, Handschriftensammlung, Series Nova 2177.

RECHNUNG – PÖTTING 1832: *Rechnung der von Graf Pötting bezahlten Bücher in Summe 300 Gulden zur Bezahlung angewiesen*. K. K. Hofbibliothek VerfasserIn, Nationalbibliothek, Nationalbibliothek Nachfolger, & Hofzahlamt. (1832). Übermittlung Einer Rechnung. Aktes ÖNB-Archiv, HB 16/1832.

Elektronické zdroje:

DEUTSCHE BIOGRAPHIE: *Deutsche Biographie. Zertifiziertes Wissen zu mehr als 730.000 Persönlichkeiten des deutschen Sprachraums vom frühen Mittelalter bis zur Gegenwart, u. a. 50.000 biographische Artikel (ADB und NDB) und Links zu über 230 weiteren Angeboten (Lexika, Quellen, Literatur etc.)* [online]. München [cit. 2022-11-17]. Dostupné online z: <https://www.deutsche-biographie.de/>.

KNIHOPIS: *Knihopis českých a slovenských tisků* [online]. Praha [cit. 2022-11-25]. Dostupné online z: <http://www.knihopis.cz>

LNNBU RKP 54, I/1: *Lwowska Naukowa Biblioteka im. W. Stefanyka NAN Ukrainy. Oddział rękopisów, fond 54, dział I Akta protokolowane (zarejestrowane), tom 1* [online]. Lviv, [cit. 2022-11-23]. Dostupné online z: http://bazy.oss.wroc.pl/kzc/pobpdf.php?fond_54_d_1/A_a_nr_16_t_1.pdf.

LNNBU RKP 54, I/2: *Lwowska Naukowa Biblioteka im. W. Stefanyka NAN Ukrainy. Oddział rękopisów, fond 54, dział I Akta protokolowane (zarejestrowane), tom 2* [online]. Lviv, [cit. 2022-11-23]. Dostupné online z: http://bazy.oss.wroc.pl/kzc/pobpdf.php?fond_54_d_1/A_a_nr_16_t_2.pdf.

NOVOTNÝ 2010a: *NOVOTNÝ, Lubomír. Právní tisky barokní doby na příkladu Johanna Jakuba Weingartena. Knihovna plus* [online], 2010, č. 1 [cit. 2019-13-12]. Dostupné online z: <http://knihovna.nkp.cz/knihovnaplus101/novot.htm>.

ÖNB DATABÁZE: *Katalog. Sammlung von Handschriften und alten Drucken. Österreichische Nationalbibliothek* [online]. Wien [cit. 2022-10-04]. Dostupné online z: <https://www.onb.ac.at>.

PROVENIO: *Provenio – Databáze vlastníků historických a moderních knižních sbírek* [Praha]. Praha [cit. 2022-11-23]. Dostupné online z: <https://provenio.net>.

REDZIK 2017: *REDZIK, Adam. Z dziejów kuratorii ekonomicznej Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie – o pewnym sporze prawnym (czy tylko?). Galicja. Studia i materiały: czasopismo Instytutu historii Uniwersytetu Rzeszowskiego* [online], 2017, č. 3, s. 43–62 [cit. 2020-05-25]. Dostupné online z: <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-5598dbd9-b570-4205-9d8a-270ca0aa19a4>.

VD16: *Verzeichnis der im deutschen Sprachbereich erschienenen Drucke des XVI. Jahrhunderts* [online]. München [cit. 2022-11-25]. Dostupné online z: <http://www.bsb-muenchen.de>.

VD17: *Das Verzeichnis der im deutschen Sprachraum erschienenen Drucke des 17. Jahrhunderts* [online]. Berlin – München – Wolfenbüttel [cit. 2022-11-25]. Dostupné online z: <http://www.vd17.de>.

ZASLOFF 2003: *ZASLOFF, Tela. A rescuer's story: Pastor Pierre-Charles Toureille in Vichy France* [online]. Madison [cit. 2022-11-26]. Dostupné online z: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/natl-e-books/detail.action?docID=3444672>.

Summary

This book summarises the results of a provenance study from over the course of the last five years in several libraries abroad, the aim of which was to identify, examine and in a basic form present fragments of book collections of Bohemical provenance that for various reasons and in various eras ended up abroad. The research focuses on libraries in Zittau, Dresden, Wrocław, Regensburg, Vienna and Paris. The study of foreign libraries was one of the phases of the NAKI (*Programme to Support Applied Research in the Field of National and Cultural Identity*) project *Virtual Reconstruction of Scattered Book Collections of Bohemical Provenance in the Czech and Foreign Libraries* supported by the Czech Ministry of Culture.

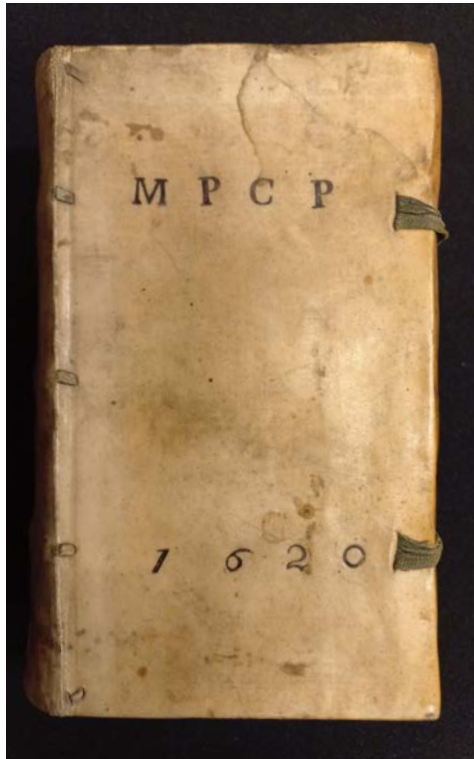
Christian Weise Bibliothek in Zittau and Sächsische Landes- und Universitätsbibliothek in Dresden are linked by fragments of the libraries of Czech exiles from after the Battle of White Mountain. In this case, the research was focused on reconstructing the library of the first preacher of the Zittau Protestant congregation of Czech exiles, Pavel Crupius (1594–1668), who left a library of 510 books to the town of Zittau. Today, the library is spread across the two institutions. Identification of Crupius's books was possible on the basis of a surviving inventory of his library that was likely produced shortly after his death, as well as provenance records and labels preserved in the books in Zittau and Dresden.

In Wrocław, the research focused primarily on a collection of manuscripts at the local university library, which contains a number of books by prominent Czech figures, e.g. books from the estate of physician Jan Jessenius, who was executed in 1621 for participating in the Bohemian Revolt, and a book with the ownership inscription of Václav Theodor Budovec of Budov, the grandson of Czech humanist and diplomat Václav Budovec of Budov. Three books from the Danish astronomer employed at the court of Emperor Rudolf II contain the author's dedication to prominent contemporary scholars. The library of Wrocław's Ossolineum holds a number of prints that are Bohemical in terms of both language and provenance, of which 142 volumes are from a one-time purchase of duplicate old prints discarded from the National Museum Library in 1833. The research at the Ossolineum focused on identifying those books whose purchase was brokered by the National Museum Library's first librarian Václav Hanka.

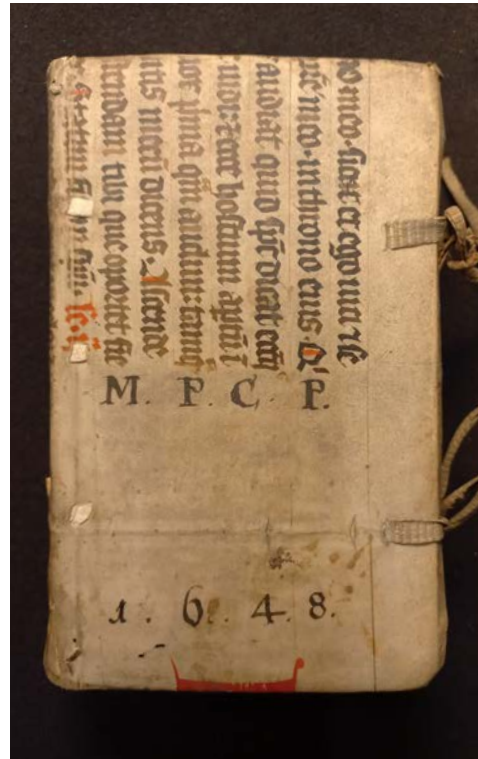
At the court library of the princes of Thurn and Taxis (Fürst Thurn und Taxis Hofbibliothek) in Regensburg, fragments of the Chroustovice chateau library were located and identified; these originally belonged to the counts of Kinský along with the Chroustovice estate, but in 1823 Chroustovice was purchased from them by the princes of Thurn and Taxis, who incorporated (dispersed) the library into their family library in Regensburg. Some books bear the supralibros initials of Count Štěpán Vilém Kinský (1679–1749).

A total of 45 new books from the former library of Count František Eusebius Pötting (1626–1678) were identified in Vienna's Österreichische Nationalbibliothek. Pötting was an envoy of Emperor Leopold in Madrid in the years 1663–1674. This is why Spanish prints dominate among the newly discovered books, and among them fiction, in particular plays.

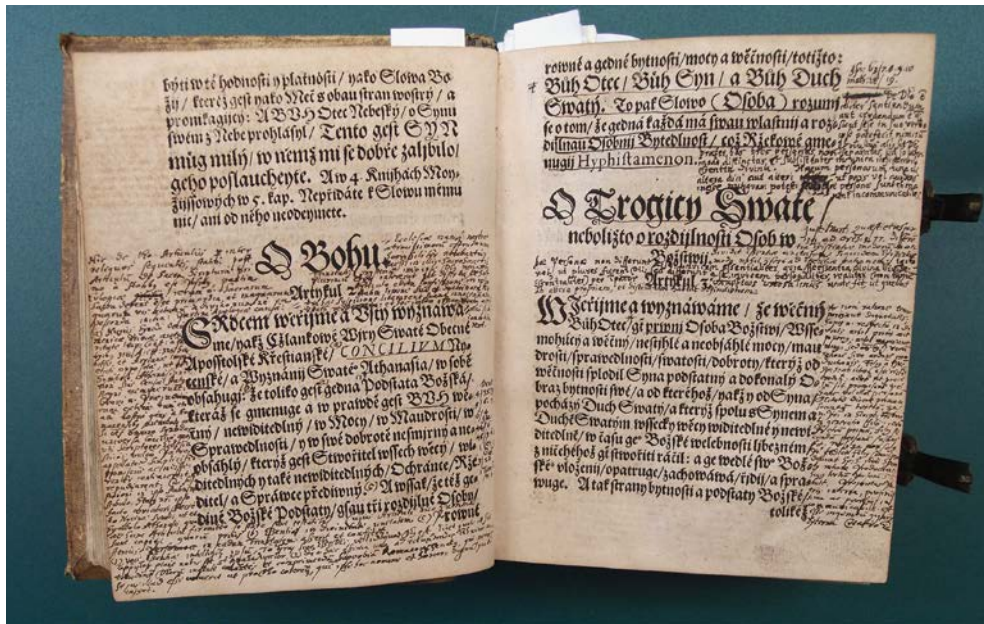
In the first half of the 20th century, Paris's *Institute of Slavic Studies* (*L'institut d'études slaves*) worked closely with the Czechoslovak Republic, was frequently visited by Czechs and many book donations went to its library, both in the form of state support from Czechoslovakia and from individual Czech supporters. The book collection of the *Institute of Slavic Studies* includes the former library of the professor of Slavic languages Louis Léger. Special attention is given to the *Institute's* long-time director André Mazon (1881–1967), who played a key role in expanding its library and added his own books to its collection.

Slepotiskové inicačlové supralibros Pavla Crupia z doby před odchodem do žitavského exilu. – Sächsische Landes- und Universitätsbibliothek, 4.A.5378

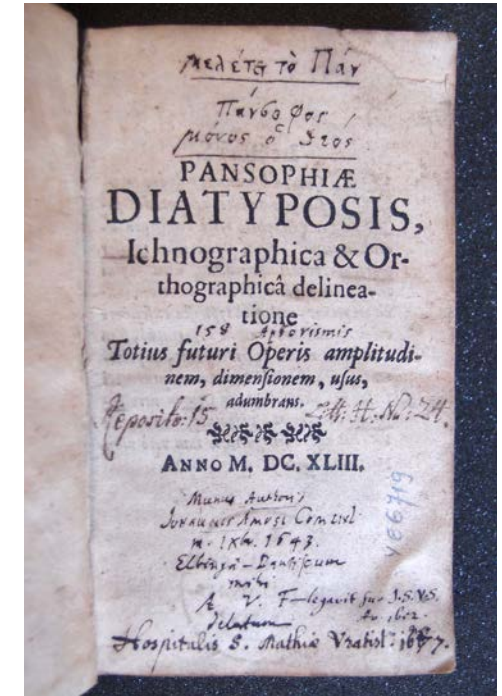
Iniciálové supralibros Pavla Crupia nadepsané na přední desku knihy z doby žitavského exilu. – Sächsische Landes- und Universitätsbibliothek, 4.A.1010

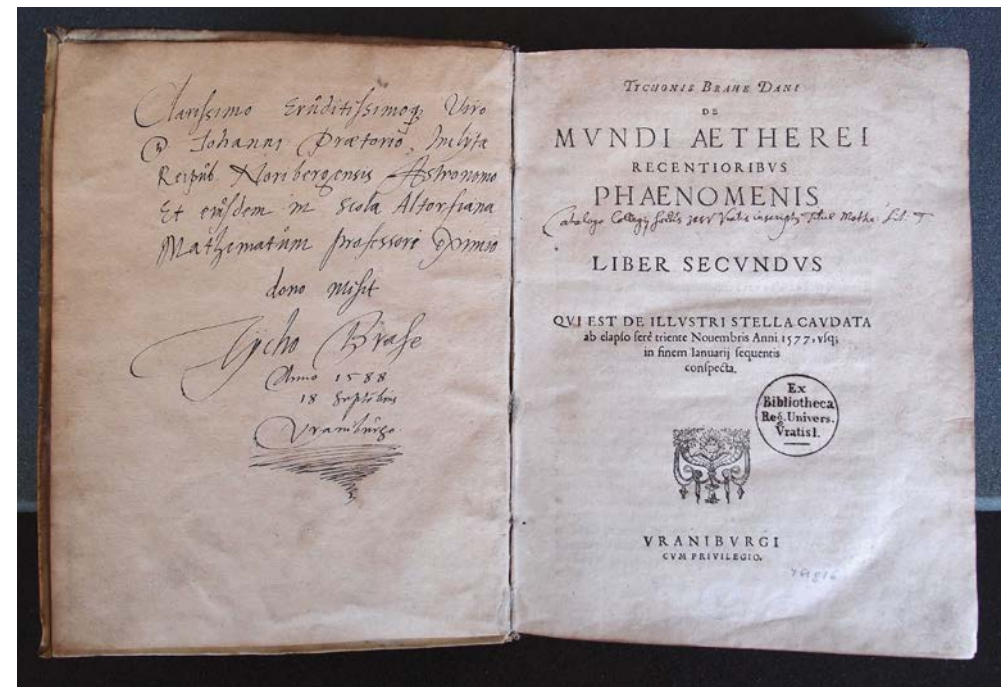
Crupiovy rukopisné komentáře k textu české konfese v edici z roku 1579. – Christian-Weise-Bibliothek, Boh. a 27

Crupiova rukopisná poznámka o nákupu knihy Francesca Petrarca Kněhy dvoje v Turnově roku 1646. – Christian-Weise-Bibliothek, Boh. a 27

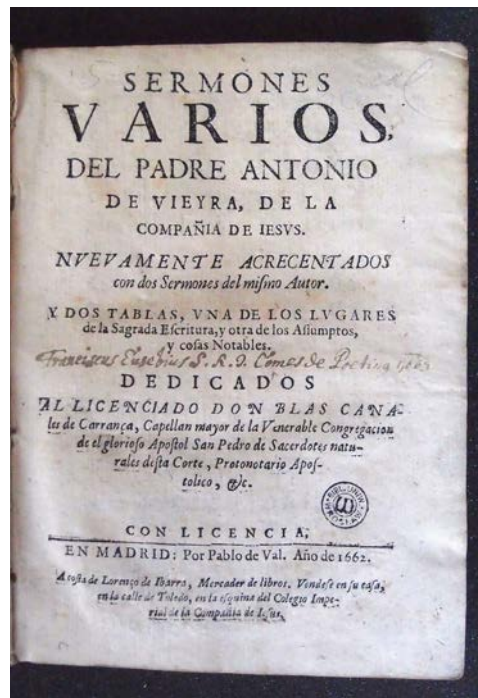
Rukopisná poznámka ex dono o darování knihy jejím autorem Janem Amosem Komenským v Elbinku roku 1643. – Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu, 466719

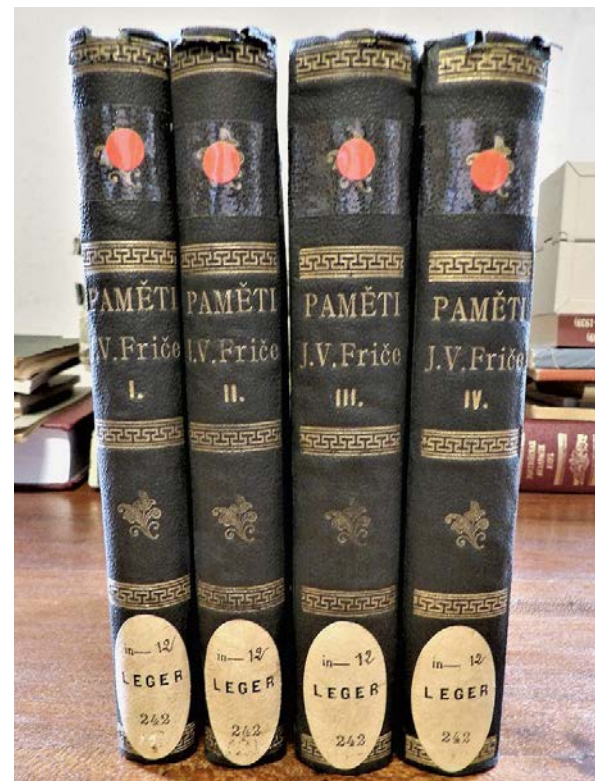
Rukopisná dedikace Tychona Brahe norimberskému astronomovi Johannu Praetoriovi z roku 1588. – Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu, 461816

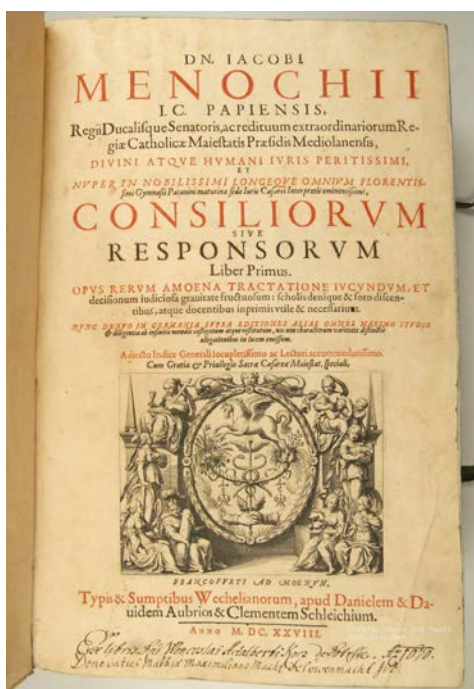
Supralibros Františka Eusebia hraběte z Pöttingu s jeho erbem a datem nákupu knihy 1663. – Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu, 493470

Rukopisné exlibris Františka Eusebia hraběte z Pöttingu s datem nákupu knihy 1663. – Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu, 493470

Paměti Josefa Václava Friče se signaturním štítkem označujícím knihovnu Louise Légera v pařížském Institutu slovanských studií. – Institut d'études slaves, Léger, in 12, 242

Vpisky Václava Adalberta Kotze z Dobrze (1650–1698) a Mathiase Maxmiliána Machta z Löwenmachtu († 1680). – Fürst Thurn und Taxis Hofbibliothek, Kinsky 97

Heraldické supralibros hrabat Kinských. – Fürst Thurn und Taxis Hofbibliothek, Kinsky 21

Kartotéka ke knižnímu fondu slavisty Louise Légera, který je součástí knihovny Institutu slovanských studií v Paříži. – Institut d'études slaves

Fragmenty českých knižních sbírek v evropských knihovnách

Žitava, Drážďany, Vratislav,
Vídeň, Řezno, Paříž

Richard Šípek (ed.)

Jaroslava Kašparová – Petr Mašek – Matěj Měřička – Richard Šípek

Vydalo Národní muzeum Praha

Překlad resumé: Michael Maclean Allen

Obálka, grafická úprava, sazba a zlom: Daniel Dědek
Vytiskla tiskárna powerprint s.r.o.

Vydání první

Praha 2022

Náklad 300 výtisků

ISBN 978-80-7036-739-1

ISBN 978-80-7036-739-1

9 788070 367391 >